

ปัจจัยทางสังคม ลักษณะทางจิต และลักษณะทางชีวสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม
ตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์

ของ

ร้อยตำรวจตรีหญิงปฐมากร ศิริเดชะ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

ตุลาคม 2549

ปัจจัยทางสังคม ลักษณะทางจิต และลักษณะทางชีวสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม
ตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์

ของ

ร้อยตำรวจตรีหญิงปฐมากร ศิริเดชะ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

ตุลาคม 2549

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปัจจัยทางสังคม ลักษณะทางจิต และลักษณะทางชีวสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม
ตามหลักธรรมสังคณวัตถุ 4 ของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

ของ

ร้อยตำรวจตรีหญิงปฐมากร ศิริเดชะ

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์

ตุลาคม 2549

ร้อยตำรวจตรีหญิงปฎิมากร ศิริเตชะ. (2549). *ปัจจัยทางสังคม ลักษณะทางจิต และลักษณะทางชีวสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร*. ปรินญานิพนธ์ วท.ม. (การวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : อาจารย์ ดร.พรณี บุญประกอบ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิชาลลักษณ์ ชั่ววัลลี.

จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการวิจัยคือ 1) เพื่อค้นหาตัวแปรที่สำคัญในการทำนายพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 2) เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมและลักษณะทางจิต ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทั้งชายและหญิงที่นับถือศาสนาพุทธ โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งที่อยู่ในโครงการวิถีพุทธและไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธ ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอนโดยวิธีการสุ่มเขต และคัดเลือกโรงเรียนทั้ง 2 ประเภทที่มีขนาดใกล้เคียงกันประเภทละ 1 โรงเรียนในแต่ละเขต รวมเป็นโรงเรียนทั้งสิ้น 8 โรง และสุ่มห้องเรียนจากโรงเรียนดังกล่าวโรงเรียนละ 1 ห้อง ห้องละ 50 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ มีจำนวน 10 ชุด ได้แก่ แบบสอบถามข้อมูลด้านลักษณะชีวสังคมของนักเรียน แบบสอบถามพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน แบบสอบถามการเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 แบบสอบถามการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนเพื่อน แบบสอบถามเจตคติต่อพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และแบบสอบถามปรีชาเชิงอารมณ์ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Stepwise Multiple Regression) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two -Way Analysis of variance)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ ปรีชาเชิงอารมณ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการอบรมเลี้ยงดู

แบบรักษาระดับสูง มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เฝ้าต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ปรีชาเชิงอารมณ์ เป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถทำนายพฤติกรรมที่เฝ้าต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในกลุ่มรวมได้สูงที่สุด รองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ โดยร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 13.4 และในกลุ่มเพศชาย การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสามารถทำนายพฤติกรรมที่เฝ้าต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้สูงสุด รองลงมาคือ ปรีชาเชิงอารมณ์ สามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 20.0 ในกลุ่มเพศหญิง และกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาอยู่โรงเรียนในโครงการวิถีพุทธ ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายพฤติกรรมที่เฝ้าต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 คือ ปรีชาเชิงอารมณ์ และการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมดังกล่าวได้ร้อยละ 11.1 และร้อยละ 17.1 ตามลำดับ สำหรับในกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาอยู่โรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธ ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายพฤติกรรมที่เฝ้าต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้เด่นชัดที่สุดเพียงตัวแปรเดียวคือ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ สามารถทำนายพฤติกรรมดังกล่าวได้ ร้อยละ 9.5

3.การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมีปฏิสัมพันธ์กับปรีชาเชิงอารมณ์ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย และกลุ่มนักเรียนที่ไม่ได้เรียนอยู่ในโครงการวิถีพุทธ ซึ่งผลของปฏิสัมพันธ์ที่พบ คือ 1) ในกลุ่มนักเรียนที่มีปรีชาเชิงอารมณ์สูง นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเฝ้าต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูงกว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ในกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง นักเรียนที่มีปรีชาเชิงอารมณ์สูง จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเฝ้าต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูงกว่านักเรียนที่มีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู และเจตคติต่อพฤติกรรมที่เฝ้าต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่เฝ้าต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย

SOCIAL , PSYCHOLOGICAL AND BIO-SOCIAL FACTORS RELATED TO PROSOCIAL
BEHAVIORS WHICH FOLLOWED SUNGKHAHA WATTHU 4 OF THE PRIMARY SCHOOL
STUDENTS AT SCHOOLS UNDER BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION

AN ABSTRACT

BY

POL.SUB.LT. PATIMAKORN SIRITECHA

Presented in Partial fulfillment of the Requirements

For the Master of Science Degree in Applied Behavioral Science Research

at Srinakharinwirot University

October 2006

Pol.Sub.Lt.Patimakorn Siritecha. (2006). *Social , Psychological and Bio-social Factors Related to Prosocial Behaviors which Followed Sungkhaha Watthu 4 of the Primary School Students at Schools Under Bangkok Metropolitan Administration*. Master thesis,M.Sc. (Applied Behavioral Science Research). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Dr.Panee Boonprakob , Assistant Dr. Wiladlak Chuawanlee.

The purposes of this research were 1) to search for important variables predicting prosocial behaviors followed Sungkhaha Watthu 4 of fifth grade students 2) to study interactions between social and psychological factors affecting prosocial behaviors.

The sample for research was male and female of fifth grade students attending school under the Bangkok Metropolitan Administration. They were all Buddhists in schools participating buddhism program and schools not participating buddhism program. The sample was chosen by using multi-stage sampling. The total of the school samples was a total of eight schools. Then a one random selection of classroom from each school's program. There were fifty students in each class. The total samples totalled four hundred students.

The tools of this research were questionnaires: Prosocial Behaviors which based on Sungkhaha Watthu 4, Interpersonal Relations between Teachers and Students, Teacher's modeling followed the Sungkhaha Watthu 4, Teacher's Socialization following the Sungkhaha Watthu 4, the Buddhism Child Rearing Practice, Love-oriented Child-Rearing Practice, Interpersonal Relations between Students and Friends, Attitudes towards Prosocial Behaviors followed Sungkhaha Watthu 4, and Emotional Intelligence Quotient. The statistics used in this research were Pearson Product Moment Correlation , Stepwise Multiple Regression and Two-Way Analysis of Variance.

The results of the research were as follows;

1) The teacher's modeling followed Sungkhaha Watthu 4, the teacher's socialization following Sungkhaha Watthu 4, the buddhism child rearing practice , the emotional intelligence quotient were positively related to prosocial behaviors at a significance level of .01 and the love-oriented child rearing practice was positively

related to prosocial behaviors which followed Sungkhaha Watthu 4 at a significance level of .05

2) In the whole group , emotional intelligence quotient and buddhism child rearing practice were important variables to predict prosocial behaviors It could account for 13.4% of the variance. In the male group , Buddhism child rearing practice and emotional intelligence quotient were important variables to predict prosocial behaviors It could account for 20.0% of the variance . In the female and the schools participating buddhism program groups, the highest important variables were emotional intelligence quotient and buddhism child rearing practice It could account for 11.1% , 17.1 of the variance of prosocial behaviors respectively . In order that , The schools not participating buddhism program most distinct variable predicting prosocial behaviors was buddhism child rearing practice , it could explain 9.5% of the variance.

3) The interactions between buddhism child rearing practice and the emotional intelligence quotient were found in whole group, the male group and the students who studied in the school not participating in the Buddhism Program. In terms of interaction, it was found that (1) students who had high Buddhism child rearing practice and high emotional intelligence quotient had more prosocial behaviors than students who had low buddhism child rearing practice but high emotional intelligence quotient at the significance level of .01 (2) students who had high emotional intelligence quotient and buddhist child rearing had higher prosocial behaviors than students who had low emotional intelligence quotient but had high buddhism child rearing practice with a significance level of .01

4) The research did not find an interactions between teacher's socialization and attitude toward prosocial behaviors in the whole and the sub group.

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

ปัจจัยทางสังคม ลักษณะทางจิต และลักษณะทางชีวสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคม
ตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร

ของ

ร้อยตำรวจตรีหญิงปฎิมากร ศิริเดชะ

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญสิริ จีระเดชากุล)

วันที่ เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2549

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

..... ประธาน

(อาจารย์ ดร. พรรณี บุญประกอบ)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รองศาสตราจารย์ ดร.อรพินทร์ ชูชม)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฉันทนา ภาคบงกช)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความกรุณาจากอาจารย์ ดร.พรณี บุญประกอบ ประธานที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี กรรมการที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ ที่ท่านทั้งสองได้ทุ่มเททั้งแรงกายและแรงใจในการอบรมสั่งสอน แนะนำแนวทางที่เป็นประโยชน์ ช่วยเหลือให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวคิด ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในการทำปริญญานิพนธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างมาก ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.อรพินทร์ ชูชม และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ฉันทนา ภาคบงกช ที่กรุณาเป็นกรรมการในการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์และได้ให้ข้อเสนอแนะตลอดจนคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านของสถาบันวิจัยพฤกษศาสตร์ที่กรุณาให้ความรู้ อบรมสั่งสอนผู้วิจัยจนมีความรู้ความสามารถในสาขาการวิจัยพฤกษศาสตร์ประยุกต์ และนำมาใช้ในการจัดทำปริญญานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ครู/อาจารย์โรงเรียนในสังกัด กรุงเทพมหานครที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกท่านในการเอื้อเฟื้อข้อมูลและการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณพันตำรวจเอกณพัฒน์ศักดิ์ ธรรมรักษ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา ตลอดจนชี้แนะแนวคิด ทำให้ผู้วิจัยมีแรงบันดาลใจในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และขอขอบคุณร้อยตำรวจโทหญิงประวิสาข์ แย้มชื่น และร้อยตำรวจตรีหญิงจงจิตต์ กอสูงเนิน ที่ให้ความช่วยเหลือ และให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้วิจัยด้วยดีทุกประการเสมอมา

ขอขอบคุณ คุณสุจินดา มูลผล , คุณธิดาพร ศุภสิริวุฒิ , คุณปัญชลี พึ่งพิศ , คุณมาริษา สก๊อต , คุณกมลวรรณ คารมปราชญ์ , คุณฐาศุภร์ จันทร์ประเสริฐ และคุณทักษิณีย์ เกตุเงิน ที่ได้สละกำลังกาย ห่วงใย และเป็นกำลังใจตลอดระยะเวลาศึกษาและทำปริญญานิพนธ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในมิตรภาพและความเป็นเพื่อนที่ดียิ่งเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา และทุกคนในครอบครัว “ศิริเดชะ” ที่คอยอบรมสั่งสอน สนับสนุน และเป็นกำลังใจทั้งทางด้านการเรียน การทำงาน ตลอดจนการดำเนินชีวิต ทำให้ผู้วิจัยใช้ชีวิตอย่างมีความพร้อม และมีกำลังใจที่ดียิ่งตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดา มารดา รวมทั้งครูอาจารย์ของผู้วิจัย และขอขอบคุณความดีนี้ไว้แก่ทุกท่านที่คอยช่วยเหลือและเป็นกำลังใจที่ดีแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

ร้อยตำรวจตรีหญิงปฐมากร ศิริเดชะ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลังและความเป็นมาของปัญหา.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	3
ความสำคัญของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง	3
ตัวแปรที่ศึกษา.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
พฤติกรรมการณ์ที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4.....	7
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4	
โรงเรียนกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4.....	12
สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน	12
การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4.....	15
การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู	19
ครอบครัวกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4	22
การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา	22
เพื่อนกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4.....	25
สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน	25
ลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรม	
สังคหวัตถุ4.....	27
เจตคติต่อพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4.....	27
ปรีชาเชิงอารมณ์	31
ลักษณะทางชีวสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตาม	
หลักธรรมสังคหวัตถุ 4	35
เพศกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4.....	35
ประเภทโรงเรียนกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4.....	35

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
นิยามปฏิบัติการของตัวแปร	37
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	42
สมมติฐานของการวิจัย	44
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	45
ประชากร.....	45
กลุ่มตัวอย่าง.....	45
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	45
การหาคุณภาพของเครื่องมือ	56
การเก็บรวบรวมข้อมูล	56
การวิเคราะห์ข้อมูล	57
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	58
ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง.....	60
การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา	62
การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น	73
การวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง	75
5 สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	88
สังเขปจุดมุ่งหมาย สมมติฐาน และวิธีดำเนินการวิจัย.....	88
จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	88
สมมติฐานของการวิจัย	88
วิธีดำเนินการวิจัย.....	89
การสรุปผลการวิจัย	91
การอภิปรายผลการวิจัย.....	93
การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานข้อที่ 1	93

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ)	
การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานข้อที่ 2.....	95
การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานข้อที่ 3.....	97
การสรุปและอภิปรายผลตามสมมติฐานข้อที่ 4.....	98
ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้.....	100
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	101
บรรณานุกรม	102
ภาคผนวก	110
ภาคผนวก ก คำอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม	111
ภาคผนวก ข แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	121
ภาคผนวก ค รายชื่อโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง	158
ประวัติย่อผู้วิจัย	160

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนและร้อยละของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 จำแนกตามลักษณะ ชีวสังคม.....	60
2 แสดงค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกตามตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย.....	61
3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยทางสังคม และลักษณะ ทางจิต กับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4.....	63
4 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยทางสังคม และลักษณะ ทางจิต กับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในกลุ่ม เพศชาย.....	65
5 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยทางสังคม และลักษณะ ทางจิต กับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในกลุ่ม เพศหญิง	67
6 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยทางสังคม และลักษณะ ทางจิต กับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในกลุ่ม โรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	69
7 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยทางสังคม และลักษณะ ทางจิต กับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในกลุ่มโรงเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ	71
8 ร้อยละการทำนาย และลำดับความสำคัญของตัวทำนายของตัวแปรอิสระ 2 ด้าน คือ ปัจจัยทางสังคมและลักษณะทางจิตที่มีต่อพฤติกรรม ที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ทั้งในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อย	73
9 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พิจารณาตามตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรีชาเชิงอารมณื	75

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
10	ผลวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เฝ้าต่อสังคมตาม หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พิจารณาตามตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรัชญาเชิงอารมณ.....	76
11	ผลวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เฝ้าต่อสังคมตาม หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ที่มีการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรัชญาเชิงอารมณแตกต่างกัน เมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่.....	77
12	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมที่เฝ้าต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พิจารณาตามตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรัชญาเชิงอารมณ ในกลุ่มเพศชาย	79
13	ผลวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เฝ้าต่อสังคมตาม หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พิจารณาตามตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรัชญาเชิงอารมณในกลุ่มเพศชาย.....	80
14	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เฝ้าต่อสังคมตาม หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ที่มีการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และ ปรัชญาเชิงอารมณแตกต่างกัน เมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่ ในกลุ่มเพศชาย	81
15	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมที่เฝ้าต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ตามตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรัชญาเชิงอารมณ ในกลุ่ม โรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธ	82
16	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เฝ้าต่อสังคมตาม หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พิจารณาตามตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรัชญาเชิงอารมณ ในกลุ่มโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธ	83
17	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เฝ้าต่อสังคมตาม หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ที่มีการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และ ปรัชญาเชิงอารมณแตกต่างกัน เมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่ ในกลุ่มโรงเรียนที่ไม่ได้ อยู่ในโครงการวิถีพุทธ	84

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
18 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พิจารณาตามตัวแปรการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู และ เจตคติต่อพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4	85
19 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตาม หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พิจารณาตามตัวแปรการถ่ายทอดความรู้ด้าน สังคหวัตถุ 4 ของครู และเจตคติต่อพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตาม หลักธรรมสังคหวัตถุ 4	86

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลังและความเป็นมาของปัญหา

การดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในสังคมอดีต ไม่ว่าจะเป็นคนเมืองหรือคนชนบท ได้ชื่อว่ามี ความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่และเต็มไปด้วยการแบ่งปันน้ำใจให้แก่กันและกัน มีความเข้าใจเห็นใจในเพื่อนมนุษย์ด้วยกันและคำนึงถึงส่วนรวม มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามที่แต่ละคนพึงกระทำได้ ทำให้คนในสังคมอยู่กันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในด้านต่างๆ ทำให้การดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การสื่อสารที่ไร้ขีดจำกัด ความรู้ที่มาจากแหล่งต่างๆ ทั่วทุกมุมโลก การก้าวเข้าสู่การแข่งขันพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีอุตสาหกรรมในเชิงพาณิชย์มากขึ้น และมีการค้าขายกันอย่างเสรี ทำให้คนในสังคมมีค่านิยมทางวัตถุสูงขึ้น นำไปสู่การเอาตัวเอาเปรียบซึ่งกันและกัน เพื่อมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองและพรรคพวกมากกว่าที่จะคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งในขณะที่เน้นการเปลี่ยนแปลงของวัตถุอย่างต่อเนื่องนี้ ในทางตรงกันข้ามบุคคลในสังคมกลับมีปัญหาด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ทำให้เกิดภาวะการขาดสมดุลทั้งทางจิตใจและทางวัตถุ ก่อให้เกิดปัญหาสังคมขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบ เกิดปัญหาทุจริตคอร์รัปชันกันในทุกวงการ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการแพร่ขยายของโรคเอดส์ และการติดยาเสพติดอย่างรุนแรงในสังคม ตลอดจนปัญหาทางคุณธรรมจริยธรรม (พระศรีปริยัติโมลี. 2543: 38-47)

จากสภาพปัญหาดังกล่าวมิใช่เพียงแค่อุบัติขึ้นกับผู้ใหญ่นั้น แต่กระแสและสิ่งต่างๆ ในทุกวันนี้ มักปลูกฝังความคิดเห็นให้กับเด็กอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นกระแสวัตถุนิยม บริโภคนิยม ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ความอยากได้ อยากมี อยากเป็น โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะตามมา ประกอบกับคุณธรรมพื้นฐานที่เด็กควรได้รับก็ลดน้อยลงไปมาก (ภูมินทร์ ชลาชีวะ. 2544) การคำนึงถึงส่วนรวมในด้านการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ก็เป็นปัญหาหนึ่งในสังคมไทยที่จะลดน้อยลงไปกว่าในอดีต ซึ่งการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เป็นพฤติกรรมที่สำคัญที่ควรส่งเสริมให้แก่เด็กและเยาวชน การที่บุคคลในสังคม มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการเสียสละ คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตนถือว่าเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม จะทำให้สังคมเป็นสังคมที่สงบสุข เป็นสังคมที่ประกอบไปด้วยบุคคลที่มีคุณธรรม

พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมจัดเป็นพฤติกรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่สอนให้บุคคลเสียสละ คำนึงถึงการทำประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งประกอบไปด้วย ทาน หมายถึง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละด้วยทุน การให้ปันสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้และศิลปวิทยา ปิยวาจา หมายถึง การพูดจาปราศรัยด้วยคำพูดที่อ่อนหวาน ไพเราะ ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และให้กำลังใจ อตถจริยา หมายถึง การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และสมานัตตตา หมายถึง การเป็นผู้วางตนที่เหมาะสม วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาวัดเอาเปรียบผู้อื่นและแก้ไขปัญหาเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน (พระราชมุนี. 2523:10-11) พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 จึงเป็นพฤติกรรมจริยธรรมตามพระพุทธศาสนา บุคคลที่ตั้งใจจะช่วยเหลือ หรือบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ผู้อื่น โดยกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ด้วยการเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังความคิด สิ่งของ ทรัพย์สินหรือแม้กระทั่งเวลา จะทำให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี นำไปสู่ความผาสุกของคนในสังคม

พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นพฤติกรรมจริยธรรมที่เกิดจากการได้รับการถ่ายทอดทางสังคมโดยผ่านตัวแทนในการถ่ายทอดที่สำคัญ คือ โรงเรียน และครอบครัว จากการศึกษาผลการวิจัยพบว่า การถ่ายทอดพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 จากบิดามารดาไปสู่บุตรนั้น สามารถอธิบายสาเหตุของพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมได้ในปริมาณที่สูง เนื่องมาจากการถ่ายทอดแนวคิด ความเชื่อ และการปฏิบัติทางพุทธศาสนานั้นได้สืบทอดกันมานานจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมซึ่งเป็นปัจจัยภายในตนกับการถ่ายทอดพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมซึ่งเป็นปัจจัยทางสังคม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม เนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์มีส่วนสัมพันธ์กับปัจจัยที่มาจากภายนอกและปัจจัยที่มาจากภายในของตนเองประกอบกันเสมอ พบว่าเด็กที่ได้รับการถ่ายทอดสังคมมาจากครอบครัวอย่างเต็มที่ ย่อมพร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมออกมา (สุกานดา นิยมทองคำ. 2535: 102-104) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ครอบครัวมีส่วนในการถ่ายทอดทางสังคมและปลูกฝังลักษณะทางจิตต่อการเสริมสร้างพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของเด็ก นับว่าเป็นพฤติกรรมที่มีความสำคัญทางด้านจริยธรรมตามที่สังคมพึงประสงค์

จากสาระสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในเด็กนักเรียนระดับประถมศึกษา เนื่องจากเป็นพฤติกรรมทางด้านจริยธรรมที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือและยังประโยชน์ให้กับส่วนรวม เป็นพฤติกรรมของคนดีที่สอดคล้องกับหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ทางศาสนาพุทธ ซึ่งมีความหมายครอบคลุมถึงการทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นในหลายๆ ด้าน ซึ่งพบว่านักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นวัยที่มีอายุอยู่ในระหว่าง 10-12 ปี ที่ผ่านการศึกษา

อบรมจากครอบครัว และในระบบโรงเรียนมาแล้วระยะหนึ่งและสามารถรู้จักรวมทั้งเข้าใจในกฎเกณฑ์ระเบียบ ข้อบังคับ ค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม ทศนคติในเรื่องต่างๆ รวมทั้งได้ศึกษาหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในหลักสูตรการศึกษาตามที่ได้รับถ่ายทอดมาดีพอสมควร ขณะเดียวกันนักเรียนในวัยนี้เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงของการเจริญเติบโตจากการเป็นเด็กเพื่อเข้าสู่วัยรุ่น ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า เด็กวัยนี้มีความแปรเปลี่ยนในการกระทำมาก บางครั้งเด็กก็ควบคุมตนเองได้ บางครั้งก็ทำไม่ได้สลับกันไป อีกทั้งเป็นวัยที่ยึดติดกับวัตถุ ชอบคนที่รูปร่างหน้าตา การแต่งกายสวยงาม หรือมีของใช้ที่โก้หรู (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2543: 83-85) ซึ่งการศึกษาครั้งนี้มุ่งค้นหาองค์ความรู้ในเรื่องปัจจัยทางสังคม ลักษณะทางจิต และลักษณะทางชีวสังคมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อที่จะได้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนผู้ที่สนใจได้ตระหนักถึงพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนระดับประถมศึกษาได้ต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อค้นหาตัวแปรที่สำคัญในการทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย
2. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางจิต ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5

ความสำคัญของการวิจัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนผู้ที่มีความสนใจได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัจจัยทางสังคมและปัจจัยทางจิตที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการปลูกฝังและส่งเสริมพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของเด็กในสถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษาต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทั้งชายและหญิงที่นับถือศาสนาพุทธ โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งอยู่ในโครงการวิถีพุทธและไม่ได้อยู่ในโครงการ

2. กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทั้งชายและหญิงที่นับถือศาสนาพุทธ โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งอยู่ในโครงการวิถีพุทธและไม่ได้อยู่ในโครงการจำนวนทั้งหมด 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) โดยพิจารณาจากโรงเรียนทั้ง 2 ประเภท คือ อยู่ในโครงการวิถีพุทธและไม่ได้อยู่ในโครงการ โดยสุ่มเขตจำนวน 4 เขต และคัดเลือกโรงเรียนทั้ง 2 ประเภทที่มีขนาดใกล้เคียงกันประเภทละ 1 โรงเรียนในแต่ละเขต รวมเป็นโรงเรียนทั้งสิ้น 8 โรงเรียน และสุ่มห้องเรียนจากโรงเรียนดังกล่าวโรงเรียนละ 1 ห้อง ห้องละ 50 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1.1 ปัจจัยทางสังคม ประกอบด้วย

โรงเรียน

- สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน
- การเป็นต้นแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4
- การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู

ครอบครัว

- การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา แบ่งเป็น
 - การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน
 - การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ

เพื่อน

- สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

1.2 ลักษณะทางจิต ได้แก่

- เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4
- ปรึกษาเชิงอารมณ์

1.3 ลักษณะทางชีวสังคม (ตัวแปรแบ่งกลุ่ม) คือ เพศ และประเภทของโรงเรียน

2. ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ

2.1 ทาน

2.2 ปิยวาจา

2.3 อุตถจริยา

2.4 สมานัตตตา

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 หมายถึง นักเรียนชายและนักเรียนหญิงที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547

2. โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร หมายถึง โรงเรียนที่สังกัดสำนักงานการศึกษาของ กรุงเทพมหานคร

3. ประเภทของโรงเรียน หมายถึง โรงเรียนที่อยู่ในสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้กับนักเรียนที่แตกต่างกัน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

3.1 โรงเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนที่มีการสอนในเนื้อหาวิชาการตามหลักสูตรการศึกษาแบบปกติ และยังมีการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมเสริมเพื่อการปลูกฝังความรู้ต่างๆ และยังมีการส่งเสริมกิจกรรมที่เน้นหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น การวางตน การปฏิบัติตน การฝึกจิต การทำสมาธิ การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเป็นคนดี และประพฤติตนเหมาะสมตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ซึ่งรูปแบบการจัดกิจกรรมอาจจะเป็นการเข้าค่ายธรรมะ การฝึกสมาธิ การสวดมนต์ การแข่งขันตอบปัญหาทางธรรม การเรียนธรรมะกับพระภิกษุ เป็นต้น

3.2 โรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนที่มีการสอนในเนื้อหาวิชาการตามหลักสูตรการศึกษา และมีการส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับกิจกรรมเสริมเพื่อการปลูกฝังความรู้ต่างๆแบบปกติ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4
2. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4
 - 2.1 ปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4
 - โรงเรียน
 - สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน
 - การเป็นตัวแบบด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู
 - การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู
 - ครอบครัว
 - การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา
 - * การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน
 - * การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ
 - เพื่อน
 - สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
 - 2.2 ลักษณะทางจิตที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4
 - เจตคติต่อพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4
 - ปรีชาเชิงอารมณ์
 - 2.3 ลักษณะทางชีวสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4
 - เพศ
 - ประเภทของโรงเรียน

พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม เป็นพฤติกรรมการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ พฤติกรรมการเสียสละ พฤติกรรมการช่วยเหลือร่วมมือ และพฤติกรรมเอื้ออาทร จากการศึกษาพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมผู้วิจัยจึงได้ศึกษาความหมายของกลุ่มพฤติกรรมดังกล่าว แล้วนำมาประมวลเพื่อสรุปเป็นความหมายของพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม โดยมีรายละเอียดของการศึกษาค้นคว้าดังต่อไปนี้

กรมการวัฒนธรรม (2526:3) กล่าวว่า พฤติกรรมเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ หมายถึง (1) เต็มใจช่วยเหลือ บำบัดทุกข์ และบำรุงสุขให้แก่กันด้วยน้ำใสใจจริง โดยมีเห็นแก่หน้าหรือหวังอามิสภาวผลใดๆ เป็นเครื่องตอบแทน อย่าเป็นคนดูดายในเมื่อพอที่จะช่วยเหลือได้ (2) ต้องเป็นคนเผื่อแผ่ มีน้ำใจกว้างขวาง ไม่คับแคบได้จะไร้มากก็ไม่ตระหนี่ หวงแหนไว้บริโภคคนเดียว อุดคืดที่จะเจือจานให้ผู้อื่นเพื่อให้เขาได้กินได้ใช้มีความสุขเช่นตนบ้างมิได้ (3) รู้จักใช้เงินทองที่เก็บออมและประหยัดไว้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่นบ้าง ตามควรแก่กำลังและฐานะ มิใช่จะตั้งหน้าเก็บออมสะสมไว้ฝ่ายเดียว ขณะเดียวกันก็ไม่เผื่อแผ่เจือจานแก่คนอื่นจนสิ้นเนื้อประดาตัว (4) ต้องรู้จักเสียสละ คือ ยอมเสียสละสิ่งที่ตนมีอยู่บ้างจะเป็นทรัพย์สินเงินทอง ความสุขส่วนตัว หรืออย่างสูงแม้แต่ชีวิตอันมีค่าของตนตามโอกาสที่เห็นสมควรและจำเป็น ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกับที่ เครบ (Kreb.1970) ได้กล่าวถึง พฤติกรรมเอื้ออาทร (Altruism) ว่าเป็นความรู้สึกภายในตัวบุคคลที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการอาสาสมัครที่จะช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วยความตั้งใจที่จะให้ประโยชน์แก่ผู้อื่น โดยไม่หวังว่าจะได้รับสิ่งตอบแทน พฤติกรรมเอื้ออาทรนิยามได้ 2 ลักษณะ คือ (1) การคัดเลือกโดยธรรมชาติเป็นนิยามแนวชีววิทยา มองว่าความเอื้ออาทร หมายถึง การกระทำที่ผู้กระทำเสียสละ เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น เป็นการกระทำที่มีผลไปเพิ่มโอกาสการอยู่รอดของผู้อื่น โดยผู้กระทำต้องเสียสละบางอย่างไป (2) การช่วยเหลือผู้อื่นในสถานการณ์ฉุกเฉิน นิยามว่าความเอื้ออาทร ลักษณะนี้เป็นพฤติกรรมที่บุคคลกระทำเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น (อิทธิภู่ รินโธรงค์ ; สุพจน์ พันธะนิยะ ; และวินัย คำสุวรรณ. 2539 : 7 ; อ้างอิงจาก Darley and Latane.1970)

ไอเซนเบิร์ก คาเมรอน และไทรอัน (วันดี ละทองทิพรส. 2540 ; อ้างอิงจาก Eisenberg and Tryon.1984: 101-115)ให้ความหมายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมว่า เป็นการกระทำที่ไม่เพียงแต่เป็นความตั้งใจที่จะทำประโยชน์ต่อผู้รับเท่านั้น แต่ต้องไม่ถูกจูงใจให้กระทำ โดยการคาดหวังรางวัลจากภายนอก ถ้าบุคคลนั้นทำประโยชน์ต่อผู้อื่นโดยบังเอิญ หรือพยายามที่จะกระทำเพื่อให้ตนเองดูดีขึ้น การกระทำเหล่านั้นไม่จัดว่าเป็นการกระทำที่เอื้อต่อสังคม นอกจากนี้ยังได้แบ่งพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมดังนี้ คือ 1. การช่วยเหลือ (Helping) หมายถึง ความพยายามที่จะแบ่งเบาหรือบรรเทาความต้องการของผู้อื่น โดยไม่มีอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง รวมทั้งการช่วยเหลือให้ผู้อื่นบรรลุถึงเป้าหมายให้ข้อมูล หรือสิ่งของที่ไม่ใช่ของตนเองกับผู้อื่น 2. การแบ่งปัน (Sharing) หมายถึง การที่เด็กยอมสละ

หรือให้ยืมสิ่งของที่เป็นของตนเอง หรือสิ่งของที่ดินตนเองเคยครอบครองอยู่ให้กับผู้อื่น เช่น เครื่องเล่นของใช้ ของกิน เป็นต้น 3. การปลอบโยน (Comforting) หมายถึง ความพยายามที่จะบรรเทาหรือผ่อนคลายความทุกข์ของผู้อื่น โดยใช้คำพูดหรือการกระทำเพื่อให้ผู้อื่นคลายความกังวลหรือความไม่สบายใจ

สุรางค์ โค้วตระกูล (2529:9) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม (Prosocial Behavior) หรือพฤติกรรมสร้างสรรค์สังคม ว่าเป็นพฤติกรรมที่ผู้แสดงตั้งใจช่วยเหลือผู้อื่น ตั้งใจทำงานให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน แม้ว่าการประกอบพฤติกรรมสร้างสรรค์สังคมนี้ จะทำให้ผู้กระทำพฤติกรรมต้องเสียสละทั้งเวลาและทุนทรัพย์ หรือบางครั้งเป็นการเสี่ยงชีวิตก็ได้ นอกจากนี้ยังมีการศึกษาวิจัยเรื่องพฤติกรรมสร้างสรรค์สังคม หรือพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมในชื่ออื่นๆ เพื่อจำกัดขอบเขตการศึกษาให้แคบลง ตัวอย่างเช่น ความเอื้ออาทร (Altruism) พฤติกรรมการช่วยเหลือ (Helping Behavior) และพฤติกรรมการแบ่งปัน (Sharing Behavior) สุกานดา นิมทองคำ (2535 : 23) สรุปความหมายของพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมไว้ว่า เป็นการกระทำที่ผู้กระทำตั้งใจกระทำลงไปเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทนล่วงหน้า แม้ว่าการกระทำพฤติกรรมนั้น ผู้กระทำอาจต้องเสียสละทั้งแรงกาย ทรัพย์สิน เงินทอง เวลา หรือแม้แต่เสี่ยงชีวิตก็ตาม และพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม อาจแสดงออกมาในรูปของพฤติกรรมการช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ หรือการแบ่งปัน รวมทั้งการกระทำที่มีเป้าหมายอันยิ่งใหญ่ที่จะช่วยเหลือเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น แม่ชีเทเรซ่า (Theresa) ที่ให้การดูแลช่วยเหลือคนทุกข์ยากของคนทั่วโลกและที่ประเทศอินเดีย โดยการดูแลเอาใจใส่ ให้พรแก่คนป่วยเรื้อรัง ผู้กำลังจะตาย เด็กทารกถูกทอดทิ้ง โสเภณี ผู้ไร้ญาติขาดมิตร คนพิการ ผู้กำลังหิวโหย หรือโดยการช่วยเหลือสงเคราะห์บุคคลอื่น (วันดี ละอ่อนทิพรส . 2540 : 25 ; อ้างอิงจากสันติ ธีรวัฒน์ . 2528)

จากความหมายของกลุ่มพฤติกรรมดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปความหมายของพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมได้ว่า เป็นการกระทำโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ตั้งใจจะช่วยเหลือ หรือบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่ผู้อื่น โดยกระทำการที่เป็นประโยชน์ด้วยการเสียสละกำลังกาย กำลังความคิด สิ่งของ ทรัพย์สิน หรือเวลา ซึ่งพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมอาจแสดงออกมาในรูปแบบของการช่วยเหลือ การแบ่งปัน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น

พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา

นอกจากความหมายที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมดังที่กล่าวไปข้างต้น พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม ยังมีความเกี่ยวข้องและสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลายประการ เนื่องจากในสังคมของไทยเป็นสังคมแนวพุทธ คนในสังคมส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมาเป็น

เวลาช้านาน โดยที่คนไทยมีการรับรู้และปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจากบรรพบุรุษและยึดถือเป็นแนวประพฤติปฏิบัติสืบทอดมาสู่รุ่นลูกหลานจวบจนสมัยปัจจุบัน

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ได้ถ่ายทอดกันมา มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย 1. เมตตา คือ มีความรัก ความปรารถนาดีอยากให้เขาเป็นสุข 2. กรุณา คือ เมื่อผู้อื่นมีทุกข์ ก็อยากให้พ้นทุกข์ 3. มุทิตา คือ เมื่อผู้อื่นได้ดี มีความสุข ก็พลอยยินดีและส่งเสริม และ 4. อุเบกขา คือ ถ้าพบผู้อื่นทำผิดศีลธรรม ทำให้เสียความเป็นธรรม หรือไม่ชอบธรรม ต้องวางใจให้เป็นกลาง และให้ผู้อื่นรับผิดชอบต่อหลักการที่เป็นความชอบธรรม

นอกจากนี้พระราชวิสุทธิโมลี (2526: 100) กล่าวว่า การเอื้อต่อสังคม หมายถึง การมีจิตเมตตาโอบอ้อมอารีย์ เสียสละพัสดุและแรงงานของตนช่วยเหลือบุคคลอื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เช่น บริจาคเสื้อผ้า อาหาร เสียสละโลหิต การบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวม การช่วยเหลือสาธารณสุข เช่น การสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล ถนน ฯลฯ การช่วยเหลือบุคคลในโอกาสอันควร ซึ่งรวมถึงส่งเสริมคนผู้มีความเอื้ออาทร และไม่ยกย่องคนที่ไม่เอื้ออาทร และได้กล่าวถึงหลักธรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม ซึ่งประกอบด้วย 1) ทาน การให้บริจาค ให้ปันสิ่งของของตนแก่ผู้อื่นที่ควรให้ปัน 2) ปิยวาจา การพูดจาไพเราะ พูดดีไม่พูดส่อเสียดผู้อื่น 3) อัตถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และ 4) จาคะ สละให้ปันของตนแก่คนที่ควรให้ปัน (สมรवासธรรม) ซึ่งพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมที่ผู้วิจัยศึกษานี้จะใช้หลักธรรมพื้นฐานที่แสดงพฤติกรรมออกมาโดยคำนึงถึงการช่วยเหลือผู้อื่นและการทำประโยชน์ให้กับส่วนรวมที่เรียกว่า สังคหวัตถุ 4 ประกอบไปด้วย การสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ 4 ประการ คือ

1. ทาน คือ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละเงิน การให้ปันสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจทั้งที่เกี่ยวกับการเรียนและในด้านอื่นๆ รวมไปถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น

2. ปิยวาจา คือ การพูดจาน่ารัก ด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน ไพเราะ พูดด้วยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจ ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ก่อให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

3. อัตถจริยา คือ การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้อื่น เป็นการปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วยกำลังความคิด กำลังกาย การทำตนให้เป็นประโยชน์ทุกโอกาสที่จะทำได้

4. สมานัตตา คือ การปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบ ไม่ทอดทิ้งเพื่อน เมื่อมีปัญหา รู้จักผูกมิตรกับผู้อื่น มีความสามัคคีในหมู่คณะ

ในหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ดังกล่าวข้างต้นเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงการกระทำเพื่อทำประโยชน์เป็นธรรมเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจ ให้มีความเอื้อเฟื้อและเต็มไปด้วยการแบ่งปันน้ำใจให้แก่กัน จึงเป็น

แนวทางที่ทุกคนควรยึดถือปฏิบัติ ถ้าในสังคมใดมีคนที่มีคุณธรรมพื้นฐานภายในตนแล้ว สังคมนั้นก็จะอยู่อย่างสงบสุข ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การปฏิบัติตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นส่วนหนึ่งของการแสดงพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม ซึ่งพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมนี้ สอดคล้องกับหลักการของศาสนาในด้านที่เน้นให้มนุษย์ละความเห็นแก่ตัวและสอนให้ช่วยเหลือผู้อื่น

ส่วนการวัดพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมนั้นมีงานวิจัยที่วัดพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของ วันดี ละอองทิพรส (2540) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของเด็กระดับประถมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้สร้างขึ้นเองจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของบาร์-ทาล (Bar-Tal) มาเป็นหลักในการสร้าง โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้านด้วยกัน คือ การแบ่งปัน การช่วยเหลือ และการปลอมโยน แบบวัดนี้ประกอบด้วยสถานการณ์ต่างๆ โดยมีตัวเลือกให้ 3 ตัวเลือก คือ ก , ข และ ค ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนคือ 0 คะแนน เมื่อเด็กไม่แสดงพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม 1 คะแนน เมื่อเด็กให้ผู้อื่นแสดงพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมแทนตน และ 2 คะแนน เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมด้วยตนเอง ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .82 ค่าความเชื่อมั่นของพฤติกรรมการช่วยเหลือ คือ .75 พฤติกรรมการแบ่งปัน คือ .61 และพฤติกรรมการปลอมโยน คือ .61 และในงานวิจัยของ สุกานดา นิมทองคำ (2535) ที่ได้สร้างแบบสอบถามขึ้นโดยอาศัยเนื้อหาตามหลักพระพุทธศาสนาว่า ผู้กระทำ กระทำลงไปเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น และผู้กระทำพฤติกรรมนั้นต้องเสียสละอย่างใดอย่างหนึ่งตามหลักการของพระพุทธศาสนา คือ หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 คือ 1) ทาน 2) ปิยวาจา 3) อตถจริยา 4) สมานัตตา เป็นแบบสอบถามมาตราประเมินค่า 6 ระดับ จาก “บ่อยครั้งที่สุด ” ถึง “น้อยครั้งที่สุด ” ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามคือ .89 ซึ่งในการวัดตัวแปรพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ปรับมาจากแบบสอบถามพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของสุกานดา นิมทองคำ (2535) โดยทำการปรับข้อคำถามและมาตรวัดให้เข้ากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษา แบบสอบถามเป็นมาตราประเมินค่า 4 ระดับ ตั้งแต่ “บ่อยครั้งที่สุด ” ถึง “น้อยครั้งที่สุด ” นักเรียนที่ได้คะแนนสูงกว่าแสดงว่ามีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่า

จากการศึกษาค้นคว้าในเรื่องปัจจัยทางด้านสังคมซึ่ง ได้แก่ ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านโรงเรียน และกลุ่มเพื่อน พบว่า ปัจจัยดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของเด็ก ซึ่งตัวแปรแต่ละด้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ปัจจัยทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมจัดเป็นพฤติกรรมจริยธรรมที่บุคคลได้รับการถ่ายทอดจากปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งจากสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษา จากการศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมจริยธรรม เช่น การศึกษาพฤติกรรมก้าวร้าว การคบเพื่อนอย่างเหมาะสม พฤติกรรมกตัญญู พฤติกรรมรับผิดชอบ พบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสนและการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของโรงเรียน และการมีแบบอย่างที่ดีในพฤติกรรมด้านต่างๆ มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจากงานวิจัยของสุชีรา บุญทัน (2541) พบว่า การอบรมเลี้ยงดูมีความสัมพันธ์กับจริยธรรมด้านความกตัญญู ผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าปัจจัยทางสังคมทั้งจากครอบครัวและสถาบันการศึกษามีส่วนในการเสริมสร้างพฤติกรรมจริยธรรมของเด็ก และจากงานวิจัยของวันดี ละอองทิพรส (2540) ที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมและพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของเด็กประถมศึกษาในเขต กทม. ปีการศึกษา 2539 จำนวน 554 คน ผลการศึกษาพบว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม โดยที่การแบ่งปันมีความสัมพันธ์ทางด้านบวกกับการให้เหตุผลที่ยึดความต้องการของบุคคลอื่น และการแบ่งปันมีความสัมพันธ์ทางด้านลบกับการให้เหตุผลที่ยึดความต้องการของตนเองเป็นที่ตั้ง และพบว่านักเรียนที่มีความสามารถในการร่วมรู้สึกมาก มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมและพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมสูงกว่า นักเรียนที่มีความสามารถในการร่วมรู้สึกปานกลาง และนักเรียนที่มีความสามารถในการร่วมรู้สึกปานกลาง มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคมและพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมน้อย นอกจากนี้งานวิจัยของสุกานดา นิมทองคำ (2535) ที่ทำการศึกษาเรื่อง ตัวแปรเชิงจิตสังคมและชีวพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสน และแบบใช้เหตุผลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม และพบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุสน และแบบใช้เหตุผลยังเป็นตัวแปรสำคัญในการทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย และงานวิจัยของ สุริยะ พันธุ์ดี (2536) พบว่า นักเรียนที่มีครูเป็นแบบอย่างที่ดีทางพุทธมาก มีพฤติกรรมก้าวร้าวน้อยกว่านักเรียนที่มีครูเป็นแบบอย่างทางพุทธน้อย หรรษา เลหาเสรีกุล (2536) พบว่านักเรียนที่เข้าร่วมและรับรู้ประโยชน์จากกิจกรรมทางพุทธในโรงเรียนมากเป็นนักเรียนที่มีการคบเพื่อนอย่างเหมาะสม

โรงเรียนกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน

สัมพันธภาพ (Interpersonal Relation) หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องกัน โดยพฤติกรรมของบุคคลหนึ่งซึ่งแสดงออกจะไปกระตุ้นหรือเร้าใจให้อีกคนหนึ่งมีพฤติกรรมสนองตอบ (โยธิน คັນสนยุทธ; และ จุมพล พูนภัทรชีวิน. 2524 : 74) อันจะนำมาซึ่งการพัฒนารูปแบบของการมีส่วนร่วมต่อความคาดหวังความสัมพันธ์ทางอารมณ์และการปรับตัวทางสังคม (พิสิทธิ ปทุมบาล. 2533 : 16) รวมไปถึงการที่บุคคลมีความอดทนที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น และการเปลี่ยนแปลงจากการที่พึ่งพาตนเองไปสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งความอดทนที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ได้แก่ การสามารถยอมรับความแตกต่างของบุคคลอื่นได้ และการมีใจกว้าง ส่วนการเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งตนเองไปสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกันได้ ได้แก่ การไว้วางใจกัน การให้ความช่วยเหลือสนับสนุน การให้และการรับ (ชมนุช บุญสิทธิ. 2541 : 10 ; อ้างอิงจาก Chickering. 1969 : 94) สัมพันธภาพระหว่างบุคคลจึงเป็นการแสดงพฤติกรรมโต้ตอบระหว่างบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มบุคคล จะเกิดขึ้นในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน รู้จักเข้าใจตนเองและผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล รู้จักการให้และการรับ ให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนเมื่อบุคคลอื่นต้องการ เช่น สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นการแสดงพฤติกรรมโต้ตอบระหว่างครูกับนักเรียน จะเกิดขึ้นในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน รู้จักเข้าใจตนเองและผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล รู้จักการให้และการรับ ครูสามารถให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนเมื่อนักเรียนต้องการ สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนนั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในการเรียนการสอน และมีผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนเมื่อนักเรียนได้เข้าศึกษาในโรงเรียน นักเรียนแต่ละคนจะมีการพัฒนาความเป็นอิสระแห่งตน (Autonomy) โดยเริ่มจากการแยกตัวออกจากบิดามารดา ในขณะเดียวกันจะแสวงหาการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ที่มีใช่บิดามารดาและเพื่อน ดังนั้นครูจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อนักเรียน เพราะการแสดงออกหรือปฏิกิริยาใดๆ จากครูจะช่วยให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเองได้ (Chickering and Reisser. 1993 : 269-270) สัมพันธภาพที่ดีระหว่างนักเรียนกับครูจึงเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากสัมพันธภาพที่ดีย่อมส่งผลให้ครูและนักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อกัน อันจะนำไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ต่อกันทั้งในชั้นเรียน และนอกชั้นเรียน ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความคุ้นเคยสนิทสนมเป็นกันเองระหว่างครูและนักเรียนได้ดี (Feldman and Newcomb. 1970)

จากความหมายของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลดังกล่าว สรุปได้ว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคล หมายถึง การแสดงพฤติกรรมโต้ตอบระหว่างบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง หรือไปยังกลุ่มบุคคล จะเกิดขึ้นในลักษณะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เกิดความเข้าใจอันดี มีทัศนคติที่ดีต่อกัน รู้จักการให้และการรับความช่วยเหลือหรือคำแนะนำต่าง ๆ โดยที่บุคคลสามารถให้การช่วยเหลือและสนับสนุนเมื่อบุคคลอื่นต้องการ

การวิจัยครั้งนี้ได้ให้ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน หมายถึง การปฏิบัติตนหรือการแสดงออกต่อกันของครูกับนักเรียน ในลักษณะที่เป็นมิตรโดยให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน มีความใกล้ชิดสนิทสนม โดยที่ครูสามารถให้ความช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งได้เมื่อนักเรียนต้องการ

ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในการเรียนการสอนนั้นเป็นสิ่งที่ช่วยให้บรรยากาศในการเรียนเป็นไปอย่างราบรื่น โดยนักเรียนที่รับรู้ว่าคุณครูปฏิบัติกับตนด้วยความจริงใจให้ความรักเอาใจใส่ตนด้วยความจริงใจจะเป็นนักเรียนที่มีความรู้สึกที่ดีกับครูเข้าใจและยอมรับในคำสอนของครูว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์แก่การนำไปปฏิบัติ ลักษณะการปฏิบัติตนของครูกับนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ นักเรียนยอมรับคำสอนของครู และนำสิ่งที่ครูสอนไปปฏิบัติได้ การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียนโดยอาศัยการปฏิบัติต่อนักเรียนด้วยความจริงใจ ให้นักเรียนเกิดความรู้สึกที่ดีและยอมรับการปฏิบัติของครูนั้น เป็นการเสริมสร้างลักษณะทางจิต และพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของนักเรียน เช่น พฤติกรรมเอื้อต่อสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ดั่งามพฤติกรรมหนึ่งนั้น ครูสามารถปฏิบัติโดยให้ความสำคัญกับนักเรียนของตนเอง เข้าใจความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน ทำตนเป็นกันเองกับเด็ก ไม่เข้มงวดหรือปล่อยปละละเลย นักเรียนจนเกินไป ให้ความยุติธรรมกับนักเรียนทุกคน ยอมรับฟังความคิดเห็นและเหตุผลของนักเรียน และแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสมกับนักเรียน ลักษณะของครูเหล่านี้จะเป็นลักษณะที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปอย่างราบรื่น ทำให้นักเรียนเกิด ทัศนคติที่ดีต่อครู และยอมรับคำสั่งสอนของครูไปปฏิบัติต่อไปได้ (ไกรศรี นิมมานเหมินทร์. 2527 : 72-133) ลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนสามารถแบ่งได้ 3 รูปแบบ คือ 1) ความสัมพันธ์แบบอึดติดตายตัว เป็นพฤติกรรมที่ครูแสดงต่อนักเรียนในลักษณะที่ครูชอบตั้งกฎเกณฑ์ บังคับให้นักเรียนปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด โดยไม่คำนึงถึงความต้องการของ นักเรียน 2) ความสัมพันธ์แบบปล่อยปละละเลย เป็นพฤติกรรมที่ครูแสดงต่อนักเรียนโดยครูไม่เอาใจใส่ ไม่สนใจนักเรียนในด้านต่างๆ ทั้งการเรียนการสอน กิจกรรมและปัญหาของนักเรียน ปล่อยให้ นักเรียนทำอะไรตามความคิดของนักเรียนเองไม่มีการแนะนำ ตักเตือนใดๆจากครู ความสัมพันธ์ในรูปแบบนี้ทำให้ครูเข้าใจว่าเป็นการส่งเสริมการปกครองนักเรียนแบบประชาธิปไตย เพราะครูจะให้อิสระ

กับนักเรียนอย่างสมบูรณ์ 3) ความสัมพันธ์แบบประชาธิปไตย เป็นพฤติกรรมที่ครูแสดงต่อนักเรียนอย่างยุติธรรม ให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ในการตัดสินใจ มีการวางแผนการเรียนร่วมกัน ให้ความเป็นกันเองต่อเด็ก ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงความสามารถ มีการให้รางวัลเมื่อเด็กทำพฤติกรรมที่ถูกต้อง และการลงโทษจะต้องมีการอธิบายเหตุผลทุกครั้ง การปฏิบัติของครูตามลักษณะเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เพราะฉะนั้นนักเรียนจะเกิดทัศนคติที่ดีต่อครู ต่อตนเอง และยอมรับในคำสอนของครู ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนที่มีความเกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างให้เด็กมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาหลายพฤติกรรม เช่น งานวิจัยของสุมาลี วงศ์ปลุกแก้ว (2526:49) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในชั้นเรียนกับความเชื่อมั่นในตนเองกับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตย และแบบปล่อยปละละเลย มีความเชื่อมั่นในตนเองแตกต่างกัน นักเรียนชายและ นักเรียนหญิงที่มีปฏิสัมพันธ์กับครูแบบประชาธิปไตยและแบบปล่อยปละละเลยมีความเชื่อมั่นในตนเองแตกต่างกัน ส่วนแฟลนเดอร์ (ธีรวัฒน์ นิเจนตร. 2526: 84 ; อ้างอิงจาก Flander.1959:18) ได้ประมวลผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน พบว่าอิทธิพลทางอ้อม เช่น การยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน การยกย่องชมเชย จะช่วยให้นักเรียนมีอิสระในการแสดงออก มีความสัมพันธ์กับเจตคติที่ดีต่อครูและช่วยให้นักเรียนมีนิสัยการทำงานที่ดีขึ้น

จากผลการวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนมีความสำคัญในการส่งเสริมพฤติกรรมที่พึงปรารถนาที่สังคมพึงปรารถนา โดยนอกเหนือจากการเรียนการสอนและการให้การอบรมที่ครูให้แก่ นักเรียนแล้ว ครูจะต้องมีสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียน ในการส่งเสริมให้กำลังใจ ให้คำแนะนำปรึกษา มีความเมตตากรุณา มีเหตุผล ให้ความรัก ความเอาใจใส่เพื่อช่วยให้นักเรียนเป็นคนดี คนเก่ง สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข เมื่อนักเรียนมีพฤติกรรมของตนเองในทางที่ดีแล้ว การพัฒนาให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมกับผู้อื่นก็เช่นกัน สามารถพัฒนาได้โดยอาศัยสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูกับนักเรียนในการเสริมสร้างโดยช่วยให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือ และทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น นับว่าเป็นพฤติกรรมจริยธรรมตามที่สังคมปรารถนา ถ้าคนในสังคมส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเช่นนี้สังคมก็จะสงบสุข ดังนั้นจึงคาดได้ว่าสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และเป็นความสัมพันธ์ทางบวก

สำหรับการวัดสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน พบว่างานวิจัยของจิตรฐิกานต์ สบายจิตร (2542) ได้ศึกษาเรื่องสัมพันธภาพระหว่างครูประจำชั้นกับนักเรียน การรับรู้คุณค่าในตนเอง และพฤติกรรม การเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้แบบสอบถามซึ่งได้ปรับปรุงมาจากแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างครูประจำชั้นกับนักเรียน ของโสภาพร แก่นเพชร (2530) กัมปนาท ศรีเชื้อ(2534)

และนารี โนริระ (2536) ลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ตั้งแต่ “เป็นจริงอย่างยิ่ง” ถึง “ไม่เป็นจริงอย่างยิ่ง” มีจำนวน 50 ข้อ เกณฑ์การให้คะแนน ถ้าผู้ตอบ เลือกตอบ “เป็นจริงอย่างยิ่ง” ในข้อความทางบวก จะได้ 5 คะแนน และลดลงตามลำดับ จนถึง “ไม่เป็นจริงอย่างยิ่ง” ได้ 1 คะแนน ถ้าเป็นข้อความทางลบ จะให้คะแนนตรงกันข้าม คือ ถ้าผู้ตอบ เลือกตอบ “เป็นจริงอย่างยิ่ง” จะได้ 1 คะแนน และเพิ่มขึ้นตามลำดับจนถึง “ไม่เป็นจริงอย่างยิ่ง” ได้ 5 คะแนน โดยแบบสอบถามมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 1.93-7.30 มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .86 สำหรับการวิจัยครั้งนี้วัดสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน โดยผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนคือ ผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าแสดงว่าเป็นผู้ที่มีสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่า

การเป็นตัวแทนของครูด้านสังคหวัตถุ 4

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่นำมาซึ่งความสงบสุขของคนในสังคมจัดเป็นหลักธรรมที่ควรส่งเสริมให้มีในเด็กและเยาวชนเพื่อให้เยาวชนได้พัฒนาเป็นบุคคลที่มีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาต่อการพัฒนาสังคม การพัฒนาให้เด็กมีพฤติกรรมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 นั้นจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมโดยผ่านตัวแทนในการถ่ายทอดจากบิดามารดา ครู บุคคลแวดล้อมเด็กที่มีส่วนในการทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในเรื่องการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การพูดจาสุภาพ อ่อนหวาน การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ไม่เอาเปรียบผู้อื่น และมีความสามัคคีในหมู่คณะ ซึ่งล้วนเป็นการแสดงออกที่สำคัญตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 การถ่ายทอดคุณลักษณะดังกล่าวให้กับเด็กนอกเหนือจากสถาบันครอบครัวที่มีความสำคัญอันดับแรกในการถ่ายทอดแล้ว สถาบันการศึกษาก็เป็นอีกสถาบันหนึ่งที่เด็กมีความใกล้ชิดตรงมาจากครอบครัว จึงเป็นหน้าที่หลักของสถาบันการศึกษาที่จะต้องทำหน้าที่ในการถ่ายทอดคุณลักษณะดังกล่าวให้กับเด็กและเยาวชน โดยมีครูเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดพฤติกรรมดังกล่าวให้กับเด็ก โดยการเป็นตัวแทน ซึ่งการเป็นตัวแทน ตามที่ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2536) ได้ให้ความหมายไว้คือ สิ่งที่อยู่แบบอย่างเป็นบรรทัดฐานได้ เป็นแบบหรือตัวอย่างที่นำมาให้เห็นเพื่อเป็นแนวทางในการเปรียบเทียบ และเพื่อเป็นแบบอย่างในการเลียนแบบ ตัวแบบมีหลายลักษณะ เช่น ตัวแบบที่มีชีวิตจริง ได้แก่ ตัวแบบที่มนุษย์เป็นผู้แสดงแบบ ตัวแบบรูปสัญลักษณ์ ได้แก่ ตัวแบบภาพยนตร์ ตัวแบบทางโทรทัศน์ เป็นต้น ดังนั้นการที่ครูแสดงพฤติกรรมที่ดีให้เด็กเห็นอยู่เสมอก็จะทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมนั้น และสามารถปฏิบัติตามได้ ครูจึงเป็นตัวแทนที่มีความสำคัญกับเด็กเช่นเดียวกับบิดามารดา (สวนา พรพัฒน์กุล. 2525)

ทฤษฎีที่สามารถอธิบายพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดจากการเลียนแบบได้ดี คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) ของแบนดูรา (Bandura) ซึ่งแบนดูรามีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงความคิดหรือการเรียนรู้ของบุคคลส่วนใหญ่เกิดจากการสังเกตตัวแบบ ทั้งนี้เพราะตัวแบบเป็นสิ่งที่สามารถถ่ายทอดทั้งความคิดและการแสดงออกได้พร้อมๆกัน และเนื่องจากคนเรานั้นใช้ชีวิตในแต่ละวันในสภาพแวดล้อมที่แคบๆ ดังนั้นการรับรู้เกี่ยวกับสภาพการณ์ต่างๆ ของสังคมจึงผ่านมาจากประสบการณ์ของผู้อื่นโดยการได้ยินและได้เห็นโดยไม่มีประสบการณ์ตรงมาเกี่ยวข้อง (ประทีป จินี. 2540 : 96 ; อ้างอิงจาก Bandura.1986) ซึ่งสามารถสรุปเป็นกระบวนการเรียนรู้จากการสังเกต ตัวแบบได้ 4 กระบวนการ ดังนี้ (ประทีป จินี. 2540 : 95; อ้างอิงจาก Bandura . 1986)

1. **กระบวนการใส่ใจ** (Attention Process) เป็นกระบวนการรับรู้ลักษณะสำคัญของตัวแบบโดยการสังเกต และสามารถสรุปรวบรวมสิ่งที่รับรู้มาได้อย่างเป็นขั้นตอน สิ่งที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการของความใส่ใจในการเรียนรู้ด้วยการสังเกต ได้แก่ ปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะของผู้สังเกต ในการรับรู้ การรวบรวมและการแปลความหมายสิ่งที่ได้สังเกตอันเป็นผลมาจากประสบการณ์เดิมของผู้สังเกต และปัจจัยเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ตัวแบบเป็นหรือการแสดงออกของตัวแบบที่แปลกหรือดึงดูดความสนใจมีความชัดเจนหรือมีความซับซ้อนของตัวแบบ เป็นต้น

2. **กระบวนการเก็บจำ** (Retention Process) เป็นกระบวนการของการจำอันเกิดจากการรวมพฤติกรรมของตัวแบบที่ได้สังเกตไว้ทุกครั้ง การเก็บจำนี้มี 2 ปัจจัยหลักคือ ปัจจัยที่เป็นการเก็บจำ และปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะของผู้สังเกต จะกระทำในรูปสัญลักษณ์ ซึ่งกระบวนการในการสร้างสัญลักษณ์นี้จะช่วยให้จำพฤติกรรมของตัวแบบได้ แม้ว่าจะได้เห็นตัวแบบในระยะเวลานานแล้ว

3. **กระบวนการกระทำ** (Production Process) เป็นกระบวนการดัดแปลงสัญลักษณ์ซึ่งเป็นตัวแบบพฤติกรรมมาเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสม มีปัจจัยหลัก 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยที่เป็นการกระทำ และปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะของผู้สังเกต เมื่อบุคคลมีข้อมูลที่เป็นสัญลักษณ์อยู่ในความจำแล้วจะมีการแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นออกมาภายหลังได้ ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกมาในครั้งแรกๆ อาจจะยังไม่ถูกต้องทีเดียว เพียงแต่แสดงให้เห็นใกล้เคียงกับพฤติกรรมของตัวแบบเท่านั้น แล้วค่อยๆปรับแก้ไขพฤติกรรมของตนเองจนกว่าจะได้รับผลที่พึงพอใจ

4. **กระบวนการจูงใจ** (Motivational Process) เป็นกระบวนการที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างความรู้ที่ได้รับมากับการแสดงออก ในการเรียนรู้ทางสังคมนั้นบุคคลไม่อาจแสดงออกได้ตามที่ตนรับรู้มาทั้งหมด แต่จะเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อตนเองมากกว่าเลือกในทางที่ก่อให้เกิดผลเสียต่อตนเอง และจะประเมินคุณค่าของตัวแบบโดยการรับเอาสิ่งที่ตนพึงพอใจ และไม่ยอมรับเอาสิ่งที่ตนไม่พึงพอใจ ดังนั้นองค์ประกอบอีกประการหนึ่งในการใช้

ตัวแบบต้องมีการจูงใจโดยการให้รางวัลหรือการเสริมแรงทางบวก เพื่อกระตุ้นให้ผู้สังเกตแสดงพฤติกรรมการเลียนแบบออกมาและเป็นการเสริมให้พฤติกรรมนั้นเกิดมากยิ่งขึ้น

จากที่ได้กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมในข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การที่เด็กจะมีคุณลักษณะตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้นั้น ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการสังเกตครูซึ่งเป็นตัวแบบ โดยผ่านกระบวนการทั้ง 4 กระบวนการ คือ การใส่ใจในตัวแบบ ครูจะเป็นตัวแบบที่เด็กให้ความสนใจมากเพราะเป็นบุคคลที่เด็กให้ความเคารพ มีอำนาจในการให้คุณหรือโทษกับเด็ก และเป็นบุคคลที่เด็กอยู่ใกล้ชิดด้วย การเป็นตัวแบบในการแสดงพฤติกรรมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของครูให้เด็กได้เห็นจนเด็กเกิดความสนใจในพฤติกรรมนั้นๆ จะส่งผลสู่กระบวนการเก็บจำ เป็นกระบวนการที่เด็กรวบรวมพฤติกรรมของตัวแบบที่ได้สังเกตไว้ทุกครั้ง โดยเด็กจะเก็บรวบรวมพฤติกรรมนั้นไว้ในรูปของสัญลักษณ์ซึ่งจะช่วยให้เด็กจำพฤติกรรมของตัวแบบได้แม้ว่าจะได้เห็นตัวแบบในระยะเวลาอันสั้น ทำให้เด็กเห็นอยู่เสมอ เด็กจะทบทวนพฤติกรรมที่ตนได้เห็น และจะเก็บจำพฤติกรรมนั้นไว้ในรูปของสัญลักษณ์ ซึ่งจะเป็นข้อมูลให้เด็กได้แสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ โดยเด็กจะดัดแปลงสัญลักษณ์ที่เก็บจำไว้มาแสดงเป็นพฤติกรรมตามตัวแบบ การแสดงพฤติกรรมในครั้งแรกอาจจะไม่เหมือนกับตัวแบบทั้งหมด หรืออาจจะไม่ถูกต้องทีเดียวเพียงแต่แสดงให้เห็นใกล้เคียงกับตัวแบบเท่านั้น จากนั้นเด็กจะค่อยๆ ปรับแก้พฤติกรรมของตนจนได้รับผลที่พึงพอใจ ซึ่งการที่เด็กจะแสดงพฤติกรรมที่เก็บจำไว้หรือไม่นั้น สิ่งหนึ่งขึ้นอยู่การจูงใจ ซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กแสดงพฤติกรรมหรือไม่แสดงพฤติกรรม ถ้าเด็กแสดงพฤติกรรมแล้วได้ผลตอบแทนที่เขาพึงพอใจ เด็กก็จะต้องการแสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ ดังนั้นกระบวนการจูงใจซึ่งสามารถทำได้ด้วยวิธีการต่างๆ เช่นการให้รางวัล ให้คำชมเชย จึงเป็นการเสริมแรงให้พฤติกรรมนั้นเกิดมากยิ่งขึ้น เช่น การได้รับคำชมเชยเมื่อรู้จักแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อน ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกพอใจที่จะแสดงพฤติกรรมนั้น เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่สามารถที่จะทำการแบ่งปันได้เด็กก็พร้อมที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นอีก ในที่สุดเมื่อทำพฤติกรรมนั้นซ้ำๆ ก็จะกลายเป็นนิสัยของเด็กต่อไป

ดังนั้นในงานวิจัยนี้ได้ให้ความหมายของการเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 ว่าหมายถึงปริมาณการรับรู้ของนักเรียนในการเป็นแบบอย่างของครูด้านสังคหวัตถุ 4 และแสดงออกให้นักเรียนได้เห็นการปฏิบัติตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากน้อยเพียงใด

สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับการเป็นตัวแบบของครูที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียน จากผลการวิจัยจำนวนมากตั้งแต่อดีตที่แสดงให้เห็นถึงผลของตัวแบบของครู ได้แก่ สุเชษฐ ม่าเหรัมย์ (บุญกอบ วิสุมิตะนันท์ . 2527: 51 ; อ้างอิงจาก สุเชษฐ ม่าเหรัมย์ 2519 : 55-58) วิจัยถึงนักเรียนชายอายุ 12-17 ปี จำนวน 300 คน พบว่าผู้ที่ไม่ได้เห็นตัวแบบที่กระทำความดีมีพฤติกรรมการโกงมากกว่าผู้ที่ได้เห็นตัวแบบ ดวงเดือน พันธุมนาวิน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน; และ เพ็ญแข ประจันปัจจนึก. 2520 : 147-169) วิจัยกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนโรงเรียนรัฐบาลและนิติตชาย หญิงที่กำลังศึกษาอยู่ใน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มัธยมศึกษาปีที่ 1 มัธยมศึกษาปีที่ 3 มัธยมศึกษาปีที่ 5 และมหาวิทยาลัยปีที่ 2 จำนวน 1,400 คน พบว่าจำนวนผู้โง่ในการเล่นเกม ในกลุ่มที่มีตัวแบบของการทำดีน้อยกว่าจำนวนผู้โง่ในกลุ่มที่ไม่มีตัวแบบ และจากผลวิจัยของบุญกอบ วิสมิตะนันท์ (2526) ที่ได้ศึกษาเรื่องธรรมชาติของครูไทยในภาคกลาง โดยมีวัตถุประสงค์คือ มุ่งค้นหาความสัมพันธ์แห่งธรรมชาติของครูกับศิษย์ พบผลการวิจัยคือ ครูที่มีธรรมชาติสูงมักมีศิษย์ที่มีธรรมชาติสูงด้วย งานวิจัยของสุริยะพันธ์ (2536) ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 , 3 , 4 และ 5 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2535 จากโรงเรียนที่เน้นพุทธศาสนา 2 โรงเรียนและน้อย 2 โรงเรียนในจังหวัดฉะเชิงเทรา รวมทั้งสิ้น 540 คน พบผลวิจัยที่สำคัญคือ นักเรียนที่มีความเชื่อ และการปฏิบัติทางพุทธศาสนา มาก ปรากฏในนักเรียนที่มีครูเป็นแบบอย่างที่ดีทางพุทธศาสนา มาก ส่วนงานวิจัยของอ้อมเดือน สดมณี (2539) ได้ทำการวิจัยเรื่องลักษณะทางพุทธศาสนาและจิตสังคมของครูมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดทางศาสนา โดยพบว่าครูที่มีลักษณะทางพุทธสูงจะถ่ายทอดทางศาสนาสูงด้วย โดยสามารถทำนุบำรุงการถ่ายทอดทางศาสนาให้กับนักเรียนได้ร้อยละ 47

ดังนั้นการเป็นแบบอย่างของครูในการแสดงพฤติกรรมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ย่อมเป็นตัวแบบให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้โดยการสังเกตจากพฤติกรรมที่แสดงออกไปของตัวแบบ ดังที่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของการเป็นแบบอย่างของครูกับความเชื่อทางพุทธในผลการวิจัยข้างต้น ทำให้คาดได้ว่า นักเรียนที่ได้รับปริมาณการเป็นแบบอย่างของครูด้านสังคหวัตถุ 4 มากเป็นผู้ที่แสดงพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมมากกว่านักเรียนที่มีลักษณะตรงข้าม

การสร้างแบบวัดตัวแบบจากบุคคลนั้น ได้มีผู้ศึกษาและทำการสร้างแบบวัดไว้ เช่น กุหลาบ ไทโรโพธิ์ (2546) ได้สร้างแบบวัดการเห็นแบบอย่างการรักษาความสะอาดจากครอบครัว ซึ่งเป็นการวัดโดยการรายงานของนักเรียนว่าเห็นการแสดงออกของผู้ปกครองในการรักษาความสะอาดอย่างไรบ้าง ลักษณะของแบบวัดเป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับ ตั้งแต่จริงที่สุด ถึง ไม่จริงที่สุด จำนวน 25 ข้อ ประกอบด้วยข้อความทางบวกและข้อความทางลบ มีพิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 12-72 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .85 และจุริศ พิษิตานนท์ (2546) ได้สร้างแบบวัดแบบอย่างจากบิดามารดาโดยการให้นักเรียนรายงานตัวตนมีบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ใกล้ชิดได้กระทำตนเป็นแบบอย่างในลักษณะนิสัยการกินพฤติกรรม การกินให้แก่บุตรมากน้อยเพียงใด โดยแบบวัดมีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับ ตั้งแต่จริงที่สุด ถึงไม่จริงที่สุด ประกอบด้วยข้อความทางบวกและข้อความทางลบมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .73

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 ขึ้นเองให้สอดคล้องกับนิยามปฏิบัติการ ลักษณะของแบบวัดเป็นมาตราประเมินค่า 6 ระดับตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” ผู้ตอบที่ได้คะแนนรวมสูงกว่าแสดงว่าเป็นผู้ที่ได้รับตัวแบบจากครูสูงกว่าผู้ตอบที่ได้คะแนนต่ำกว่า

การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู

การที่แต่ละบุคคลจะมีความรู้ ความเชื่อ ความพอใจที่จะนับถือและมีการปฏิบัติตามหลักศาสนานั้น ไม่ได้ติดตัวมาแต่กำเนิด ต้องมีการปลูกฝังกันตลอดชีวิตของบุคคล ซึ่งการปลูกฝังนี้เป็นกระบวนการที่เรียกว่า การถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) โดยผ่านสถาบันต่างๆ ทางสังคม ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันสื่อมวลชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษา (เพ็ญแข ประจักษ์จันท์; และ อ้อมเดือน สดมณี.2529 ; อ้างอิงจากศิริพร ศิริวิวัฒน์. 2527) ซึ่งความสำคัญของการปลูกฝังและการถ่ายทอดความรู้ทางด้านศาสนาในสถาบันการศึกษานั้น นับว่ามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะบทบาทของครู เนื่องจากเมื่อเด็กเข้าสู่วัยเรียน จะใช้เวลาส่วนมากอยู่ที่โรงเรียน ครูมีบทบาทสำคัญในการอบรมถ่ายทอดความรู้ ทัศนคติ รวมไปถึงทักษะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนและที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต จึงอาจกล่าวได้ว่า ครูมีบทบาททัดเทียมกับพ่อแม่ หรือในบางเรื่องครูมีอิทธิพลมากกว่าพ่อแม่ (เพ็ญแข ประจักษ์จันท์; และ อ้อมเดือน สดมณี. 2529) โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูมีบทบาทต่อเด็กในวัยกำลังเรียนชั้นประถมศึกษา เพราะนิสัยของเด็กจะเชื่อฟังสิ่งที่ครูได้ถ่ายทอดมากกว่าพ่อแม่หรือผู้ปกครอง หรือแม้จะเป็นครูในโรงเรียนเดียวกันก็ตาม ถ้ารักครูก็จะเชื่อฟังสิ่งที่ครูได้ถ่ายทอดหรือบอกสอน (บุญกอบ วิสุมิตะนันท์. 2527: 9-10) ซึ่งบทบาทสำคัญของครูในการถ่ายทอดความรู้ด้านศาสนานี้ สืบเนื่องมาจากในปัจจุบันบทบาทของพระสงฆ์และวัดในการอบรมสั่งสอนทางวิชาการด้านศาสนาให้กับเด็กและเยาวชนลดลง จึงเป็นภาระของครูและสถาบันการศึกษาที่ต้องทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้เหล่านี้ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม โดยมีได้จำกัดอยู่เฉพาะการเรียนการสอนรายวิชานั้น ครูยังมีบทบาทจัดการเรียนรู้ในรูปแบบอื่นด้วย (สุริยะ พันธดี. 2536: 16) โดยอาจจัดให้เด็กได้เรียนรู้ทั้งในด้านหลักธรรมของศาสนา พิธีกรรมต่างๆ รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับศาสนวัตถุและศาสนสถานที่สำคัญต่างๆ ทางศาสนา และนอกจากนี้อาจมีการจัดห้องจริยธรรมตามอาคารเรียน มีรูปภาพ คำขวัญทางพุทธศาสนาติดตามอาคารเรียนหรือสถานที่ที่เหมาะสมในโรงเรียน เป็นต้น ซึ่งการจัดการเรียนรู้เหล่านี้จะก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และความศรัทธาต่อพุทธศาสนามากขึ้น (พระโสภณ คณาภรณ์. 2527: 166-167)

จากที่กล่าวมานี้ ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ทางด้านศาสนา เพื่อที่จะพัฒนาให้เด็กเป็นคนดีมีศีลธรรมและมีพฤติกรรมจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนาที่สังคมพึงปรารถนา และหนึ่งในพฤติกรรมจริยธรรมตามแนวพุทธศาสนานี้ก็คือ พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 คือ การปฏิบัติตนในการทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทาน หมายถึง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละเงิน การให้ปันสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจทั้งที่เกี่ยวกับการเรียนและในด้านอื่นๆ รวมไปถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น 2) ปิยวาจา หมายถึง การพูดจาน่ารัก ด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน ไพเราะ พูดด้วยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจ ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ที่ได้ยิน

ได้ฟัง ก่อให้เกิดมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 3) อรรถจริยา หมายถึง การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้อื่น เป็นการปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วยกำลังความคิด กำลังกาย การทำตนให้เป็นประโยชน์ทุกโอกาสที่จะทำได้ และ 4) สมนัตตา หมายถึง การปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบ ไม่ทอดทิ้งเพื่อนเมื่อมีปัญหา รู้จักผูกมิตรกับผู้อื่น มีความสามัคคีในหมู่คณะ โดยเด็กจะได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 นี้จากครู ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เกิดประโยชน์กับเด็กกล่าวคือ หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่จะต้องกระทำไปเพื่อผู้อื่น โดยปราศจากความเห็นแก่ตัว เป็นการสงเคราะห์ผู้อื่นด้วยการให้เป็นธรรมเพื่อความผูกพันกันทางใจ จึงเป็นหลักกลางที่ทุกคนพึงปฏิบัติต่อกัน ถ้าเด็กได้รับการถ่ายทอดความรู้ทางด้านสังคหวัตถุ 4 มาก ก็จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และเป็นประโยชน์ต่อสังคม จึงอาจกล่าวได้ว่า การปฏิบัติตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นส่วนหนึ่งของการแสดงพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ควรส่งเสริม สร้างให้มีขึ้นในสังคม ถ้าสังคมใดมีสมาชิกที่ยึดหลักธรรมด้านสังคหวัตถุ 4 มากก็จะทำให้เกิดความสงบสุข มีความเห็นอกเห็นใจกัน มีการเปียดเบียนและเอาเปรียบกันน้อย ซึ่งเป็นหลักการทางพุทธศาสนาในด้านที่เน้นให้มนุษย์ละความเห็นแก่ตัวและสอนให้ช่วยเหลือผู้อื่น (สุกานดา นิมทองคำ . 2535: 31)

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ให้ความหมายของการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู หมายถึง การปลูกฝังความรู้ ความเชื่อ ทศนคติ รวมไปถึงทักษะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนและที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ทั้งโดยทางตรงคือการอบรมสั่งสอนตามวิชาการ และโดยทางอ้อมคือการจัดกิจกรรมเสริม เพื่อให้นักเรียนนำสิ่งที่ได้จากการอบรมสั่งสอนไปปฏิบัติ ซึ่งการอบรมสั่งสอนนี้มีเนื้อหาทางด้านหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ 1) ทาน หมายถึง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละเงินการให้ปันสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจทั้งที่เกี่ยวกับการเรียนและในด้านอื่นๆ รวมไปถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น 2) ปิยวาจา หมายถึง การพูดจาน่ารัก ด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน ไพเราะ พูดด้วยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจ ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ที่ได้ยินได้ฟัง ก่อให้เกิดมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 3) อรรถจริยา หมายถึง การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้อื่น เป็นการปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วยกำลังความคิด กำลังกาย การทำตนให้เป็นประโยชน์ทุกโอกาสที่จะทำได้ และ 4) สมนัตตา หมายถึง การปฏิบัติตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบ ไม่ทอดทิ้งเพื่อนเมื่อมีปัญหา รู้จักผูกมิตรกับผู้อื่น มีความสามัคคีในหมู่คณะ

จากการประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดทางด้านศาสนาของครูต่อความรู้ที่ได้รับ และการปฏิบัติตน พบว่า มีผู้ที่ศึกษาเรื่อง การยึดหลักทางศาสนาในการดำรงชีวิตของ

ชาวชนบทไทย และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลง ของเพ็ญแข ประจันปัจฉินัก และอ้อมเดือน สดมณี (2529) ซึ่งศึกษาประชาชนในจังหวัดระยองที่มีอายุตั้งแต่ 9-61 ปี พบว่าเด็กในหมู่บ้านที่มีความเจริญมาก จะได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาจากครูมากกว่าจากบิดามารดา ต่างจากเด็กในหมู่บ้านที่มีความเจริญน้อย ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากบิดามารดามากที่สุด สำหรับ สำรวย วรเทศะคงคา (2534) ศึกษาผลของการฝึกอบรมทางศาสนาที่มีต่อการพัฒนาจิตลักษณะของนักเรียนที่เข้าโครงการบรรพชา สามเณรภาคฤดูร้อน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชาย ที่เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 , 5 และ 6 พบว่า ครู/อาจารย์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมปลูกฝังความรู้ และการปฏิบัติทางพุทธแก่นักเรียน ดังที่สมศักดิ์ ชุมสาย (2518: 141) พบว่า เขาวชนรายงานว่ตนได้รับความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาจากทางบ้านเพียงร้อยละ 12.50 ในขณะที่รายงานว่ได้รับจากวัดและโรงเรียน รวมร้อยละ 57.91 และพรสวัสดิ์ เพชรแดง (2528) พบว่แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพศชายและหญิงในกรุงเทพมหานครรายงานว่ ได้รับความรู้ทางพุทธศาสนาจากบ้าน ร้อยละ 6.75 และ 7.17 ในขณะที่รายงานว่ได้รับความรู้จากวัดและ โรงเรียน ร้อยละ 71.18 และ 73.39

สำหรับการวัดการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู พบว่มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดทางศาสนาของครูต่อการให้ความรู้และการปฏิบัติตนของนักเรียน ของอ้อมเดือน สดมณี (2539) ศึกษาเรื่อง ลักษณะทางพุทธและจิตสังคมของครูที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดทางศาสนา ได้สร้างแบบวัดโดยปรับปรุงมาผู้อื่น ประกอบด้วยคำถามที่เกี่ยวข้องกับวิธีการต่างๆ 1) สร้างความเข้าใจ และให้โอกาสรับทราบหลักปฏิบัติเบื้องต้นทางพุทธศาสนา 2) สร้างความเข้าใจในเนื้อความของหลักปฏิบัติทางพุทธ 3) สร้างการยอมรับและการเปลี่ยนตามหลักปฏิบัติทางพุทธ เพื่อฝึกอบรมเด็ก ในเนื้อความของการปฏิบัติตามหลักเบื้องต้นทางพุทธศาสนา มีจำนวนทั้งหมด 30 ข้อ เป็นมาตรประเมินค่า (Rating Scale) 6 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .89 สำหรับการวิจัยครั้งนี้วัดการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู โดยผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” เกณฑ์การให้คะแนนคือ ผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าแสดงว่เป็นผู้ที่ได้รับ การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 จากครูในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่า

จากเอกสารและวิจัยดังกล่าว จึงเป็นเหตุผลของการเลือกศึกษาการถ่ายทอดทางสังคมของครู ซึ่งในปัจจุบันสังคมเมืองเป็นสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าในหลายๆ ด้าน เด็กจำนวนมากในสังคมเมือง ต้องศึกษาเล่าเรียน ครูจึงเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดความรู้ทางด้านศาสนาให้เด็กได้มีโอกาสรับข้อมูลและ ประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ ได้รับการเอาใจใส่แนะนำ เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้เด็กได้รับการปลูกฝังให้เป็นคนที่มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามต่อสังคม

ครอบครัวกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา

การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบิดามารดากับบุตร ซึ่งหมายรวมถึง การแสดงออก ความสนใจ เอาใจใส่ ควบคู่ไปกับการฝึกพฤติกรรมต่าง ๆ การอบรมเลี้ยงดูเป็น กระบวนการที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องทุกขณะที่เด็กใช้ชีวิตอยู่กับบิดามารดาส่งผลต่อพฤติกรรม ในปัจจุบันและสะสมเป็นพฤติกรรมที่จะแสดงออกในอนาคต และนอกจากนี้การอบรมเลี้ยงดูเด็ก บิดามารดาสามารถให้รางวัลและลงโทษเด็กได้ (ทัศนาก ทอภักดี. 2539: 6) เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการ ทั้งทางด้านอารมณ์ สังคม และสติปัญญา ตามวัยอันเหมาะสม (รติชน พิทยสส. 2543: 60-61) ซึ่งเป็น สิ่งสำคัญที่สุดต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็ก เด็กจะมีพฤติกรรมหรือการแสดงออกที่เหมาะสม หรือไม่ เพียงใด ขึ้นอยู่กับการอบรมเลี้ยงดูที่ได้รับจากบิดามารดาเป็นสำคัญ (งามตา วนินทานนท์. 2536: 39 อ้างอิงจาก Sears et al., 1957: 450-457)

จากที่กล่าวมานี้ การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของเด็ก กล่าวคือ จะส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมที่ดีตามที่สังคมพึงปรารถนา ซึ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูมีหลาย รูปแบบ แต่การอบรมเลี้ยงดูที่ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่สังคมพึงปรารถนานั้น คือ การอบรมเลี้ยงดู แบบรักสนับสนุน (ดวงเดือน พันธุมนาวิน อรพินทร์ ชูชม; และ งามตา วนินทานนท์. 2528 : 4) และ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ (งามตา วนินทานนท์. 2536 : 41) ซึ่งจะได้กล่าวถึงรูปแบบของ การอบรมเลี้ยงดูที่ได้ศึกษาดังนี้

การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนนี้ หมายถึง การที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรโดยแสดง ความ รักใคร่ เอาใจใส่ สนใจทุกข์สุขของบุตร มีความใกล้ชิดกับบุตร โดยตนได้กระทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับบุตร นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการสนิทสนม (ดวงเดือน พันธุมนาวิน. 2528) จากการประมวล งานวิจัยต่างๆ พบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมจริยธรรมตามที่สังคม พึงปรารถนา ดังเช่นงานวิจัยของ เสริมเกียรติ พรหมผุย (2523) ได้ศึกษาอิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดู ที่มีต่อคุณธรรมพลเมืองดี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การอบรมเลี้ยงดู แบบให้ความรักมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับคุณธรรมพลเมืองดี ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบลงโทษ และแบบการคาดหวังเอาจากเด็กไม่มีความสัมพันธ์กับคุณธรรมแห่งพลเมืองดีซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของบัญชา แก้วส่อง (2522) โดยได้ศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นอายุ 13 -18 ปี ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า วัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมี พัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันและแบบปล่อยปละ ละเลย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุกานดา นิมทองคำ (2535) ศึกษาเรื่องตัวแปรเชิงจิตสังคม

และชีวพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขต กรุงเทพมหานคร จากการศึกษาพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉนิก (2520) พบผลว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก มีความสัมพันธ์กับการมีเหตุผลเชิงจริยธรรม

จากงานวิจัยต่าง ๆ ด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน กับพฤติกรรมที่สังคมพึงปรารถนา ดังกล่าวนี้นสรุปได้ว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดู แบบรักสนับสนุนมาก จะมีพฤติกรรมที่ดีต่อสังคม ซึ่งพฤติกรรมคุณธรรม จริยธรรม อันเป็นพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมอย่างหนึ่ง ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยจะมีผลตรงกันข้ามทำให้พฤติกรรมเอื้อต่อสังคมลดน้อยลง ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงได้ศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน ที่จะส่งผลให้เด็กมีลักษณะที่เอื้อเฟื้อมาก ซึ่งก็คือ มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมนั่นเอง

นอกจากการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนตามที่กล่าวมานี้ พบว่า การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธยังมีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับเด็ก ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธหมายถึง การปฏิบัติของบิดามารดาต่อบุตรในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เพื่อฝึกอบรมให้บุตรเกิดความรู้ ความเชื่อ และยอมรับการปฏิบัติตามแนวพุทธศาสนา ตัวอย่างเช่น การบริจาคทาน การรักษาศีล5 เป็นต้น (งามตา วนินทานนท์. 2536) การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธของบิดามารดานั้นทำให้เด็กมีพฤติกรรม จริยธรรมที่จะทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ทำให้เด็กเป็นผู้ที่รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญหลักธรรมหนึ่งในพระพุทธศาสนา การที่เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาตามแนวพุทธศาสนามาก ก็จะมีพฤติกรรมทางจริยธรรมมากเช่นกัน ดังเช่นงานวิจัยของงามตา วนินทานนท์ (2536) ที่ทำการศึกษาเรื่อง ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดา ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยศึกษากับบิดามารดาของเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 8-15 ปี จำนวนบิดาและมารดามีทั้งสิ้น 545 คน โดยให้บิดามารดารายงานตนเอง ผลการวิจัยพบว่าบิดามารดาที่มีลักษณะทางพุทธสูง คือมีความเชื่อ การปฏิบัติ และวิถีชีวิตแบบพุทธสูง พร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธด้านสร้างความเข้าใจในเนื้อความและด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงตามแต่ละด้านมากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ นอกจากนี้ยังพบว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อ การปฏิบัติ วิถีชีวิตแบบพุทธด้านใดด้านหนึ่งสูงเพียงด้านเดียว จะสามารถให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธแต่ละด้านคือ ด้านสร้างความสนใจรับทราบ ด้านสร้างความเข้าใจเนื้อความ และด้านสร้างการยอมรับและเปลี่ยนแปลงมากกว่าบิดามารดาที่มีความเชื่อ การปฏิบัติ หรือวิถีชีวิตแบบพุทธด้านใดด้านหนึ่งต่ำ สรุปได้ว่า บิดามารดาที่ให้การ อบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธศาสนามันเป็นบิดามารดาที่มีลักษณะ

ทางพุทธสูงที่สามารถถ่ายทอดลักษณะ ดังกล่าวมายังบุตรเพื่อส่งเสริมให้บุตรเป็นคนดีมีคุณธรรม มีพฤติกรรมที่พึงปรารถนาในสังคม ดังเช่นงานวิจัยของสำรวย วรเดชะคงคา (2524) ซึ่งได้ทำการศึกษา ผลของการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาจิตลักษณะของนักเรียนระดับประถมศึกษา ตอนปลาย ที่เข้าร่วมในโครงการบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อน ที่วัดม่วง กรุงเทพมหานคร แบ่งเป็นผู้ที่ เข้าร่วมและผู้ที่ไม่เข้าร่วมกลุ่มละ 50 คน ปรากฏผลว่า ผู้ที่เข้าร่วมการฝึกซึ่งได้รับการถ่ายทอด ทางศาสนาจากครอบครัวมาก (บิดามารดาอบรมสั่งสอน ให้การสนับสนุน ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง และสร้างความรู้สึกที่ดีต่อพุทธศาสนาให้กับบุตร) มีการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ต่อการละเมิดศีล 5 สูงกว่า ผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมการฝึกอบรมและได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาจากครอบครัวน้อย จากงานวิจัยสรุปได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาตามแนวพุทธศาสนาส่งผลให้เด็กมีการปฏิบัติตน และมีพฤติกรรม ตามที่สังคมปรารถนา ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ เนื่องจากพบ ผลการวิจัยที่ยืนยันถึงความเกี่ยวข้องระหว่าง การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธกับพฤติกรรมของเด็ก ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องก็คือ พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม ซึ่งเป็น พฤติกรรมที่นำไปสู่การอยู่ร่วมกัน กับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สำหรับการวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนได้มีผู้ศึกษาและสร้างแบบวัดไว้ โดยแบบวัดที่มี มาตรฐานและนิยมนำมาใช้คือ แบบวัดของของ ดวงเดือน พันธมนาวินและคณะ ซึ่งมีการใช้ ในงานวิจัยหลายเรื่องเช่น เรื่อง ความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต การทำงาน และ จริยธรรมของคนไทย (ดวงเดือน พันธมนาวินและคณะ . 2528) ลักษณะของแบบวัด เป็นมาตรประเมินค่า 6 ระดับ ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” จำนวน 10 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .70 แบบวัดฉบับนี้เมื่อนำมาใช้ในงานวิจัยของ วรณะ บรรจง (2537: 85) มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .94 นอกจากนี้ งามตา วนินทานนท์ (2536) ได้สร้างแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน ในงานวิจัยเรื่องลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมของบิดามารดาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร เป็นแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .69 ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ สร้างแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนโดยปรับมาจากแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูแบบ รักสนับสนุนของดวงเดือน พันธมนาวิน (2528) มาปรับใช้ให้เข้ากับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา แบบวัดเป็นมาตรประเมินค่า 4 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” นักเรียนที่ได้คะแนนสูงกว่า แสดงว่าได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนจากบิดามารดามากกว่าผู้ที่มีลักษณะตรงข้าม

ส่วนในการวัดเรื่องการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธนั้น งามตา วนินทานนท์ (2536) ได้สร้างแบบวัด การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ ประกอบด้วยประโยคคำถามเกี่ยวกับปริมาณการใช้วิธีการตามขั้นตอน 3 ขั้น จำนวนทั้งหมด 33 ประโยค แบ่งเป็นประโยคคำถามเกี่ยวกับขั้นสร้างความสนใจรับทราบ 10 ประโยค ขั้นตอนการสร้างความเข้าใจเนื้อหาความ 10 ประโยค และขั้นตอนการสร้างการยอมรับและ

เปลี่ยนตาม 13 ประโยค แต่ละประโยคมีมาตรวัด 6 หน่วย จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” ข้อคำถามทั้งหมดมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .77 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบวัดการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ โดยปรับมาจากแบบวัดของงามตา วนิทาพันธ์ (2536) ให้เข้ากับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา แบบวัดเป็นมาตรประเมินค่า 4 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” นักเรียนที่ได้คะแนนสูงกว่าแสดงว่าบิดามารดาให้การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมากกว่าผู้ที่มีลักษณะตรงข้าม

เพื่อนกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัด 4

สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน หมายถึง การแสดงพฤติกรรมโต้ตอบระหว่างนักเรียนกับเพื่อนๆ สามารถให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนได้เมื่อเพื่อนต้องการ มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อน รู้จักการให้และการรับ (กันยา สุวรรณแสง. 2533: 61-65 ; อ้างอิงจาก ปราณี พรหมนิเชียร. 2534: 76-78) รับรู้เรื่องราวต่างๆ จากการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนหรือได้ร่วมกิจกรรมกับเพื่อน โดยปกติแล้วสมาชิกในกลุ่มจะเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับประสบการณ์ซึ่งกันและกันจากการพบปะพูดคุย อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสนทนาถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกแต่ละคนได้พบเห็นมาหรือได้ร่วมทำพฤติกรรมนั้นๆ ด้วยกัน (สุพงษ์ ชูเดช. 2534: 41) ทั้งในและนอกห้องเรียน ได้แก่ การช่วยเหลือพึ่งพาอาศัย มีความห่วงใย มีการแสดงความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความจริงใจ (กิงกาญจน์ ปานทอง. 2545 : 7)

จากที่กล่าวมาจึงสามารถสรุปความหมายของ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนได้ว่าหมายถึง การแสดงพฤติกรรมโต้ตอบกันระหว่างนักเรียนกับเพื่อน ในการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนเมื่อเพื่อนต้องการ โดยการเอาใจใส่ แสดงความห่วงใยเมื่อเพื่อนมีความทุกข์ รวมทั้งมีการแบ่งปันแก่กัน

จากที่กล่าวมานี้สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนจึงมีความสำคัญในเชิงจิตวิทยา กล่าวคือกลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มบุคคลซึ่งคนแต่ละคนให้ความสำคัญและมีความรู้สึกผูกพันกัน (identify and affiliates) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นกลุ่มบุคคลที่แต่ละคนปรารถนาที่จะได้รับการยอมรับ (acceptance or approval) และการยอมรับนั้นนับเป็นเงื่อนไขจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเข้าเป็นสมาชิกในกลุ่ม (Astin.1993b: 400-401) ในการปฏิบัติตนกับเพื่อนก็นับได้ว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะการปฏิบัติตนกับเพื่อนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมจะทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี กล่าวคือเมื่อมีพฤติกรรมที่ดีที่พึงปรารถนาต่อกันและกันก็จะเกิดความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันและแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามที่กลุ่มให้การยอมรับ ทำให้เข้ากันได้ดีและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

จากการประมวลเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องพบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพ คืองานวิจัยในต่างประเทศของกรอนแลนด์ (พวงสร้อย วรกุล. 2522: 29; อ้างอิงจาก Grounlund.1959, *Dissertation Abstract Internation*) ได้กล่าวว่าเมื่อเด็กเริ่มเข้าโรงเรียนเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ประสบการณ์การเข้าสังคมย่อมกว้างขวางออกไปตามลำดับหากทุกสิ่งทุกอย่างได้พัฒนาไปตามปกติ กล่าวคือ เมื่อถึงวัยเข้าเรียนเด็กมีโอกาสสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนใน วัยเดียวกัน ได้รับการยอมรับนับถือจากเพื่อน เด็กจะรับรู้บทบาทของตนว่าควรปฏิบัติตนอย่างไรเมื่อต้องการอยู่กับเพื่อน การที่เด็กอยู่ร่วมกับเพื่อนได้ จะทำให้รู้สึกอบอุ่นใจเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เมื่อสามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนได้อย่างมีความสุข ย่อมปรารถนาที่จะมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเพิ่มขึ้นและมีทัศนคติที่ดีต่อคนทั่วไป ประสบการณ์ในการเข้าสังคมจะเพิ่มขึ้นทุกวัน เมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ชีวิตในสังคมจะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ดี สอดคล้องกับสมาร์ท (อารีย์ ธิลา. 2535: 18 ; อ้างอิงจาก Smart.1967: 411 *Dissertation Abstract Internation*) ซึ่งได้ทำการศึกษาเด็กที่ปรับตัวได้ดี จำนวน 400 คน ที่มีอายุระหว่าง 5-20 ปี พบว่าเด็กที่ปรับตัวได้ดีเป็นเด็กที่ปฏิบัติตามระเบียบวินัยของโรงเรียน ครู และสามารถเข้ากับกลุ่มเพื่อนได้ดี

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนดังที่กล่าวมานี้ พบว่า การมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันเป็นสิ่งที่สำคัญและควรปลูกฝังตั้งแต่เด็ก เนื่องจากเด็กมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อน ทำให้อยากเข้าสังคมกับบุคคลอื่น และทำให้มองผู้อื่นในแง่ดี มีความรู้สึกที่ดีต่อกันและกัน ถ้าได้รับการพัฒนาให้ได้รับการเรียนรู้ที่ดี ก็จะทำให้เด็กเข้ากับผู้อื่นได้และมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมที่ผู้อื่นให้การยอมรับ

การวัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน มีงานวิจัยของ เกศสุดา อินทรโอสถ (2546) ได้ศึกษาเรื่อง ผลของการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมที่มีต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านคลอง 3 (ดรุณศึกษา) จังหวัดนครนายก ซึ่งใช้แบบสอบถามเป็นมาตรประเมินค่า (Rating Scale) มี 3 ระดับ ตั้งแต่ “น้อยที่สุด” ถึง “นาน ๆ ครั้ง” มีจำนวน 30 ข้อ เกณฑ์การให้คะแนน ถ้าผู้ตอบเลือกตอบ “น้อยที่สุด” ในข้อความทางบวก จะได้ 3 คะแนน และลดลงตามลำดับ จนถึง “นาน ๆ ครั้ง” ได้ 1 คะแนน ถ้าเป็นข้อความทางลบ จะให้คะแนนตรงกันข้าม คือ ถ้าผู้ตอบเลือกตอบ “นาน ๆ ครั้ง” จะได้ 3 คะแนน และลดลงตามลำดับจนถึง “น้อยที่สุด” ได้ 1 คะแนน โดยแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น .90 ส่วนค่าอำนาจจำแนกรายข้อใช้ข้อที่มีค่าระหว่าง 2.57-7.07 และงานวิจัยของอุไรวรรณ พันธุสุจริต (2546) ได้ศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบผลของการฝึกการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบางพลัด กรุงเทพมหานคร ใช้แบบสอบถามจำนวน 30 ข้อ มีลักษณะเป็นสถานการณ์เพื่อศึกษาว่านักเรียนจะมีการแสดงออกหรือกระทำอย่างไร

ในสถานการณ์นั้น ๆ มากน้อยเพียงใด โดยให้นักเรียนพิจารณาคำถามเป็นข้อ ซึ่งแต่ละข้อมีคำตอบคือ ก , ข และ ค ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ตรงกับการแสดงออก หรือการกระทำจริง ๆ ของนักเรียนเพียงข้อเดียว เกณฑ์การให้คะแนน คือ 3 คะแนน หมายถึง มีสัมพันธภาพกับเพื่อนมาก 2 คะแนน หมายถึง มีสัมพันธภาพกับเพื่อนปานกลาง และ 1 คะแนน หมายถึง มีสัมพันธภาพกับเพื่อนน้อย คำอานาจจำแนกคัดเลือเฉพาะข้อที่มีค่าระหว่าง 2.12–6.29 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .78 และงานวิจัยของ ชมนุช บุญสิทธิ์ (2541) ได้ศึกษาเรื่องตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนกุศลวิเทศวิทยา กรุงเทพมหานคร ใช้แบบสอบถามแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ จำนวน 36 ข้อ ตั้งแต่ “มากที่สุด” ถึง “น้อยที่สุด” เกณฑ์การให้คะแนนถ้าผู้ตอบเลือกตอบ “มากที่สุด” ในข้อความทางบวก จะได้ 5 คะแนน และลดลงตามลำดับ จนถึง “น้อยที่สุด” ได้ 1 คะแนน ถ้าเป็นข้อความทางลบ จะให้คะแนนตรงกันข้าม คือ ถ้าผู้ตอบเลือกตอบ “มากที่สุด” จะได้ 1 คะแนน และเพิ่มขึ้นตามลำดับจนถึง “น้อยที่สุด” ได้ 5 คะแนน โดยแบบสอบถามคำอานาจจำแนกใช้ข้อที่มีค่าระหว่าง 2.25–6.16 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม .83 สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้วัดสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” เกณฑ์การให้คะแนนคือ ผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าแสดงกว่าแสดงว่าเป็นผู้ที่มีสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนในระดับที่สูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่า

ลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

เจตคติต่อพฤติกรรมเอื้อต่อตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

เจตคติ ตามความหมายพจนานุกรมนั้น หมายถึง ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน. 2542:321) ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “attitude” ภาษาลาตินว่า “aptus” ซึ่งแปลว่า ไหมเอียง เหมาะสม ทั้งนี้ งามตา วนิทานนท์ (2535: 215) ได้สรุปความหมายของเจตคติไว้ดังนี้ เจตคติ คือ จิตลักษณะประเภทหนึ่งของบุคคลเกิดจากการรู้คิดเชิงประเมินค่าเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ทำนองประโยชน์หรือโทษทำให้มีความรู้สึกโน้มเอียงไปทางชอบ พอใจมากน้อยต่อสิ่งนั้นๆ หรือกล่าวได้ว่า เจตคติเป็นความคิดของบุคคล ที่มีต่อสิ่งต่างๆ โดยมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบรวมทั้งความรู้สึกที่แสดงพฤติกรรมเฉพาะอย่าง

เจตคติ ของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ

(1) องค์ประกอบทางด้านความรู้เชิงประเมินค่า (cognitive component) หมายถึง การที่บุคคลรับรู้เกี่ยวกับวัตถุสิ่งของ หรือเหตุการณ์ต่างๆ รวมทั้งความเชื่อของบุคคลต่อสิ่งนั้นว่าดี มีประโยชน์ หรือเลว มีโทษมากน้อยเพียงใด จะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมหรือการกระทำของบุคคลด้วย

(2) องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (affective component) หมายถึง ความรู้สึกของบุคคล ในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ พอใจ หรือไม่พอใจ ต่อสิ่งนั้น การที่บุคคลรู้ว่าสิ่งใดดีมีประโยชน์ บุคคล จะเกิดความรู้สึกชอบสิ่งนั้น และในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลรู้ว่าสิ่งใดมีโทษ บุคคลนั้นก็รู้สึกไม่ชอบ หรือเกลียดสิ่งนั้น ส่วนมากแล้วความรู้สึกพอใจของบุคคลต่อสิ่งใดๆ มักจะเกิดขึ้นเองโดยอัตโนมัติและ เกิดขึ้นสอดคล้องกับความรู้เชิงประเมินค่าต่อสิ่งนั้นๆ ด้วย

(3) องค์ประกอบด้านความพร้อมที่จะกระทำ (behavioral intention component or action tendency component) หมายถึง ความโน้มเอียง หรือความพร้อมที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรม ให้สอดคล้องกับความรู้สึกของตน ซึ่งความพร้อมที่จะกระทำนี้จะแสดงออกมาในรูปการช่วยเหลือ ให้การสนับสนุน หรือยอมรับต่อสิ่งที่ตนพอใจหรือเห็นว่ามีประโยชน์ แต่ในทางตรงข้าม ถ้าบุคคล มีความรู้สึกว่าสิ่งนั้นมีโทษ เขาก็จะปฏิเสธและไม่สนับสนุนส่งเสริมสิ่งนั้น

นอกจากองค์ประกอบทั้ง 3 ประการที่เป็นตัวเนื้อหาแล้ว เจตคดียังมีลักษณะอีก 2 ประการ คือ (1) มีทิศทาง (Direction) หมายถึง เจตคติของบุคคลที่มีทิศทางไปในทางบวกหรือลบ ดีหรือเลว พอใจหรือไม่พอใจ ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือสถานการณ์หนึ่งสถานการณ์ใด (2) เจตคติมีปริมาณ (Magnitude) หมายถึง ความเข้มหรือความรุนแรง กล่าวคือ บุคคลมีเจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดรุนแรงหรือ สูง และเจตคติต่ออีกสิ่งหนึ่งไม่รุนแรงหรือเบาบาง ปริมาณเหล่านี้ขึ้นอยู่กับความสำคัญของสิ่งหรือ สถานการณ์นั้น หรือความผูกพันของบุคคลเจ้าของเจตคติต่อสิ่งนั้น หรือสถานการณ์นั้นๆ (ดวงเดือน พันธุมนาวิน . 2524 : 5-9) ดังนั้นจึงควรที่จะวัดเจตคติตามองค์ประกอบ ทิศทาง ตลอดจนความรุนแรง ของเจตคติต่อสิ่งหนึ่งๆ ด้วยองค์ประกอบทั้ง 3 ของเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคล มักจะมีทิศทาง และปริมาณที่สอดคล้องกันโดยอัตโนมัติในคนที่มีจิตใจปกติ เช่น การมีความรู้ว่าการให้ทาน การพูดจาไพเราะอ่อนหวาน การกระทำเพื่อส่วนรวมการไม่เอาเปรียบบุคคลเป็นสิ่งที่ควรกระทำ เพราะ เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เมื่อบุคคลเห็นว่าการกระทำสิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ดีงาม บุคคลนั้นก็จะมี ความชอบ มีความยินดีและพอใจการกระทำดังกล่าว และมีความพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมดังกล่าว เมื่อมีโอกาส

สรุปได้ว่า เจตคติ เป็นลักษณะประเภหนึ่งของบุคคลมี 3 องค์ประกอบคือ องค์ประกอบด้าน ความรู้เชิงประเมินค่า ความรู้สึก และความพร้อมกระทำ ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเจตคติต่อ พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยในแต่ละด้านจะวัดเจตคติทั้ง 3 องค์ประกอบ

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ให้ความหมายของ เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรม สังคหวัตถุ 4 ว่าหมายถึง ความรู้คิดเชิงประโยชน์และโทษของการกระทำหรือไม่กระทำพฤติกรรมที่เอื้อ ต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มีความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม ตาม หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ตลอดจนมีความพร้อมที่จะกระทำพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรม สังคหวัตถุ 4

การศึกษาที่สนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับพฤติกรรม พบว่ามีการศึกษาทั้งในกลุ่ม ผู้ใหญ่และเด็ก จากการประมวลเอกสารพบว่า เจตคติต่อพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งจะมี ความสัมพันธ์ทางบวกต่อพฤติกรรมนั้น เช่น ในกลุ่มผู้ใหญ่มีการศึกษาเจตคติที่ดีต่อการทำงาน จากการศึกษากอง วิเชียร ธรรมธร (2546) พบว่า ข้าราชการ ทหารอากาศ ที่มีทัศนคติที่ดีต่องานมาก จะเป็นผู้มีพฤติกรรมการทำงานอย่างอุทิศตนมากกว่าผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่องานน้อย และลักษณะมี ลุประสงศ์ (2546) พบว่า บุคลากรทางการศึกษาที่มีทัศนคติต่อการสื่อสารในการทำงานสูงจะมี พฤติกรรมการทำงานด้านการสื่อสารสูงกว่าบุคลากรที่มีทัศนคติต่อการสื่อสารในการทำงานต่ำ สำหรับการศึกษเจตคติกับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในกลุ่มเด็กมีการศึกษา เช่น เอี่ยมพร พลอยประเสริฐ (2544) ศึกษาพฤติกรรมสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนต้น พบว่าทัศนคติต่อการเสพยาเสพติดมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรม การป้องกันยาเสพติดของนักเรียนและสุริยะ พันธุ์ดี (2536) พบว่าทัศนคติที่ไม่ดีต่อพฤติกรรมก้าวร้าว การปฏิบัติทางพุทธมีความสัมพันธ์ทางบวกต่อกันและมีความสัมพันธ์ทางลบต่อพฤติกรรมก้าวร้าว ในส่วนของการศึกษาเจตคติต่อพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมนั้น ลินดา สุวรรณดี (2543) ศึกษาปัจจัยทางจิต ที่เกี่ยวข้องกับการลดปริมาณขยะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่าทัศนคติต่อ พฤติกรรมลดปริมาณขยะร่วมกับตัวแปรทางจิตลักษณะและสถานการณ์ อีก 2 ตัว สามารถทำนาย พฤติกรรมการใช้สิ่งของอย่างคุ้มค่าได้ร้อยละ 42.40 ในกลุ่มนักเรียนหญิง ซึ่งพฤติกรรมการลดปริมาณขยะ ถือเป็นพฤติกรรมที่เป็นการทำประโยชน์ให้แก่สังคม เป็นการแสดงถึงการทำประโยชน์ต่อส่วนรวม พฤติกรรมหนึ่ง นอกจากนี้สุกานดา นิมทองคำ (2535) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อ พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของนักเรียนชาย-หญิงระดับชั้นมัธยมศึกษา ตอนต้นของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 510 คน พบว่า เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จากผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเจตคติต่อพฤติกรรมเอื้อต่อ

สังคมตามหลักสังคหวัตถุ 4 มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเมื่อต่อสังคมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้ศึกษาเจตคติต่อพฤติกรรมเมื่อต่อสังคมตามหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นเจตคติต่อพฤติกรรมเมื่อต่อสังคมตามหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นตัวแปรทางจิตตัวแปรหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเมื่อต่อสังคมตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยเจตคติต่อพฤติกรรมเมื่อต่อสังคมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง การรู้คิดเชิงประเมินค่าเกี่ยวกับประโยชน์และโทษ ของพฤติกรรมที่เมื่อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ความรู้สึกชอบ ไม่ชอบหรือพอใจ ไม่พอใจ ในพฤติกรรมที่เมื่อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และความพร้อมหรือแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมที่เมื่อต่อสังคมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในทั้งด้าน ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตา และจากการประมวลเอกสารทำให้คาดได้ว่าเจตคติต่อพฤติกรรมที่เมื่อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เมื่อต่อสังคม โดยนักเรียนที่มีเจตคติต่อพฤติกรรมเมื่อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูงจะมีพฤติกรรมที่เมื่อต่อสังคมตามหลักสังคหวัตถุ 4 สูง

สำหรับการวัดเจตคติต่อพฤติกรรมการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมนั้นจะพบในงานวิจัยที่มีต่อพฤติกรรมให้การพยาบาลของกลุ่มพยาบาล เช่น งานวิจัยของณัฐสุดา สุจินันท์กุล (2541) ได้สร้างแบบวัดเจตคติต่อพฤติกรรมการพยาบาลเป็นแบบวัดมาตราส่วนประเมินค่า ประกอบด้วยประโยคคำถาม 24 ข้อ แต่ละประโยคมีมาตรวัด 6 ระดับ จาก "จริงที่สุด" ถึง "ไม่จริงที่สุด" เนื้อหาของประโยคคำถามเกี่ยวกับความรู้เชิงประเมินค่าเกี่ยวกับการช่วยเหลือ ดูแลผู้ติดเชื้ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ว่าเป็นเรื่องมีประโยชน์หรือมีโทษเพียงใด ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจ ตลอดจนเกิดความพร้อมที่จะสนับสนุนช่วยเหลือหรือหลีกเลี่ยงการกระทำนั้นๆ ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 4.87-13.60 และมีค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ .83 และในการวัดเจตคติต่อพฤติกรรมเมื่อต่อสังคมของ สุกานดา นิมทองคำ (2535) ได้สร้างแบบวัดเจตคติต่อพฤติกรรมตามแนวพุทธศาสนาตามสังคหวัตถุ 4 ซึ่งได้แก่ ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตา เนื้อหาของแบบสอบถามแต่ละข้อจะกล่าวถึงเจตคติต่อพฤติกรรมด้านสังคหวัตถุ ด้านละ 5 ข้อ รวม 20 ข้อ คำถามแต่ละข้อจะมีคำตอบเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 6 ระดับ จาก "เห็นด้วยอย่างยิ่ง" ถึง "ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง" มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .82 สำหรับในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวัดเจตคติต่อพฤติกรรมเมื่อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยวัดเจตคติทั้ง 3 องค์ประกอบ คือ ความรู้เชิงประเมินค่า ความรู้สึกพอใจ ไม่พอใจ และความพร้อมกระทำต่อพฤติกรรมเมื่อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากถึงน้อย โดยเป็นแบบวัดที่ผู้วิจัยได้ปรับปรุงมาจากแบบวัดเจตคติต่อพฤติกรรมเมื่อต่อสังคมของสุกานดา นิมทองคำ (2535) โดยทำการปรับปรุงให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ เป็นประโยคข้อความประกอบด้วยมาตรประเมินค่า 4 ระดับ ตั้งแต่ "เห็นด้วยอย่างยิ่ง" ถึง "ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง"

นักเรียนที่ได้คะแนนสูงกว่าแสดงว่ามีเจตคติต่อพฤติกรรมเชื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ดีกว่านักเรียนที่ได้คะแนนต่ำกว่า

ปรีชาเชิงอารมณ์

ความหมายและความสำคัญ

ปรีชาเชิงอารมณ์ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Emotional Intelligence Quotient หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า EQ ซึ่งในประเทศไทยได้มีผู้ที่ศึกษาในชื่อที่แตกต่างกันออกไป ได้แก่ เชาว์ปัญญาทางอารมณ์ ความฉลาดทางอารมณ์ เชาว์อารมณ์ สติปัญญาทางอารมณ์ เป็นต้น และนอกจากนี้ในภาษาอังกฤษก็ได้มีผู้ที่ศึกษาในชื่อที่แตกต่างกันออกไปอีกเช่นกัน ได้แก่ Emotional Intelligence , Emotional Ability , Multiple Intelligence ปรีชาเชิงอารมณ์เป็นชุดของความสามารถส่วนตัวด้านอารมณ์ และด้านสังคมของบุคคล ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จของเขาในการต่อรองกับข้อเรียกร้องและแรงกดดันจากสภาพแวดล้อมทั้งหลายเป็นการใช้อารมณ์อย่างฉลาดโดยมีความตั้งใจทำให้อารมณ์ของตนทำประโยชน์ให้กับตนเองโดยใช้อารมณ์เป็นสิ่งที่ช่วยนำพฤติกรรมและความคิดของตนเองในการส่งเสริมผลงานของตนเอง ถือได้ว่าเป็นความสามารถของบุคคลในการใช้สติปัญญารับรู้อารมณ์ และควบคุมอารมณ์ของตนเอง รู้จักแยกแยะและจัดการอารมณ์ของตนเองให้แสดงอารมณ์ออกมาอย่างสร้างสรรค์เกิดสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองรวมไปถึงความสามารถเข้าใจและรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นรู้จักกาลเทศะ ซึ่งจะนำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ทำให้บุคคลมีความสุขประสบผลสำเร็จในชีวิต เหล่านี้คือลักษณะของการเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สมบูรณ์ มีปรีชาเชิงอารมณ์สูงปรีชาเชิงอารมณ์มีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการประกอบอาชีพและมีความสำคัญมากกว่าเชาว์ปัญญา บุคคลที่มีปรีชาเชิงอารมณ์ รู้จักเข้าใจอารมณ์ของตนเองสามารถที่จะเผชิญความเครียดได้อย่างเหมาะสม มีความยืดหยุ่น มีเป้าหมายในชีวิต มองโลกในแง่ดี และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข (วิระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2542: 29 ; อ้างอิงจาก Bar-on.1992 ; คมเพชร ฉัตรศุภกุล; และ ผ่องพรรณเกิดพิทักษ์. 2542: 12 ; อ้างอิงจาก Donaldson . 1997: 2 ; รัตติกร จงวิศาล. 2542: 89 ; อ้างอิงจาก Weisinger.1998 ; กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. 2543: 1)

นอกจากความหมายของปรีชาเชิงอารมณ์ดังกล่าว ซึ่งเป็นแนวความคิดทางตะวันตกนั้น แนวความคิดที่สำคัญอีกแนวหนึ่งก็คือ แนวคิดทางพุทธศาสนา ซึ่งได้กล่าวถึงปรีชาเชิงอารมณ์ในนิยามที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ พระราชวรมุนี (2543) ได้ให้ความหมายปรีชาเชิงอารมณ์ว่า เป็นการใช้ปัญญากับอารมณ์ที่ออกมาให้มีเหตุผล เป็นการแสดงอารมณ์ความรู้สึกออกมาในแต่ละสถานการณ์ โดยถือว่าอารมณ์ความรู้สึกนั้นเป็นพลังให้เกิดความประพฤติ ซึ่งถ้าพลังขาดปัญญากำกับ ก็เป็นพลังบอด

ปัญญาจึงเป็นตัวที่จะกำกับชีวิตของเราให้การแสดงออกเป็นไปในทางที่ถูกต้อง นอกจากนี้พระธรรมปิฎก (2542) ได้กล่าวถึงปรีชาเชิงอารมณ์ว่าเป็นสภาพจิต และสภาพจิตก็จะโยงไปถึงพฤติกรรมความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพราะอารมณ์หรือสภาพจิตนั้น อาศัยพฤติกรรมเป็นช่องสื่อสารการแสดงออก เมื่ออารมณ์หรือสภาพจิตได้รับการพัฒนา ซึ่งช่องนำทางขยายขอบเขต และปลดปล่อยด้วยปัญญา ให้สื่อสารแสดงออกได้ดีด้วยพฤติกรรมทางกาย วาจา ก็นับได้ว่า ระบบความสัมพันธ์แห่งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา เข้ามาประสานบรรจบเป็นองค์รวม ซึ่งเมื่อดำเนินไปอย่างถูกต้องก็จะอยู่ในภาวะสมดุล ให้เกิดผลดีทั้งแก่ตนเองและคนอื่น ตลอดจนสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งหมด

แนวคิดและโครงสร้างปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวตะวันตก สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มได้แก่

1) **ปรีชาเชิงอารมณ์ในฐานะเป็นความสามารถทางสมอง** (Emotional intelligence as mental ability) แนวคิดนี้จะเน้นว่าสติปัญญาเป็นกระบวนการและผลประโยชน์ที่ได้รับจากอารมณ์ โดยปรีชาเชิงอารมณ์ประกอบด้วยสมรรถนะ ทักษะและความสามารถทางสมอง เมเยอร์และสโลเวย์ (ผจญจิต อินทสุวรรณ และคณะ. 2545: 6 ; อ้างอิงจาก Mayer&Salovey.1997) มองปรีชาเชิงอารมณ์เป็นการทำงานระหว่างระบบการรู้คิดและอารมณ์ โดยให้ความหมายของปรีชาเชิงอารมณ์เป็นความสามารถที่จะรับรู้อารมณ์ ประเมินค่า และแสดงออกอารมณ์ได้อย่างถูกต้อง สามารถสร้างอารมณ์ที่เอื้อต่อการคิด สามารถเข้าใจอารมณ์และมีความรู้ทางอารมณ์ ตลอดจนสามารถควบคุมอารมณ์เพื่อส่งเสริมการเติบโตทางอารมณ์และสติปัญญา นิยามดังกล่าวนี้แบ่งปรีชาเชิงอารมณ์ออกเป็น 4 กลุ่ม (branches) กลุ่มแรก คือ ความสามารถในการรับรู้และแสดงอารมณ์ (emotional preception and identification) กลุ่มแรกนี้เกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้และการป้อนข้อมูลที่ได้มาจากระบบอารมณ์ โดยการรับรู้อารมณ์เกี่ยวข้องกับการรับเข้ามา การใส่ใจ และแปลความหมายข้อมูลทางอารมณ์ และแสดงออกอารมณ์ในทางสีหน้า น้ำเสียง ศิลปะ และสิ่งของทางวัฒนธรรมอื่น กลุ่มที่สองคือ ความสามารถในการใช้อารมณ์เอื้อต่อความคิด (emotional facilitation of thought) เป็นการใช้อารมณ์เพื่อปรับปรุง กระตุ้นการคิด หรือเปลี่ยนการคิด เช่น อารมณ์ช่วยในเรื่องความจำ อารมณ์ช่วยแก้ปัญหาได้ กลุ่มที่สาม คือ ความเข้าใจอารมณ์ (emotional understanding) เป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดทางอารมณ์ เป็นความเข้าใจและการให้เหตุผลกับอารมณ์ คนที่สามารถเข้าใจอารมณ์จะมีความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์ การหลอมรวมของอารมณ์ และการเปลี่ยนแปลงของอารมณ์ในช่วงเวลาต่างๆ กลุ่มที่สี่ คือ การจัดการอารมณ์ (emotional management) เป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการจัดการอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้ ปรีชาเชิงอารมณ์แนวคิดนี้เห็นว่ากลุ่มความสามารถทางอารมณ์ทั้งสี่กลุ่มนั้นสัมพันธ์กับขั้น หรือระดับความสามารถที่บุคคลจะบรรลุตามลำดับขั้น โดยกลุ่มแรก

ได้แก่ การรับรู้และการแสดงออกของอารมณ์เป็นกระบวนการขั้นพื้นฐานมากที่สุด ในขณะที่กลุ่มที่สี่เป็นความสามารถในการจัดการอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นกระบวนการที่ซับซ้อนที่สุด ดังนั้นแนวคิดปรีชาเชิงอารมณ์ของเมเยอร์และสโลเวย์ นอกจากเน้นในเรื่องความสามารถทางสมองและอารมณ์ที่มีอิทธิพลซึ่งกันและกันแล้วยังเน้นขั้นตอนพัฒนาการของปรีชาเชิงอารมณ์ ศักยภาพของความมั่งคั่ง และอารมณ์มีสงวนเสริมสร้างความเติบโตทางสติปัญญา (ผจจิต อินทสุวรรณ และคณะ. 2545 : 7 ; อ้างอิงจาก อรพินท์ ชูชม . 2542)

2) ปรีชาเชิงอารมณ์ในฐานะเป็นบุคลิกภาพ (Emotional intelligence as personality)

ตามแนวคิดของโกลแมนมองว่าปรีชาเชิงอารมณ์เป็นคุณลักษณะและความสามารถที่ได้มาจากลักษณะทางบุคลิกภาพ ได้นิยามปรีชาเชิงอารมณ์ว่า ประกอบด้วยคุณลักษณะทางบุคลิกภาพ 5 ส่วน ได้แก่ การรู้จักอารมณ์ (knowing emotions) การจัดการอารมณ์ (managing emotions) การจูงใจตนเอง (motivating oneself) การตระหนักรู้อารมณ์ผู้อื่น (recognizing emotions in others) และการจัดการความสัมพันธ์ (handling relationships) (ผจจิต อินทสุวรรณ และคณะ. 2545 : 7 ; อ้างอิงจาก Goleman .1995) นิยามปรีชาเชิงอารมณ์ของโกลแมนได้รับการปรับต่อมาให้ครอบคลุมคุณลักษณะบุคลิกภาพที่แตกต่างกัน จนในที่สุดครอบคลุมบุคลิกภาพเกือบทั้งหมด โดยรวมคุณลักษณะที่อิงการจูงใจ (การจูงใจตนเอง) อิงอารมณ์ (การตระหนักรู้อารมณ์ผู้อื่น) และคุณลักษณะทางพฤติกรรม (การจัดการความสัมพันธ์) แนวคิดที่ปรับใหม่นี้ (Goleman.1998) ได้แบ่งปรีชาเชิงอารมณ์ออกเป็นความสามารถ (competence) 2 ส่วน ส่วนแรกคือ ความสามารถส่วนบุคคล (personal competence) เป็นความสามารถในการบริหารจัดการกับตนเอง ประกอบไปด้วย การตระหนักรู้ตนเอง การจัดการกับตนเอง และการจูงใจให้ไปสู่เป้าหมายที่ตนเองตั้งใจไว้ ส่วนที่ 2 คือ ความสามารถทางสังคม (social competence) ซึ่งประกอบด้วย ความสามารถในการเข้าใจผู้อื่น ตระหนักรู้ถึงความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น และการมีทักษะทางสังคม เป็นความสามารถของบุคคลในการชักจูง ผลักดันให้เกิดการร่วมมือร่วมใจจากผู้อื่นในการที่จะเข้ามาช่วยในการทำงานหรือทำกิจกรรมของตน เช่น ความสามารถในการสร้างทีมงาน ความสามารถในการกระตุ้นให้เกิดการทำงานร่วมกัน เป็นต้น

จากแนวคิดและโครงสร้างปรีชาเชิงอารมณ์ทางตะวันตกดังกล่าว ในประเทศไทย กรมสุขภาพจิตก็ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับปรีชาเชิงอารมณ์ และได้ให้ความหมายของปรีชาเชิงอารมณ์ไว้ว่าคือ ความสามารถที่จะรับรู้อารมณ์ ความรู้สึกของตนเองอย่างถูกต้อง การแสดงออกทางอารมณ์อย่างเหมาะสม ความสามารถที่จะดำเนินการ หรือจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม ความสามารถที่จะทำความเข้าใจ และเรียนรู้กับอารมณ์ของตนเอง ความสามารถที่จะพัฒนาปรับปรุงอารมณ์ของตนเอง ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประการคือ (1) ความดี หมายถึง ความสามารถในการ

ควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (2) ความเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจแก้ปัญหา และแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (3) ความสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภูมิใจในตนเอง พอใจในชีวิต และมีความสุขทางใจ

ด้านการวัดปริชาเชิงอารมณ์แนวพุทธนั้น ผจกจิต อินทสุวรรณและคณะ (2547) ได้สร้างข้อคำถามในเชิงสถานการณ์ที่คาดว่ากลุ่มตัวอย่างได้เคยประสบหรือกำลังประสบอยู่และได้สร้างตัวเลือกที่แสดงถึงความรู้สึก (จิตใจ) ความคิด (ปัญญา) และความตั้งใจกระทำ (พฤติกรรม) ของผู้ตอบที่มีต่อสถานการณ์นั้น ผู้ตอบแต่ละคนจึงได้คะแนน 3 ตัว คือตัวที่แทนความรู้สึก ความคิด และพฤติกรรม ดังนั้นข้อมูลที่ได้จะช่วยให้มองเห็นจุดแข็งจุดอ่อนในแต่ละด้านของแต่ละบุคคล เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมปริชาเชิงอารมณ์ในแต่ละด้านต่อไป

สำหรับปริชาเชิงอารมณ์ตามแนวพุทธนั้น ก็ได้มีการกำหนดขอบเขตของความหมายที่จะใช้ศึกษาและสามารถนำไปสู่การวัด กล่าวคือ องค์ประกอบของปริชาเชิงอารมณ์นั้น ประกอบไปด้วย 1. ตนเองมีความสุข ประกอบด้วยคุณลักษณะส่วนบุคคลดังนี้ สุขภาพจิตดี มองโลกในแง่ดี รู้จักให้อภัย เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา 2. สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญในความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้อื่นดังนี้ ช่วยเหลือ-เสียสละ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สามัคคี เห็นแก่ส่วนรวม และ 3. ทำงานได้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญในการทำงานร่วมกับผู้อื่นดังนี้ มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา วางแผนการทำงาน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น กล้าคิด กล้าแสดงออก

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ปริชาเชิงอารมณ์แนวพุทธดังกล่าวข้างต้น วัดโดยแบบสอบถามของ สุภารัตน์ แซ่ตั้ง ในแบบวัดนี้ใช้วัดกับนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธชายและหญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งข้อคำถามมีลักษณะเป็นสถานการณ์ที่ทำให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และการกระทำของตนที่มีต่อสถานการณ์นั้นๆ คำตอบมี 3 ลักษณะ ลักษณะแรกเป็นข้อความที่แสดงถึงการใช้ความคิด หรือปัญญาในทางที่ถูกต้องเหมาะสมมากน้อยลดหลั่นกันไป ลักษณะที่ 2 เป็นข้อความที่แสดงถึง ความรู้สึกในทางบวก หรือทางที่เป็นกุศลมากน้อยลดหลั่นกันไป และคำตอบลักษณะที่ 3 เป็นข้อความที่แสดงถึงการกระทำที่เกื้อกูลมากน้อยลดหลั่นกันไป ผู้ที่ได้คะแนนรวมในแต่ละลักษณะสูงแสดงว่ามีปริชาเชิงอารมณ์แนวพุทธในลักษณะนั้นๆ สูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนรวมในแต่ละลักษณะต่ำกว่า

ลักษณะทางชีวสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

เพศกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัย พบว่าเพศหญิงมีพฤติกรรมและแนวโน้มของพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมมากกว่าเพศชาย อาจเนื่องมาจากการเห็นอกเห็นใจในการช่วยเหลือผู้อื่น ดังเช่นงานวิจัยของ จิราภรณ์ สุทธิรักษ์ (2545) เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบตัวแปรด้านพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน ในสังกัดอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ที่มีปัจจัยทางชีวสังคมและลักษณะทางจิตต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนหญิงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชายชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของบัณฑิต พัดเย็น (2527) เรื่อง การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในจังหวัดสมุทรสาคร จากผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายกับนักเรียนหญิงมีพฤติกรรมเชิงจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และนอกจากนี้ยังมีผลการศึกษาของสุวิมล สุรงค์กาญจนชัย (2527) ได้ศึกษาพฤติกรรมจริยธรรมทางด้านสังคมของนักเรียน ครูและผู้ปกครอง พบผลโดยสรุปว่า เพศหญิงมีพฤติกรรมและแนวโน้มของพฤติกรรมทางสังคมด้านบวกมากกว่าเพศชาย เช่น การเห็นใจในการช่วยเหลือผู้อื่น อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุกานดา นิมทองคำ (2535) ศึกษาเรื่องตัวแปรเชิงจิตสังคมและชีวพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ในแนวทางเดียวกันว่า นักเรียนเพศหญิงมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมมากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 จากผลการวิจัยดังกล่าวนี้ จึงเป็นสาเหตุให้ผู้วิจัยต้องการทราบว่าในกลุ่มนักเรียนที่มีเพศต่างกัน ปัจจัยทางสังคมและปัจจัยลักษณะทางจิตจะส่งผลต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

ประเภทโรงเรียนกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

โรงเรียนเป็นสถาบันการศึกษาที่เป็นแหล่งเสริมสร้างความรู้ที่สำคัญ ให้แก่นักเรียนทั้งในด้านเนื้อหาวิชาการ กิจกรรมเสริมสร้างความรู้ต่างๆ และด้านหลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งโรงเรียนในปัจจุบันนี้เน้นการเรียนการสอนที่มีรูปแบบแตกต่างกันไป ซึ่งก็ล้วนแต่เสริมสร้างให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถ ปลูกฝังให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมตามที่สังคมพึงปรารถนา ดังเช่น โรงเรียนวิถิพุทธ คือโรงเรียนปกติทั่วไป ที่นำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับนักเรียน เพื่อพัฒนาให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ผ่านพัฒนาการทางด้านการกิน การอยู่ การดู การฟัง โดยนำหลักไตรสิกขา คือ

ศีล สมาธิ ปัญญา มาพัฒนาให้นักเรียนเกิดปัญญาในการรับรู้และเข้าใจในคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต โดยใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมในการแสวงหาปัญญา โดยมีผู้บริหาร และครูเป็นกัลยาณมิตร (มิตรที่ดี) ซึ่งลักษณะทางโรงเรียนวิถิพุทธ นั้นเน้นการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้นักเรียนเกิดการพัฒนาตนเองตามหลักพุทธธรรม ที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญา ซึ่งการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนวิถิพุทธนี้จะเน้นด้านกายภาพ คือ สภาพแวดล้อม เช่น จัดสถานที่ อาคารเรียน ห้องเรียนให้ส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา อาทิ จัดศาลาพระพุทธรูปเพื่อให้นักเรียนได้กราบไหว้บูชา การจัดห้องพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้ทางพุทธศาสนา จัดห้องเรียนให้เป็นไปตามธรรมชาติ ติดป้ายคำขวัญ สุภาสิตต่างๆ เพื่อให้นักเรียนได้ระลึกถึงสิ่งที่เป็นแนวทางที่ควรยึดถือปฏิบัติ และนอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่ส่งเสริมวิถีชีวิต จัดเป็นกิจกรรมประจำวัน เช่น การสวดมนต์ก่อนและหลังเลิกเรียน กิจกรรมการรับศีลและทบทวนศีล การอ่านบทกลอน การร้องเพลงที่เกี่ยวกับการทำความดีทางศาสนา การทำสมาธิการสวดมนต์ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา เช่น การเวียนเทียน การฟังเทศน์ฟังธรรม การแผ่เมตตา และกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น การตั้งกฎเกณฑ์ของสมาชิกในห้องเรียนในการอยู่ร่วมกัน

ซึ่งการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนวิถิพุทธนี้ เป็นการจัดการเรียนรู้ทุกชั้นให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในวิชาการเรียนรู้ต่างๆ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีลักษณะสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เพื่อให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาทางกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตภาวนา) และปัญญา (ปัญญาภาวนา) ควบคู่กันไป เพื่อให้นักเรียนเกิดการพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น (ไพรัช แสนสุข; และ บรรเจิดพร รัตนพรรณ. 2546)

จากที่กล่าวมานี้ โรงเรียนวิถิพุทธจัดเป็นโรงเรียนที่เน้นการเรียนการสอนให้นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรมตามที่สังคมพึงปรารถนา เช่นเดียวกับโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนแบบปกติ แต่โรงเรียนวิถิพุทธเน้นหลักธรรมทางพุทธศาสนาในกระบวนการเรียนรู้ทุกชั้นตอน อาจมีผลต่อคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน ซึ่งการศึกษาค้นคว้าวิจัยจึงได้จัดประเภทโรงเรียนเป็นตัวแปรแบ่งกลุ่ม เนื่องจากต้องการศึกษาว่า ในกลุ่มนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่อยู่ในโครงการวิถิพุทธและไม่ได้อยู่ในโครงการวิถิพุทธ จะมีปัจจัยทางสังคมและปัจจัยลักษณะทางจิตจะส่งผลต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

นิยามปฏิบัติการของตัวแปร

1. **พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4** หมายถึง การกระทำของนักเรียนที่เป็นการช่วยเหลือและเป็นการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) ทาน คือ การที่นักเรียนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการเสียสละ มีการบริจาคเงินและการให้ปันสิ่งของ รวมถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น ตลอดจนการให้ความรู้ความเข้าใจทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการเรียน 2) ปิยวาจา คือ การที่นักเรียนพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน ไพเราะ ใช้คำพูดที่เป็นถ้อยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจแก่ผู้อื่น ตลอดจนการพูดที่ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ที่ได้ยินได้ฟัง อีกทั้งยังเป็นการพูดที่ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 3) อตถจริยา คือ การกระทำของนักเรียนที่เป็นการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นการทำตนให้เป็นประโยชน์ในทุกโอกาสที่จะทำได้ และ 4) สมานัตตา คือ การปฏิบัติตนของนักเรียนที่แสดงถึงความเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบ ไม่ทอดทิ้งเพื่อน เมื่อเพื่อนมีปัญหา และเป็นการกระทำที่แสดงถึงการมีความสามัคคีในหมู่คณะ

พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 วัดโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวแบบสอบถามพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของสุกานดา นิยมทองคำ (2535) โดยปรับปรุงให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการกระทำของนักเรียนที่เป็นการช่วยเหลือและเป็นการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น ตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ทางพุทธศาสนา โดยแบ่งรายละเอียดในแต่ละด้าน คือ 1. ทาน 2. ปิยวาจา 3. อตถจริยา 4. สมานัตตา มีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ จาก “บ่อยครั้งที่สุด” ถึง “น้อยครั้งที่สุด” เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน คือ ผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย

2. **สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน** หมายถึง การรับรู้ของนักเรียนว่าครูของตนปฏิบัติหรือแสดงออกต่อตนในลักษณะที่เป็นมิตรโดยให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน มีความใกล้ชิดสนิทสนม โดยที่ครูสามารถให้ความช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งได้เมื่อนักเรียนต้องการ

สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนวัดโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามนิยามปฏิบัติการมีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” เกณฑ์การแปลความหมายคะแนนคือผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้มีสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย

3. การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 หมายถึง การรับรู้ของนักเรียนในการเป็นแบบอย่างของครู โดยที่ครูได้แสดงออกให้นักเรียนได้เห็นการปฏิบัติตนตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ทาน คือ การที่นักเรียนได้รับรู้ในการเป็นแบบอย่างและการปฏิบัติตนของครูที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการเสียสละ มีการบริจาคเงินและการให้ปันสิ่งของ รวมถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น ตลอดจนการให้ความรู้ความเข้าใจทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการเรียน 2) ปิยวาจา คือ การที่นักเรียนได้รับรู้ในการเป็นแบบอย่างและการปฏิบัติตนของครูในการพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน ไพเราะ ใช้คำพูดที่เป็นถ้อยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจแก่ผู้อื่น ตลอดจนการพูดที่ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ที่ได้ยินได้ฟัง อีกทั้งเป็นการพูดที่ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 3) อุตถจริยา คือ การที่นักเรียนได้รับรู้ในการเป็นแบบอย่างและการปฏิบัติตนของครูในการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นการทำตนให้เป็นประโยชน์ในทุกโอกาสที่จะทำได้ และ 4) สมานัตตา คือ การที่นักเรียนได้รับรู้ในการเป็นแบบอย่างและการปฏิบัติตนของครูที่แสดงถึงความเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบ มีความสามัคคีในหมู่คณะ และไม่ทอดทิ้งเมื่อพบว่าผู้อื่นกำลังมีปัญหา

การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 วัดโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามนิยามปฏิบัติการมีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนคือผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้ที่ได้รับการเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 ในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย

4. การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู หมายถึง การรับรู้ของนักเรียนว่าครูเป็นผู้อบรมสั่งสอน ปลุกฝังความรู้ ทั้งเกี่ยวข้องกับการเรียนและที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ทั้งโดยทางตรงคือการอบรมสั่งสอนตามวิชาการ และโดยทางอ้อมคือการจัดกิจกรรมเสริม ซึ่งนักเรียนได้รับรู้ว่าการอบรมสั่งสอนของครูมีเนื้อหาทางด้านหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ 1) ทาน คือ การรับรู้ของนักเรียนว่าครูเป็นผู้อบรมสั่งสอน ปลุกฝังให้นักเรียนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการเสียสละ มีการบริจาคเงินและการให้ปันสิ่งของ รวมถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น ตลอดจนการให้ความรู้ความเข้าใจทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการเรียน 2) ปิยวาจา คือ การรับรู้ของนักเรียนว่าครูเป็นผู้อบรมสั่งสอน ปลุกฝังให้นักเรียนพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน ไพเราะ ใช้คำพูดที่เป็นถ้อยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจแก่ผู้อื่น ตลอดจนการพูดที่ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ที่ได้ยินได้ฟัง อีกทั้งเป็นการพูดที่ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 3) อุตถจริยา คือ การรับรู้ของนักเรียนว่าครูเป็นผู้อบรมสั่งสอน ปลุกฝังให้นักเรียนได้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นการทำตนให้เป็นประโยชน์ในทุกโอกาสที่จะ

ทำได้ และ 4) สมานัตตา คือ การรับรู้ของนักเรียนว่าครูเป็นผู้อบรมสั่งสอน ปลุกฝังให้นักเรียนมีความเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบ มีความสามัคคีในหมู่คณะ และไม่ทอดทิ้งเพื่อนเมื่อเพื่อนกำลังมีปัญหา

การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู วัดโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น มีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนคือ ผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย

5. การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา แบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 2 แบบ คือ

5.1 การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน หมายถึง การรับรู้ของเด็กว่าบิดามารดาปฏิบัติต่อตนโดยการแสดงความรักใคร่ เอาใจใส่ สนใจทุกข์สุข และมีความใกล้ชิดสนิทสนม โดยได้กระทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน วัดโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยปรับปรุงมาจากแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนของดวงเดือน พันธุมนาวิน (2528) ซึ่งปรับปรุงให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง มีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนคือผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาแบบรักสนับสนุนในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย

5.2 การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ หมายถึง การรับรู้ของเด็กว่าบิดามารดาปฏิบัติต่อตนในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อฝึกอบรมให้เกิดความรู้ ความเชื่อ และยอมรับการปฏิบัติตามแนวพุทธศาสนา

การอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธ วัดโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยปรับปรุงมาจากแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธของงามตา วณิชานนท์ (2536) ซึ่งปรับปรุงให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง มีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนคือผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาตามแนวพุทธในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย

6. สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน หมายถึง การรับรู้ของนักเรียนว่าตนเองมีเพื่อนที่ปฏิบัติ หรือแสดงออกต่อตนในลักษณะที่เป็นมิตรโดยให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน มีความใกล้ชิดสนิทสนม โดยที่นักเรียนและเพื่อนสามารถให้ความช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งต่อกันได้

สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน วัดโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามนิยามปฏิบัติการ มีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด”

เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนคือผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้มีสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย

7. เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 หมายถึง การรู้จักเชิงประเมินค่าเกี่ยวกับประโยชน์และโทษของพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ความรู้สึกชอบ-ไม่ชอบหรือพอใจ-ไม่พอใจในพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และความพร้อมหรือแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทาน คือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการเสียสละ มีการบริจาคเงินและการให้ปันสิ่งของ รวมถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น ตลอดจนการให้ความรู้ความเข้าใจทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการเรียน 2) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน ไพเราะ ใช้คำพูดที่เป็นถ้อยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจแก่ผู้อื่น ตลอดจนการพูดที่ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ที่ได้ยินได้ฟัง อีกทั้งเป็นการพูดที่ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 3) อุตถจริยา คือ การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นการทำตนให้เป็นประโยชน์ในทุกโอกาสที่จะทำได้ และ 4) สมานัตตา คือ การปฏิบัติตนที่แสดงถึงความเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบ ไม่ทอดทิ้งเพื่อนเมื่อเพื่อนมีปัญหา และเป็นการกระทำที่แสดงถึงการมีความสามัคคีในหมู่คณะ

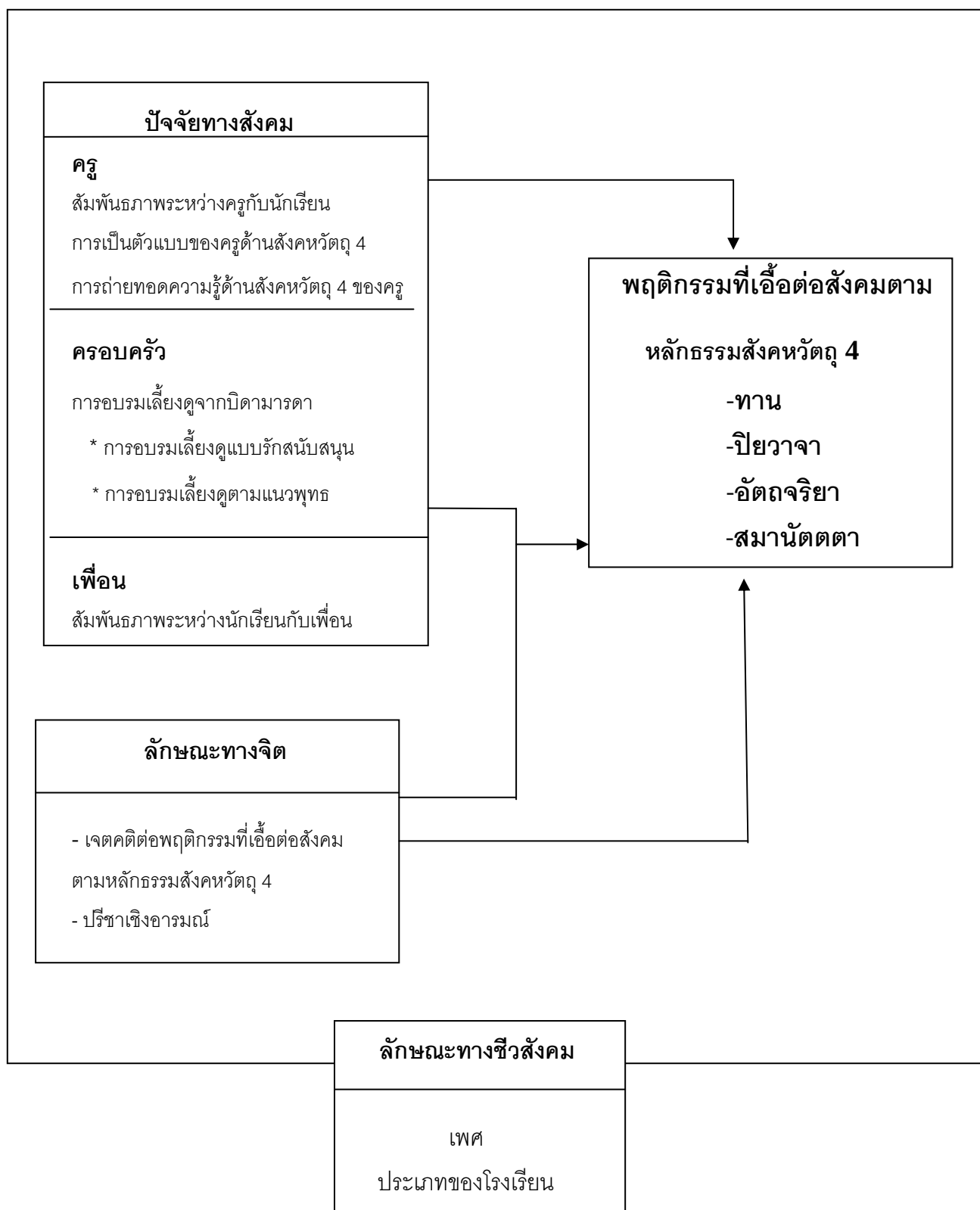
เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 วัดโดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ซึ่งปรับปรุงตามแนวแบบสอบถามของ สุกานดา นิมทองคำ (2535) ให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง โดยมีเนื้อหาของเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ซึ่งได้แก่ ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตา มีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ จาก “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” ถึง “ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง” เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนคือ ผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้มีเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย

8. ปรีชาเชิงอารมณ หมายถึง การรับรู้ของเด็กต่อสภาพอารมณ์ของตนเอง มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลที่จะใช้การคิดพิจารณาให้เข้าใจความจริงของคุณค่าสิ่งนั้น การรักษาไว้ซึ่งสภาพจิตที่ดีงาม มีความสุข และแสดงออกด้านพฤติกรรมที่เกื้อกูลและสร้างสรรค์ โดยมีโครงสร้างของปรีชาเชิงอารมณ 3 ด้าน คือ 1) ตนเองมีความสุข 2) สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี ประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ มีเมตตากรุณากับผู้อื่น ได้แก่ ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ดูถูกผู้อื่น สามัคคี กตัญญู จริงใจ มีน้ำใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา และรู้จักให้อภัย 3) ทำงานได้ประสบความสำเร็จ ชื่อสัตย์ อดทน เห็นแก่ส่วนรวม ร่วมมือในการทำงาน กล้าคิดกล้าแสดงออก

ปรีชาเชิงอารมณ์ วัดโดยใช้แบบวัดของสุภารัตน์ แซ่ตั้ง (2547) แบบสอบถามมีลักษณะเป็นสถานการณ์ที่ให้ผู้ตอบแสดงความรู้สึก ความคิด และการกระทำ และมีคำตอบให้เลือกตอบด้านละ 5 ตัวเลือก ที่แสดงถึงระดับของผู้ที่มีปรีชาเชิงอารมณ์สูง-ต่ำ แตกต่างกัน ตัวเลือกที่แสดงถึงการมีปรีชาเชิงอารมณ์สูงที่สุดจะได้ 5 คะแนน จนถึงตัวเลือกที่แสดงถึงการมีปรีชาเชิงอารมณ์น้อยที่สุดจะได้ 1 คะแนน คะแนนปรีชาเชิงอารมณ์จะแยกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความรู้สึก ความคิด และการกระทำ เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนคือผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้มีปรีชาเชิงอารมณ์ในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย

กรอบความคิดสำหรับการวิจัย

การศึกษาวิจัยในเรื่องปัจจัยทางสังคม ลักษณะทางจิต และลักษณะทางชีวสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการทราบว่า มีตัวแปรเชิงเหตุใดบ้างที่เป็นตัวแปรสำคัญในการทำนายพฤติกรรมดังกล่าว ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ประมวลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามแนวคิดของปฏิสัมพันธ์นิยม (An Interaction Model of Behavior) ที่กล่าวว่า การศึกษาสาเหตุของพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากเหตุปัจจัย 2 ด้านคือ ปัจจัยภายนอกตัวบุคคลและปัจจัยภายในตัวบุคคล โดยอาศัยแนวคิดการถ่ายทอดทางสังคมจากสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นสถาบันหลักในการปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมต่างๆ ให้กับบุคคลโดยเฉพาะการถ่ายทอดคุณธรรมตามหลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยผ่านตัวแทนในการถ่ายทอดจากครอบครัวในเรื่องการอบรมเลี้ยงดู จากโรงเรียนโดยการถ่ายทอดความรู้และการเป็นต้นแบบของครู ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดปัจจัยเชิงเหตุ 2 ด้าน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยทางสังคม โดยผ่านการถ่ายทอดทางสังคมของครูใน 3 ตัวแปรคือ สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน การเป็นต้นแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 และการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูจากครอบครัวในตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูใน 2 ตัวแปรคือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนสนุน และการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และจากเพื่อนในตัวแปรสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน 2) ปัจจัยภายใน ได้แก่ ลักษณะทางจิต ศึกษาใน 2 ตัวแปรคือ เจตคติต่อ พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และปรีชาเชิงอารมณ์ ทั้งนี้ผู้วิจัยยังได้กำหนดลักษณะทางชีวสังคมเป็นตัวแปรแบ่งกลุ่มในการศึกษารั้งนี้ด้วย ดังกรอบแนวคิดที่นำเสนอ ดังนี้

สมมติฐานของการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย สามารถตั้งสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

1. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสันทน การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาตามแนวพุทธ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมาตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และปรีชาเชิงอารมณ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมาตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

2. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสันทน การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาตามแนวพุทธ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมาตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และปรีชาเชิงอารมณ สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมาตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในกลุ่มรวมและกลุ่มเพศชาย เพศหญิง โรงเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

3. นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมาก และมีปรีชาเชิงอารมณสูง มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมาตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมาก และมีปรีชาเชิงอารมณต่ำ นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธน้อย และมีปรีชาเชิงอารมณสูง และนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธน้อย และมีปรีชาเชิงอารมณต่ำ

4. นักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูมาก และมีเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมาตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูง มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมาตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูมาก และมีเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมาตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ต่ำ นักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูน้อย และมีเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมาตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูง และนักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูน้อย และมีเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมาตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ต่ำ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยศึกษาถึงพฤติกรรมที่เฝ้าต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การหาคุณภาพเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทั้งชายและหญิงที่นับถือศาสนาพุทธ โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งอยู่ในโครงการวิถีพุทธและไม่ได้อยู่ในโครงการ

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทั้งชายและหญิงที่นับถือศาสนาพุทธ โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งอยู่ในโครงการวิถีพุทธและไม่ได้อยู่ในโครงการ จำนวนทั้งหมด 400 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi stage Sampling) โดยพิจารณาจากโรงเรียนทั้ง 2 ประเภท คือ อยู่ในโครงการวิถีพุทธและไม่ได้อยู่ในโครงการ โดยสุ่มเขตจำนวน 4 เขต และคัดเลือกโรงเรียนทั้ง 2 ประเภทที่มีขนาดใกล้เคียงกันประเภทละ 1 โรงเรียนในแต่ละเขต รวมเป็นโรงเรียนทั้งสิ้น 8 โรง และสุ่มห้องเรียนจากโรงเรียนดังกล่าวโรงเรียนละ 1 ห้อง ห้องละ 50 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม มีจำนวนทั้งสิ้น 10 ชุด คือ แบบสอบถามข้อมูลลักษณะชีวสังคมของนักเรียน แบบสอบถามพฤติกรรมที่เฝ้าต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน แบบสอบถามการเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 แบบสอบถามการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู

แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบรักส้นับสนุน แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ
แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน แบบสอบถามเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม
ตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และแบบสอบถามปรีชาเชิงอารมณ์ ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับ
แบบสอบถามแต่ละชุดดังต่อไปนี้

1. แบบสอบถามข้อมูลลักษณะชีวสังคมของนักเรียน

แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับเพศ และชื่อโรงเรียนลักษณะของ
แบบสอบถามเป็นแบบกาเครื่องหมายถูก (✓) ลงหน้าคำตอบที่กำหนดให้

ตัวอย่างแบบสอบถามลักษณะชีวสังคมของนักเรียน

(0) เพศ

.....	
ชาย	หญิง

(1) โรงเรียน

.....โรงเรียนวัดสารอด
โรงเรียนวัดท่าข้าม
โรงเรียนคลองกลั่นต้น
โรงเรียนสวัสดิ์
โรงเรียนสุเหร่าสามอิน
โรงเรียนวัดสน
โรงเรียนวัดทองโน
โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์

2. แบบสอบถามพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

แบบสอบถามชุดนี้ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของสุกานดา นิยมทองคำ
(2535) มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการกระทำของนักเรียนที่เป็น
การช่วยเหลือและเป็นการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) ทาน คือ การที่นักเรียนมี
ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการเสียสละ มีการบริจาคเงินและการให้ปันสิ่งของ รวมถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น
ตลอดจนการให้ความรู้ความเข้าใจทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการเรียน 2) ปิยวาจา คือ การที่

นักเรียนพูดด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน ไพเราะ ใช้คำพูดที่เป็นถ้อยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่
เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจแก่ผู้อื่น ตลอดจนการพูดที่ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ที่ได้ยินได้ฟัง อีกทั้ง
เป็นการพูดที่ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 3) อุตถจริยา คือ การกระทำของนักเรียนที่เป็น
การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือ
ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นการทำตนให้เป็นประโยชน์ในทุกโอกาสที่จะทำได้ และ4) สมานัตตา
คือ การปฏิบัติตนของนักเรียนที่แสดงถึงความเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบ ไม่ทอดทิ้งเพื่อน
เมื่อเพื่อนมีปัญหา และเป็นการกระทำที่แสดงถึงการมีความสามัคคีในหมู่คณะ

แบบสอบถามชุดนี้ผู้วิจัยได้แบ่งรายละเอียดตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในแต่ละด้าน คือ
ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตา มีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ
จาก “บ่อยครั้งที่สุด” ถึง “น้อยครั้งที่สุด” โดยให้คะแนนเป็น 4,3,2 และ 1 ตามลำดับ มีจำนวน 16 ข้อ
พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 16-64 เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนน คือ ผู้ที่ตอบได้คะแนน
สูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในระดับสูง
กว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย สำหรับค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามชนิดความสอดคล้อง
ภายในโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ.84

ตัวอย่างแบบสอบถามพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 (ทาน)

(00) นักเรียนนำผลไม้หรือขนมที่มีอยู่ที่บ้าน มาฝากเพื่อนที่โรงเรียน

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

ตัวอย่างแบบสอบถามพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 (ปิยวาจา)

(00) นักเรียนมักกล่าวคำขอโทษแก่ผู้อื่น เมื่อนักเรียนเป็นฝ่ายผิด

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

ตัวอย่างแบบสอบถามพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 (อัตถจริยา)

(00) นักเรียนช่วยงานที่บ้านโดยไม่ต้องรอให้พ่อแม่ เอ่ยปากขอร้องให้ทำ

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

ตัวอย่างแบบสอบถามพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 (สมานัตตตา)

(00) เมื่อเพื่อนของนักเรียนป่วย นักเรียนมักจะพาไปที่ห้องปฐมพยาบาล

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

3. แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน

แบบสอบถามชุดนี้ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการรับรู้ของนักเรียนว่าครูของตนปฏิบัติหรือแสดงออกต่อตนในลักษณะที่เป็นมิตรโดยให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน มีความใกล้ชิดสนิทสนม โดยที่ครูสามารถให้ความช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งได้เมื่อนักเรียนต้องการ

แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตรประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” โดยให้คะแนนเป็น 4,3,2 และ 1 ตามลำดับ มีจำนวน 17 ข้อ พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 17-68 เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนคือ ผู้ตอบที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่ามีสัมพันธภาพกับครูในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย สำหรับค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามชนิดความสอดคล้องภายในโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ .68

ตัวอย่างแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน

(00) คุณครูเป็นที่ปรึกษาให้กับนักเรียนได้ เมื่อนักเรียนไม่สบายใจที่เรียนหนังสือไม่รู้เรื่อง

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

4 แบบสอบถามการเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4

แบบสอบถามชุดนี้ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการรับรู้ของนักเรียนในการเป็นแบบอย่างของครู โดยที่ครูได้แสดงออกให้นักเรียนได้เห็นการปฏิบัติตนตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ทาน คือ การที่นักเรียนได้รับรู้ในการเป็นแบบอย่างและการปฏิบัติตนของครูที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการเสียสละ มีการบริจาคเงินและการให้ปันสิ่งของ รวมถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น ตลอดจนการให้ความรู้ความเข้าใจทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการเรียน 2) ปิยวาจา คือ การที่นักเรียนได้รับรู้ในการเป็นแบบอย่างและการปฏิบัติตนของครูในการพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน ไพเราะ ใช้คำพูดที่เป็นถ้อยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจแก่ผู้อื่น ตลอดจนการพูดที่ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ที่ได้ยินได้ฟัง อีกทั้งเป็นการพูดที่ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 3) อตถจริยา คือ การที่นักเรียนได้รับรู้ในการเป็นแบบอย่างและการปฏิบัติตนของครูในการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นการทำตนให้เป็นประโยชน์ในทุกโอกาสที่จะทำได้ และ 4) สมานัตตา คือ การที่นักเรียนได้รับรู้ในการเป็นแบบอย่างและการปฏิบัติตนของครูที่แสดงถึงความเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบ มีความสามัคคีในหมู่คณะ และไม่ทอดทิ้งเมื่อพบว่าผู้อื่นกำลังมีปัญหา

แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” โดยให้คะแนนเป็น 4,3,2 และ 1 ตามลำดับ มีจำนวน 19 ข้อ พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 19-76 เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนคือ ผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้ที่ได้รับการเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 ในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย สำหรับค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามชนิดความสอดคล้องภายในโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ .92

ตัวอย่างแบบสอบถามการเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4

(00) นักเรียนได้เห็นคุณครูกล่าวคำพูดแสดงความยินดีกับเพื่อนของนักเรียนที่สอบได้คะแนนดีอย่างชื่นชม

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

5. แบบสอบถามการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู

แบบสอบถามชุดนี้ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการรับรู้ของนักเรียนว่าครูเป็นผู้อบรมสั่งสอน ปลูกฝังความรู้ ทั้งเกี่ยวข้อง กับบทเรียนและที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ทั้งโดยทางตรง

คือการอบรมสั่งสอนตามวิชาการ และโดยทางอ้อมคือการจัดกิจกรรมเสริม ซึ่งนักเรียนได้รับรู้ว่าการอบรมสั่งสอนของครูมีเนื้อหาทางด้านหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ 1) ทาน คือ การรับรู้ว่านักเรียนว่าครูเป็นผู้อบรมสั่งสอน ปลุกฝังให้นักเรียนมีความเชื่อเพื่อพ่อแม่ มีการเสียสละ มีการบริจาคเงินและการให้ปันสิ่งของ รวมถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น ตลอดจนการให้ความรู้ความเข้าใจทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการเรียน 2) ปิยวาจา คือ การรับรู้ว่าครูเป็นผู้อบรมสั่งสอน ปลุกฝังให้นักเรียนพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน ไพเราะ ใช้คำพูดที่เป็นถ้อยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจแก่ผู้อื่น ตลอดจนการพูดที่ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ที่ได้ยินได้ฟัง อีกทั้งเป็นการพูดที่ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 3) อุตถจริยา คือ การรับรู้ว่าครูเป็นผู้อบรมสั่งสอน ปลุกฝังให้นักเรียนได้บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นการทำตนให้เป็นประโยชน์ในทุกโอกาสที่จะทำได้ และ 4) สมานัตตา คือ การรับรู้ว่าครูเป็นผู้อบรมสั่งสอน ปลุกฝังให้นักเรียนมีความเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบ มีความสามัคคีในหมู่คณะ และไม่ทอดทิ้งเพื่อนเมื่อเพื่อนกำลังมีปัญหา

แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” โดยให้คะแนนเป็น 4,3,2 และ 1 ตามลำดับ มีจำนวน 21 ข้อ พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 21-84 เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนคือ ผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย สำหรับค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามชนิดความสอดคล้องภายในโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ .95

ตัวอย่างแบบสอบถามการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู

(00) คุณครูเคยสอนนักเรียนว่า ควรจะบริจาคเงินให้กับผู้ที่ประสบภัยพิบัติ หรือผู้ที่ด้อยโอกาส
เนื่องจากเป็นการทำความดีและเป็นการช่วยเหลือผู้อื่น

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

6. แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันนุสน

แบบสอบถามชุดนี้ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยปรับปรุงจากแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันนุสนของดวงเดือน พันธุมนาวิน (2528) ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการรับรู้ของเด็กว่าบิดามารดา

ปฏิบัติต่อตนโดยการแสดงความรักใคร่ เอาใจใส่ สนใจทุกข์สุข และมีความใกล้ชิดสนิทสนม โดยได้กระทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน

แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ จาก “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” โดยให้คะแนนเป็น 4,3,2 และ 1 ตามลำดับ มีจำนวน 14 ข้อ พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 14-56 เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนคือ ผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาแบบรักสันทนุในในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย สำหรับค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ชนิดความสอดคล้องภายในโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ .74

ตัวอย่างแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสันทนุ

(00) แม่เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของฉันเสมอ

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

7. แบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ

แบบสอบถามชุดนี้ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยปรับปรุงจากแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธของงามตา วรินทร์านนท์ (2536) ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการรับรู้ของเด็กว่าบิดามารดาปฏิบัติต่อตนในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อฝึกอบรมให้เกิดความรู้ ความเชื่อ และยอมรับการปฏิบัติตามแนวพุทธศาสนา

แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” โดยให้คะแนนเป็น 4,3,2 และ 1 ตามลำดับ มีจำนวน 14 ข้อ พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 14-56 เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนคือผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาตามแนวพุทธในระดับ สูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย สำหรับค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามชนิดความสอดคล้องภายในโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ .88

ตัวอย่างแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ

(00) แม่ไม่มีเวลาพาฉันไปทำบุญที่วัด

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

8. แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

แบบสอบถามชุดนี้ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการรับรู้ของนักเรียนว่าตนเองมีเพื่อนที่ปฏิบัติ หรือแสดงออกต่อตนในลักษณะที่เป็นมิตรโดยให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน มีความใกล้ชิดสนิทสนม โดยที่นักเรียนและเพื่อนสามารถให้ความช่วยเหลือและเป็นที่พึ่งต่อกันได้

แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ ตั้งแต่ “จริงที่สุด” ถึง “ไม่จริงที่สุด” โดยให้คะแนนเป็น 4,3,2 และ 1 ตามลำดับ มีจำนวน 22 ข้อ พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 22-88 เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนคือผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้มีสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย สำหรับค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามชนิดความสอดคล้องภายในโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ .68

ตัวอย่างแบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

(00) เมื่อนักเรียนรู้สึกกังวลใจ นักเรียนสามารถพูดคุยและปรึกษาเพื่อนได้

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

9. แบบสอบถามเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

แบบสอบถามชุดนี้ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามแนวแบบสอบถามพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของสุกานดา นิมทองคำ (2535) โดยมีเนื้อหาทางด้านการรู้คิดเชิงประเมินค่าเกี่ยวกับประโยชน์และโทษของพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ความรู้สึกชอบ-ไม่ชอบ หรือพอใจ-ไม่พอใจในพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และความพร้อมหรือแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทาน คือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการเสียสละ มีการบริจาคเงินและการให้ปันสิ่งของ รวมถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น ตลอดจนการให้ความรู้

ความเข้าใจทั้งที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้องกับการเรียน 2) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน ไพเราะ ใช้คำพูดที่เป็นถ้อยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจแก่ผู้อื่น ตลอดจนการพูดที่ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ที่ได้ยินได้ฟัง อีกทั้งเป็นการพูดที่ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 3) อุตถจริยา คือ การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น การปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน และกัน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เป็นการทำตนให้เป็นประโยชน์ในทุกโอกาสที่จะทำได้ และ 4) สมานัตตา คือ การปฏิบัติตนที่แสดงถึงความเสมอต้นเสมอปลาย ไม่เอาเปรียบ ไม่ทอดทิ้งเพื่อนเมื่อเพื่อนมีปัญหา และเป็นการกระทำที่แสดงถึงการมีความสามัคคีในหมู่คณะ

แบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราประเมินค่า (Rating Scale) 4 ระดับ ตั้งแต่ “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” ถึง “ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง” โดยให้คะแนนเป็น 4,3,2 และ 1 ตามลำดับ มีจำนวน 18 ข้อ พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 18-72 เกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนคือ ผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้มีเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย สำหรับค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามชนิดความสอดคล้องภายในโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ .87

ตัวอย่างแบบสอบถามเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

(00) สมพรนำเสื้อผ้าที่ไม่ใส่แล้ว แต่ยังมีสภาพดีมาให้เพื่อนซึ่งมีฐานะยากจนไว้ใช้

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

10. แบบสอบถามปรีชาเชิงอารมณ์

แบบสอบถามชุดนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบวัด ของสุภารัตน์ แซ่ตั้ง มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลที่จะใช้การคิดพิจารณาให้เข้าใจความจริงของคุณค่าสิ่งนั้น การรักษาไว้ซึ่งสภาพจิตที่ดีงาม มีความสุข และแสดงออกด้านพฤติกรรมที่เกื้อกูลและสร้างสรรค์ โดยมีโครงสร้างของปรีชาเชิงอารมณ์ 3 ด้าน คือ 1) ตนเองมีความสุข 2) สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี ประกอบด้วย คุณลักษณะที่สำคัญมีเมตตากรรณากับผู้อื่น ได้แก่ ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ดูถูกผู้อื่น สามัคคี กตัญญู จริงใจ มีน้ำใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา และรู้จักให้อภัย 3) ทำงานได้ประสบความสำเร็จ ชื่อสัตย์ อดทน เห็นแก่ส่วนรวม ร่วมมือในการทำงาน กล้าคิดกล้าแสดงออก

แบบสอบถามชุดนี้ มีจำนวน 17 ข้อ ลักษณะเป็นสถานการณ์ที่ให้ผู้ตอบแสดงความรู้สึก ความคิด และการกระทำ และมีคำตอบให้เลือกตอบด้านละ 5 ตัวเลือก ที่แสดงถึงระดับของผู้ที่มีปรีชา

เชิงอารมณ์สูง-ต่ำ แตกต่างกัน ตัวเลือกที่แสดงถึงการมีปรีชาเชิงอารมณ์สูงที่สุดจะได้ 5 คะแนน จนถึง ตัวเลือกที่แสดงถึงการมีปรีชาเชิงอารมณ์น้อยที่สุดจะได้ 1 คะแนน คะแนนปรีชาเชิงอารมณ์จะแยกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านความรู้สึก ความคิด และการกระทำ พิสัยของคะแนนอยู่ระหว่าง 51-255 เกณฑ์การ แปลความหมายของคะแนนจะรวมคะแนนทั้ง 3 ด้าน ผู้ที่ได้คะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ยแสดงว่าเป็นผู้มี ปรีชาเชิงอารมณ์ในระดับสูงกว่าผู้ที่ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย สำหรับค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ชนิดความสอดคล้องภายในโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ .71

ตัวอย่างแบบสอบถามปรีชาเชิงอารมณ์ (ด้านตนเองมีความสุข)

(00) นักเรียนมีเพื่อนคนหนึ่งที่ชอบพูดจากระทบกระแทก

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

- ☐ เข้าใจ
- ☐ เห็นใจ
- ☐ เฉยๆ
- ☐ ไม่พอใจ
- ☐ เบื่อหน่าย

นักเรียนคิดอย่างไร

- ☐ เขาน่าจะปรับปรุงตัวเองได้
- ☐ เขาเป็นคนแบบนี้เอง
- ☐ เขาไม่ระวังคำพูด
- ☐ เขานิสัยไม่ดี
- ☐ เขาคงแก้นิสัยนี้ไม่ได้

นักเรียนจะทำอย่างไร

- ☐ คบต่อไปและบอกให้เขารู้ตัว
- ☐ มองหาสิ่งดีในตัวเขาแทน
- ☐ คบเท่าที่จำเป็น
- ☐ ไม่พยายามสนิทกับเขา
- ☐ ไม่คบกับเขา

ตัวอย่างแบบสอบถามปรีชาเชิงอารมณ์ (ด้านความสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดี)

(00) เพื่อนทำจานข้าวหก ขณะที่รีบไปเข้าห้องน้ำ

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

- ☐ ให้อภัย
- ☐ เข้าใจ
- ☐ เฉยๆ
- ☐ ไม่พอใจ
- ☐ โมโห

นักเรียนคิดอย่างไร

- ☐ คงไม่เจตนา
- ☐ น่าจะไม่ตั้งใจ
- ☐ จะรีบร้อนไปไหน
- ☐ ชุ่มช้ำ
- ☐ แย่มาก

นักเรียนจะทำอย่างไร

- ☐ เดินไปเอามาใหม่
- ☐ บอกให้เพื่อนไปหยิบมาใหม่
- ☐ ต่อว่า
- ☐ โวยวาย
- ☐ แก่แค้นวันหลัง

ตัวอย่างแบบสอบถามปรีชาเชิงอารมณ์ (ด้านการทำงานได้ประสบความสำเร็จ)

(00) นักเรียนแบ่งงานในกลุ่มให้เพื่อนทำ แต่มีเพื่อนคนหนึ่งเสนอว่า ควรให้ทุกคนร่วมตัดสินใจเสนอข้อคิดเห็นก่อน

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

- ☐ ยินดี
- ☐ น่าจะดี
- ☐ เฉยๆ
- ☐ ไม่พอใจ
- ☐ น่าเบื่อ

นักเรียนคิดอย่างไร

- ☐ ยอมรับฟังความคิดเห็น
- ☐ น่าจะเห็นด้วย
- ☐ รอคูสถานการณ์
- ☐ ไม่พอใจ
- ☐ แย่มาก

นักเรียนจะทำอย่างไร

- ☐ จดและทำตามข้อเสนอแนะ
- ☐ น่าจะยึดหลักเสียงส่วนใหญ่
- ☐ ทำเป็นเฉยๆ ไม่สนใจ
- ☐ ไม่เข้าร่วมประชุมกลุ่ม
- ☐ เดินออกไปจากกลุ่ม

การหาคุณภาพของเครื่องมือ

1. การหาความเที่ยงตรง (Validity)

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบวัด (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ผศ.ดร.ฉันทนา ภาคบงกช , รศ.ดร.อรพินท์ ชูชม และรศ. งามตา วรินทร์านนท์ เป็นผู้พิจารณาตรวจแก้ไขเนื้อหาตามนิยามปฏิบัติการของตัวแปรต่างๆ ดังกล่าว เพื่อให้สามารถวัดได้ตรงกับเรื่องที่ศึกษา โดยพิจารณาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ 2 ใน 3 เป็นเกณฑ์ แล้วนำมาปรับปรุงให้เหมาะสมถูกต้อง จากนั้นนำเครื่องมือไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนชาย-หญิงที่นับถือศาสนาพุทธ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสุเหร่าสามอินและโรงเรียนวัดท่าข้าม ที่เป็นกลุ่มประชากรจำนวนทั้งสิ้น 80 คน

2. การหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination)

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามแต่ละฉบับที่ได้หาความเที่ยงตรงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนที่มีคุณลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง แล้วนำผลที่ได้มาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item-total correlation) โดยใช้เกณฑ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ตั้งแต่ 0.3 ขึ้นไป ซึ่งค่าที่ได้อยู่ระหว่าง .30-.78

3. การหาความเชื่อมั่น (Reliability)

การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดที่ใช้ในงานวิจัยนี้ทั้งหมดจะหาหลังจากได้หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อแล้ว พิจารณาจากข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกสูงตามเกณฑ์ และครอบคลุมตามเนื้อหาที่ต้องการวัด และนำมาหาค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) ให้ได้ค่าตั้งแต่ .60 ขึ้นไป ซึ่งค่าที่ได้อยู่ระหว่าง .60-.95

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดย

- 1.ผู้วิจัยนำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย ไปขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง
- 2.เมื่อได้รับการอนุญาตแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง โดยที่ผู้วิจัยได้อธิบายรายละเอียดในการตอบแบบสอบถามแก่ครูผู้ช่วยอย่างละเอียดในการตอบแบบสอบถามทั้งหมด 9 ชุด และขอรับแบบสอบถามคืนในภายหลังประมาณ 1 อาทิตย์

3.เก็บรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมด ตรวจสอบความเรียบร้อยสมบูรณ์ และตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามจำนวน 400 ฉบับ และได้รับการตอบกลับมาจำนวน 323 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 80.75

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ โดยมีการวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. หาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในการศึกษาคุณสมบัติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง
2. หาค่าความสัมพันธ์

2.1 หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) ของคะแนนสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน การเป็นตัวแทนของครูด้านสังคหวัตถุ 4 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสลับสนุน การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาตามแนวพุทธ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน เจตคติต่อพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และปรีชาเชิงอารมณ์ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1

2.2 วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Stepwise Multiple Regression) โดยมีตัวแปรเกณฑ์ คือ พฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ตัวพยากรณ์ คือ สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน การเป็นตัวแทนของครูด้านสังคหวัตถุ 4 การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสลับสนุน การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาตามแนวพุทธ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน เจตคติต่อพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และปรีชาเชิงอารมณ์ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2

3. การหาปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมกับลักษณะทางจิตที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two-Way Analysis of variance) หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจะทำการทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยการเขียนคำสั่ง MANOVA เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 และ 4

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางสังคม ลักษณะทางจิตและลักษณะทางชีวสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือ 1) เพื่อค้นหาตัวแปรที่สำคัญในการทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย และ 2) เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคม ลักษณะทางจิต และลักษณะทางชีวสังคม ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 ทั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งตัวแปรที่ศึกษาเป็น 3 ด้าน คือ 1) ปัจจัยทางสังคม ประกอบด้วยตัวแปรที่เป็นผลมาจากโรงเรียน ได้แก่สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน การเป็นตัวแทนของครูด้านสังคหวัตถุ 4 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ตัวแปรที่เป็นผลจากครอบครัว ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และตัวแปรที่เป็นผลจากเพื่อน ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน 2) ลักษณะทางจิต ได้แก่ เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และปรีชาเชิงอารมณ์ 3) ลักษณะทางชีวสังคม ได้แก่ เพศ และประเภทของโรงเรียน โดยมีตัวแปรตามในการศึกษา คือ พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 รวมตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาทั้งสิ้น 11 ตัวแปร

ในบทนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มตัวของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆที่ใช้ในการศึกษา

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Stepwise)

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
r	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน
SS	แทน	ผลบวกของคะแนนยกกำลังสอง (Sum of Squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลบวกของคะแนนยกกำลังสอง (Mean of Squares)
df	แทน	ขั้นแห่งความอิสระ (Degree of Freedom)

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้างนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทั้งชายและหญิงที่นับถือศาสนาพุทธ โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งอยู่ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธและไม่ได้อยู่ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 400 คน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 323 คน คิดเป็นร้อยละที่เก็บได้คือ ร้อยละ 80.75 โดยมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างกล่าวไว้ดังตาราง 1 และ 2 ดังนี้

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 จำแนกตามลักษณะทางชีวสังคม

ตัวแปร	จำนวน (323 คน)	ร้อยละ (100.00)
เพศ		
ชาย	149	46.1
หญิง	174	53.9
ประเภทของโรงเรียน		
โรงเรียนในโครงการวิถีพุทธ	163	50.5
โรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธ	160	49.5

จากตาราง 1 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง (ร้อยละ53.9) มากกว่าเพศชายเล็กน้อย (ร้อยละ46.1) และศึกษาอยู่โรงเรียนในโครงการวิถีพุทธและโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธมีจำนวนใกล้เคียงกัน (คิดเป็นร้อยละ 50.5 และ 49.5) ตามลำดับ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา

เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านปัจจัยทางสังคม ได้แก่ สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน การเป็นตัวแทนของครูด้านสังคหวัตถุ 4 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และตัวแปรต้น ลักษณะทางจิต ได้แก่ เจตคติต่อพฤติกรรมที่เื้อื่อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ปรีชาเชิงอารมณ์กับพฤติกรรมที่เื้อื่อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยทางสังคมและลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9
สัมพันธภาพระหว่างครูกับน.ร. (1)	1	.50**	.46**	.13*	.44**	.09	.39**	.14*	.05
การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 (2)		1	.74**	.05	.33**	.37**	.36**	.25**	.21**
การถ่ายทอดความรู้ของครู (3)			1	-.01	.29**	.33**	.39**	.13*	.15**
สัมพันธภาพระหว่างนร.กับเพื่อน (4)				1	.24**	-.19**	-.04	.03	-.03
อบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน (5)					1	.03	.29**	.16**	.12*
อบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ (6)						1	.10	.11	.27**
เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมฯ (7)							1	.13*	.02
ปรีชาเชิงอารมณ์ (8)								1	.28**
พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 (9)									1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

- 1 สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน
- 2 การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4
- 3 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู
- 4 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
- 5 การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน
- 6 การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ
- 7 เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4
- 8 ปรีชาเชิงอารมณ์
- 9 พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นถึงตัวแปรปัจจัยทางสังคมและลักษณะทางจิตที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ซึ่งพบว่า การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ ปรีชาเชิงอารมณ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยปรีชาเชิงอารมณ์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดังกล่าวมากที่สุด รองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 และการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู ($r = .28, .27, .21$ และ $.15$ ตามลำดับ) จึงอาจกล่าวได้ว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมาก และมีปรีชาเชิงอารมณ์มาก รวมทั้งได้รับการเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 และได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูมาก จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์สนุน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = .12$) จึงอาจกล่าวได้ว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเน่ห์สนุนมาก มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากด้วย

ตาราง 4 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยทางสังคมและลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในกลุ่มเพศชาย

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9
สัมพันธภาพระหว่างครูกับน.ร. (1)	1	.52**	.51**	.30*	.43**	.11	.39**	-.36	.50
การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 (2)		1	.81**	.18*	.31**	.49**	.39**	.22	.26**
การถ่ายทอดความรู้ของครู (3)			1	.21	.33**	.41**	.37**	-.11	.20*
สัมพันธภาพระหว่างนร.กับเพื่อน (4)				1	.37**	-.01	-.04	-.93	-.41
อบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน (5)					1	.09	.21*	-.25	.80
อบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ (6)						1	.18*	-.13	.41**
เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมฯ (7)							1	.15	.58
ปรีชาเชิงอารมณ์ (8)								1	.18
พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 (9)									1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

- 1 สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน
- 2 การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4
- 3 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู
- 4 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
- 5 การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน
- 6 การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ
- 7 เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4
- 8 ปรีชาเชิงอารมณ์
- 9 พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

จากตาราง 4 เป็นตารางแสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยทางสังคมและลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในกลุ่มเพศชาย แสดงให้เห็นเพียงตัวแปรด้านปัจจัยทางสังคมที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ซึ่งพบว่า การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 และการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดังกล่าวมากที่สุด รองลงมาคือการเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 ($r = .26$ และ $.41$ ตามลำดับ) จึงอาจกล่าวได้ว่า นักเรียนที่ได้เห็นการเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 มากและได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมากจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากด้วย นอกจากนี้ยังพบว่า การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = .20$) จึงอาจกล่าวได้ว่า นักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูมากจะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากเช่นกัน

ตาราง 5 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยทางสังคมและลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในกลุ่มเพศหญิง

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9
สัมพันธภาพระหว่างครูกับน.ร. (1)	1	.43**	.35**	.08	.36**	.08	.27**	.24	.23
การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 (2)		1	.62**	-.01	.29**	.30**	.31**	-.16	.16*
การถ่ายทอดความรู้ของครู (3)			1	-.11	.16**	.29**	.29**	-.14	.08
สัมพันธภาพระหว่างนร.กับเพื่อน (4)				1	.23**	-.24**	-.09	-.24	-.04
อบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน (5)					1	-.01	.24*	-.29	.13
อบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ (6)						1	.05	.18	.18**
เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมฯ (7)							1	-.06	-.40
ปรีชาเชิงอารมณ์ (8)								1	.14
พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 (9)									1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

- 1 สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน
- 2 การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4
- 3 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู
- 4 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
- 5 การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน
- 6 การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ
- 7 เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4
- 8 ปรีชาเชิงอารมณ์
- 9 พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

จากตาราง 5 เป็นตารางแสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยทางสังคมและลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในกลุ่มเพศหญิง แสดงให้เห็นเพียงตัวแปรด้านปัจจัยทางสังคมเพียงด้านเดียวที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ซึ่งพบว่า การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .18$) นอกจากนี้ยังพบว่า การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = .16$) จึงอาจกล่าวได้ว่า นักเรียนที่ได้รับ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมาก และได้เห็นการเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 มาก จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากด้วยเช่นกัน

ตาราง 6 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยทางสังคมและลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมที่
 เชื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในกลุ่มโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9
สัมพันธภาพระหว่างครูกับน.ร. (1)	1	.41**	.35**	.12	.40**	-.01	.36**	.08	.03
การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 (2)		1	.69**	.06	.31**	.30**	.29**	-.20	.23**
การถ่ายทอดความรู้ของครู (3)			1	-.01	.30**	.25**	.32**	-.13	.17*
สัมพันธภาพระหว่างนร.กับเพื่อน (4)				1	.23**	-.25**	-.04	-.23	.00
อบรมเลี้ยงดูแบบรักสเนบสนุน (5)					1	-.02	.24**	-.27*	.07
อบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ (6)						1	.05	-.02	.31**
เจตคติต่อพฤติกรรมเชื้อต่อสังคมฯ (7)							1	.07	-.08
ปรีชาเชิงอารมณ์ (8)								1	.16
พฤติกรรมที่เชื้อต่อสังคมตามหลักธรรม สังคหวัตถุ 4 (9)									1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

- 1 สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน
- 2 การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4
- 3 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู
- 4 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
- 5 การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเนบสนุน
- 6 การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ
- 7 เจตคติต่อพฤติกรรมที่เชื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4
- 8 ปรีชาเชิงอารมณ์
- 9 พฤติกรรมที่เชื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

จากตาราง 6 เป็นตารางแสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยทางสังคมและลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในกลุ่มโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ แสดงให้เห็นเพียงตัวแปรด้านปัจจัยทางสังคมเพียงด้านเดียวที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ซึ่งพบว่าการเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 และการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดังกล่าวมากที่สุด ($r = .31$ และ $.23$ ตามลำดับ) จึงอาจกล่าวได้ว่า นักเรียนที่ได้เห็นการเป็น ตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 มาก และได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมาก จะเป็น ผู้ที่มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากด้วยเช่นกัน

ตาราง 7 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยทางสังคมและลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมที่
 เชื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในกลุ่มโรงเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9
สัมพันธภาพระหว่างครูกับน.ร. (1)	1	.57**	.56**	.16*	.48**	.20*	.45**	.08	.12
การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 (2)		1	.77**	.05	.36**	.43**	.44**	-.23	.18*
การถ่ายทอดความรู้ของครู (3)			1	.01	.29**	.38**	.48**	-.14	.11
สัมพันธภาพระหว่างนร.กับเพื่อน (4)				1	.26**	-.13	-.03	.20	-.62
อบรมเลี้ยงดูแบบรักสเนบสนุน (5)					1	.09	.35**	-.19*	.17*
อบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ (6)						1	.16*	.03	.23**
เจตคติต่อพฤติกรรมเชื้อต่อสังคมฯ (7)							1	.05	.13
ปรีชาเชิงอารมณ (8)								1	.19
พฤติกรรมที่เชื้อต่อสังคมตามหลักธรรม สังคหวัตถุ 4 (9)									1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

- 1 สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน
- 2 การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4
- 3 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู
- 4 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
- 5 การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสเนบสนุน
- 6 การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ
- 7 เจตคติต่อพฤติกรรมที่เชื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4
- 8 ปรีชาเชิงอารมณ
- 9 พฤติกรรมที่เชื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

จากตาราง 7 เป็นตารางแสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยทางสังคมและลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในกลุ่มโรงเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ แสดงให้เห็นเพียงตัวแปรด้านปัจจัยทางสังคมที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ซึ่งพบว่า การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .23$) จึงอาจกล่าวได้ว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมากมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาก นอกจากนี้ยังพบว่า การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักษนัสนุน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยการเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดังกล่าวมากที่สุด รองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักษนัสนุน ($r = .18$ และ $.17$ ตามลำดับ) จึงอาจกล่าวได้ว่า นักเรียนที่ได้รับการเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 มาก และได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักษนัสนุนจากครอบครัวมาก จะเป็นผู้มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากด้วยเช่นกัน

จากตารางที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่าในกลุ่มย่อย ซึ่งได้แก่ กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มโรงเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และกลุ่มที่ไม่ได้อยู่ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านปัจจัยทางสังคมและด้านลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในกลุ่มย่อยนี้ ตัวแปรด้านปัจจัยทางสังคมนั้นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากที่สุดในทุกกลุ่ม ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ รองลงมาคือ การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 จึงอาจกล่าวได้ว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมาก และได้รับเห็นการเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 มาก จะเป็นผู้มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาก

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นชั้น

สำหรับการวิเคราะห์ในส่วนนี้ เป็นการวิเคราะห์โดยรวมตัวแปรอิสระหลายตัวไว้ในสมการถดถอยเพื่อทำนายตัวแปรตามตัวเดียว ซึ่งจะทำให้ทราบถึงอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตาม โดยตัวแปรอิสระที่ทำการศึกษามี 8 ตัวแปร คือ สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และปรีชาเชิงอารมณฺ์ โดยมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นตัวแปรตาม

ตาราง 8 ร้อยละการทำนาย และลำดับความสำคัญของตัวทำนายของตัวแปรอิสระ 2 ด้าน คือ ปัจจัยทางสังคมและลักษณะทางจิตที่มีต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย

กลุ่ม	จำนวน (คน)	ร้อยละการ ทำนาย รวม	ตัวทำนาย ตามลำดับ ความสำคัญ	ร้อยละการ ทำนายของ ตัวแปรที่ สำคัญที่สุด	ค่าเบต้าของตัว ทำนาย(ตามลำดับ ความสำคัญ)
กลุ่มรวม	323	13.4	8, 6	7.3	.25, .24
เพศชาย	149	20.0	6, 8	7.1	.37, .18
เพศหญิง	174	11.1	8, 6	3.4	.28, .18
ศึกษาอยู่โรงเรียนใน					
โครงการวิถีพุทธ	163	17.1	8, 6	5.3	.35, .20
ศึกษาอยู่โรงเรียนที่					
ไม่ได้อยู่ในโครงการ					
วิถีพุทธ	160	9.5	6	9.5	.31

- 1 สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน
- 2 การเป็นตัวแทนของครูด้านสังคหวัตถุ 4
- 3 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู
- 4 สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน
- 5 การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน
- 6 การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ
- 7 เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4
- 8 ปรัชญาเชิงอารมณ์

จากตาราง 8 เมื่อทำการวิเคราะห์ตัวแปรตามแบบถดถอยพหุคูณในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย พบว่าในกลุ่มรวมตัวแปรที่เข้าสู่สมการในการทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 คือ ปรัชญาเชิงอารมณ์ และการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้ร้อยละ 13.4 โดยตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นลำดับแรกคือ ปรัชญาเชิงอารมณ์ รองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ ($\beta = .25$ และ $.24$ ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาในกลุ่มย่อยพบว่า กลุ่มเพศชาย ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 คือ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรัชญาเชิงอารมณ์ สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้ร้อยละ 20 โดยตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นลำดับแรกคือ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ รองลงมาคือ ปรัชญาเชิงอารมณ์ ($\beta = .37$ และ $.18$ ตามลำดับ) ในกลุ่มเพศหญิง และกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาอยู่โรงเรียนในโครงการวิถีพุทธ ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 คือ ปรัชญาเชิงอารมณ์ และการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมดังกล่าวได้ร้อยละ 11.1 ในกลุ่มเพศหญิงและ ทำนายได้ร้อยละ 17.1 ในกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาอยู่โรงเรียนในโครงการวิถีพุทธ โดยตัวแปรที่เข้าทำนายเป็นลำดับแรกใน 2 กลุ่มย่อยคือ ปรัชญาเชิงอารมณ์ รองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ ($\beta = .28$ และ $.18$ ในกลุ่มเพศหญิง $\beta = .35$ และ $.20$ ในกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาอยู่โรงเรียนในโครงการวิถีพุทธ) สำหรับในกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาอยู่โรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธ ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้เด่นชัดที่สุดเพียงตัวแปรเดียวคือ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ สามารถทำนายพฤติกรรมดังกล่าวได้ร้อยละ 9.5 ($\beta = .31$) ตัวทำนายที่พบว่าเข้าทำนายเป็นลำดับแรกมากที่สุดคือ ปรัชญาเชิงอารมณ์ โดยเป็นตัวทำนายที่เข้าทำนายเป็นลำดับแรกในกลุ่มรวม กลุ่มเพศหญิง และกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาอยู่โรงเรียนในโครงการวิถีพุทธ

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง

เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยทางสังคมและลักษณะทางจิตกับพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two-way Analysis of Variance) โดยแบ่งการวิเคราะห์ได้ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตาม หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยใช้ตัวแปรอิสระพร้อมกันทีละ 2 ตัว ประกอบด้วย ตัวแปรปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธและตัวแปรลักษณะทางจิต ได้แก่ ปรีชาเชิงอารมณ

4.2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยใช้ตัวแปรอิสระพร้อมกันทีละ 2 ตัว ประกอบด้วย ตัวแปรปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู และตัวแปรลักษณะทางจิต ได้แก่ เจตคติต่อพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

4.1 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยใช้ตัวแปรอิสระพร้อมกันทีละ 2 ตัว คือ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธและปรีชา เชิงอารมณ

ตาราง 9 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พิจารณาตามตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรีชาเชิงอารมณ

การอบรมเลี้ยงดู ตามแนวพุทธ	ปรีชาเชิงอารมณ	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
สูง	สูง	87	42.75	5.87
สูง	ต่ำ	68	38.41	6.56
ต่ำ	สูง	96	38.26	6.32
ต่ำ	ต่ำ	72	37.43	6.87

จากตาราง 9 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูงและมีปรีชาเชิงอารมณ์สูง เป็นนักเรียนที่มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง แต่มีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำ และกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ ต่ำ แต่มีปรีชาเชิงอารมณ์สูง ส่วนกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 น้อยที่สุด คือ กลุ่มนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธต่ำ และมีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำ

ตาราง 10 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรีชาเชิงอารมณ์

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ (ก)	1	591.98	591.98	14.54**
ปรีชาเชิงอารมณ์ (ข)	1	528.25	528.25	12.97**
ก X ข	1	243.31	243.31	5.98**
ความคลาดเคลื่อน	319	13379.81	41.94	
รวม	323			

** ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 10 เมื่อศึกษาผลร่วมกันระหว่างการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรีชาเชิงอารมณ์ที่มีผลต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พบว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรีชาเชิงอารมณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 5.98$)

ตาราง 11 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เชื่อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ที่มีการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธและปรีชาเชิงอารมณ์แตกต่างกัน เมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธในกลุ่ม				
ปรีชาเชิงอารมณ์สูง	1	875.08	875.08	21.49**
การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธในกลุ่ม				
ปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำ	1	39.67	39.67	.97
ความคลาดเคลื่อน	319	12991.05	40.72	
แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ปรีชาเชิงอารมณ์ในกลุ่มการอบรมเลี้ยงดู				
ตามแนวพุทธสูง	1	843.64	843.64	20.72**
ปรีชาเชิงอารมณ์ในกลุ่มการอบรมเลี้ยงดู				
ตามแนวพุทธต่ำ	1	8.56	8.56	.21
ความคลาดเคลื่อน	319	12991.05	40.72	

** คำนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลของการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เชื่อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ที่มีการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธและมีปรีชาเชิงอารมณ์แตกต่างกัน เมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่ และจากการวิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมที่เชื่อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัวแปร คือ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรีชาเชิงอารมณ์ ซึ่งพิจารณาในกลุ่มรวม ผลการวิเคราะห์พบว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 40.84) มีพฤติกรรมที่เชื่อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรม

เลี้ยงดูตามแนวพุทธต่ำ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 37.90) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่านักเรียนที่มีปรีชาเชิงอารมณ์สูง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 40.39) มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากกว่า นักเรียนที่มีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 37.91) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธและปรีชาเชิงอารมณ์ พบผลร่วมกันของตัวแปรเมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่ (simple main effect) คือ 1) นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูงและมีปรีชาเชิงอารมณ์สูง (ค่าเฉลี่ย 42.75) จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูงกว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธต่ำแต่มีปรีชาเชิงอารมณ์สูง (ค่าเฉลี่ย 38.26) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนที่มีปรีชาเชิงอารมณ์สูงและได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง (ค่าเฉลี่ย 42.75) จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูงกว่า นักเรียนที่มีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำแต่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง (ค่าเฉลี่ย 38.41) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อทำการวิเคราะห์เพิ่มเติมในกลุ่มย่อย พบว่าในกลุ่มเพศชาย และกลุ่มนักเรียนที่เรียนโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธ พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธและปรีชาเชิงอารมณ์ที่มีผลต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 คือ นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูงและมีปรีชาเชิงอารมณ์สูง จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูงกว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูงแต่มีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำ, นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธต่ำแต่มีปรีชาเชิงอารมณ์สูง และนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธต่ำแต่มีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังแสดงในตาราง 12 – 17

ตาราง 12 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พิจารณาตามตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรีชาเชิงอารมณ์ ในกลุ่มเพศชาย

การอบรมเลี้ยงดู ตามแนวพุทธ	ปรีชาเชิงอารมณ์	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
สูง	สูง	39	43.31	5.98
สูง	ต่ำ	31	38.81	6.52
ต่ำ	สูง	44	37.07	5.26
ต่ำ	ต่ำ	35	36.71	5.76

จากตาราง 12 แสดงให้เห็นว่า ในกลุ่มเพศชาย นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูงและมีปรีชาเชิงอารมณ์สูง เป็นนักเรียนที่มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง แต่มีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำ และกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ ต่ำ แต่มีปรีชาเชิงอารมณ์สูง ส่วนกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 น้อยที่สุด คือ กลุ่มนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธต่ำ และมีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำ

ตาราง 13 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เชื่อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรีชาเชิงอารมณ์ ในกลุ่มเพศชาย

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ (ก)	1	635.70	635.70	18.60**
ปรีชาเชิงอารมณ์ (ข)	1	215.87	215.87	6.31**
ก X ข	1	157.52	157.52	4.61*
ความคลาดเคลื่อน	145	4955.09	41.94	
รวม	149			

** ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 * ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 13 เมื่อศึกษาผลร่วมกันระหว่างการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรีชาเชิงอารมณ์ ที่มีผลต่อพฤติกรรมที่เชื่อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนเพศชาย พบว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรีชาเชิงอารมณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 4.61$)

ตาราง 14 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ที่มีการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธและปรีชาเชิงอารมณืแตกต่างกัน เมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่ ในกลุ่มเพศชาย

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธในกลุ่ม				
ปรีชาเชิงอารมณืสูง	1	773.06	773.06	22.62**
การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธในกลุ่ม				
ปรีชาเชิงอารมณืต่ำ	1	83.85	83.85	2.45
ความคลาดเคลื่อน	145	4955.08	34.17	
ปรีชาเชิงอารมณืในกลุ่มการอบรมเลี้ยงดู				
ตามแนวพุทธสูง	1	435.86	435.86	12.75**
ปรีชาเชิงอารมณืในกลุ่มการอบรมเลี้ยงดู				
ตามแนวพุทธต่ำ	1	.17	.17	.00
ความคลาดเคลื่อน	145	4955.08	34.17	

** ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลของการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ที่มีการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธและปรีชาเชิงอารมณืแตกต่างกันเมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่ และจากการวิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัวแปร คือ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรีชาเชิงอารมณื ซึ่งพิจารณาในกลุ่มเพศชาย ผลการวิเคราะห์พบว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 41.31) มีพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธต่ำ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 36.91) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่านักเรียนที่มีปรีชา

เชิงอารมณ์สูง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 40.00) มีพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากกว่านักเรียนที่มีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 37.70) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธและปรีชาเชิงอารมณ์ พบผลร่วมกันของตัวแปรเมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่ (simple main effect) คือ 1) นักเรียนเพศชายที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูงและมีปรีชาเชิงอารมณ์สูง (ค่าเฉลี่ย 43.31) จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูงกว่า นักเรียนเพศชายที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธต่ำแต่มีปรีชาเชิงอารมณ์สูง (ค่าเฉลี่ย 37.07) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนเพศชายที่มีปรีชาเชิงอารมณ์สูงและได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง (ค่าเฉลี่ย 43.31) จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูงกว่า นักเรียนเพศชายที่มีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำแต่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง (ค่าเฉลี่ย 38.81) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตาราง 15 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พิจารณาตามตัวแปรการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรีชาเชิงอารมณ์ ในกลุ่มโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธ

การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ	ปรีชาเชิงอารมณ์	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
สูง	สูง	48	43.29	6.40
สูง	ต่ำ	35	38.89	5.57
ต่ำ	ต่ำ	33	38.88	6.43
ต่ำ	สูง	44	37.43	6.20

จากตาราง 15 แสดงให้เห็นว่า ในกลุ่มโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูงและมีปรีชาเชิงอารมณ์สูง เป็นนักเรียนที่มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง แต่มีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำ และกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธต่ำ แต่มีปรีชา

เชิงอารมณ์ต่ำ ส่วนกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 น้อยที่สุด คือ กลุ่มนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธต่ำ และมีปรีชาเชิงอารมณ์สูง

ตาราง 16 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พิจารณาตามตัวแปรการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรีชาเชิงอารมณ์ ในกลุ่มโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธ

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
การได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ (ก)	1	336.01	336.01	8.80**
ปรีชาเชิงอารมณ์ (ข)	1	85.47	85.47	2.24
ก X ข	1	334.42	334.42	8.76**
ความคลาดเคลื่อน	156	5953.77	38.16	
รวม	160			

** คำนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 16 เมื่อศึกษาผลร่วมกันระหว่างการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรีชาเชิงอารมณ์ ที่มีผลต่อพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธ พบว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรีชาเชิงอารมณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 8.76$)

ตาราง 17 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ที่มีการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธและปรีชาเชิงอารมณ์แตกต่างกัน เมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่ ในกลุ่มโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธ

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธในกลุ่ม				
ปรีชาเชิงอารมณ์สูง	1	803.71	803.71	21.06**
การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธในกลุ่ม				
ปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำ	1	.03	.03	.00
ความคลาดเคลื่อน	156	5953.77	38.17	
ปรีชาเชิงอารมณ์ในกลุ่มการอบรมเลี้ยงดู				
ตามแนวพุทธสูง	1	481.65	481.65	12.62**
ปรีชาเชิงอารมณ์ในกลุ่มการอบรมเลี้ยงดู				
ตามแนวพุทธต่ำ	1	67.42	67.42	1.77
ความคลาดเคลื่อน	156	5953.77	38.17	

** คำนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ซึ่งผลของการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ที่มีการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ แตกต่างกัน เมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่ และจากการวิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัวแปร คือ การได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และปรีชาเชิงอารมณ์ ซึ่งพิจารณาในกลุ่มโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธ ผลการวิเคราะห์พบว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 41.43) มีพฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธต่ำ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 38.05) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธและปรีชาเชิงอารมณ์ต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พบผลร่วมกันของตัวแปรเมื่อตัวแปรหนึ่งคงที่ (simple main effect) คือ 1) นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธ ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูงและมีปรีชาเชิงอารมณ์สูง (ค่าเฉลี่ย 43.29) จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูงกว่า นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธ ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธต่ำและมีปรีชาเชิงอารมณ์สูง (ค่าเฉลี่ย 37.43) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธ ที่มีปรีชาเชิงอารมณ์สูงและได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง (ค่าเฉลี่ย 43.29) จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูงกว่า นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธ ที่มีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำแต่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง (ค่าเฉลี่ย 38.89) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4.2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยใช้ตัวแปรอิสระพร้อมกันทีละ 2 ตัว ประกอบด้วย ตัวแปรด้านปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู และตัวแปรด้านลักษณะทางจิต ได้แก่ เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

ตาราง 18 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พิจารณาตามตัวแปรการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู และเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

การถ่ายทอด ความรู้ด้านสังคห วัตถุ 4 ของครู	เจตคติต่อพฤติกรรมที่ เอื้อต่อสังคมตาม หลักธรรมสังคหวัตถุ 4	จำนวนคน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน
สูง	ต่ำ	65	40.58	7.77
สูง	สูง	115	39.89	6.52
ต่ำ	ต่ำ	95	38.38	6.77
ต่ำ	สูง	48	38.08	4.87

จากตาราง 18 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูสูง และมีเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ต่ำ เป็นนักเรียนที่มีค่าเฉลี่ยของ พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มนักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูสูง และมีเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูง และกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูต่ำและมีเจตคติต่อ พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ต่ำ ส่วนกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตาม หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 น้อยที่สุด คือ กลุ่มนักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูต่ำ และมีเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูง

ตาราง 19 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พิจารณาตามตัวแปรการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู และเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อ สังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4				
ของครู (ก)	1	289.94	289.94	6.54**
เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตาม				
หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 (ข)	1	17.80	17.80	.40
ก X ข	1	2.92	2.92	.07
ความคลาดเคลื่อน	319	14135.34	44.31	
รวม	323			

** ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 19 เมื่อศึกษาผลร่วมกันระหว่าง การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู และ เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ที่มีผลต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตาม หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 พบว่าไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู และ เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เมื่อไม่พบปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวในกลุ่มรวม จึงไม่ได้มีการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มย่อย

จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนของพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยพิจารณาตามตัวแปรอิสระที่ละตัวแปร คือ การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู และ เจตคติต่อ พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ผลการวิเคราะห์พบว่านักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอด ความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูสูง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 40.14) มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรม สังคหวัตถุ 4 มากกว่านักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูต่ำ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 38.28) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางสังคม ลักษณะทางจิตและลักษณะทางชีวสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ในครั้งนี้สามารถสรุปขั้นตอนและผลของการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

สังเขปจุดมุ่งหมาย สมมติฐาน และวิธีดำเนินการวิจัย

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อค้นหาตัวแปรที่สำคัญในการทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย
2. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคม และปัจจัยทางจิตที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5

สมมติฐานของการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและรายงานการวิจัย สามารถตั้งสมมติฐานการวิจัยได้ดังนี้

1. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน การเป็นตัวแทนของครูด้านสังคหวัตถุ 4 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาตามแนวพุทธ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และปรีชาเชิงอารมณ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4
2. สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน การเป็นตัวแทนของครูด้านสังคหวัตถุ 4 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาตามแนวพุทธ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และปรีชาเชิงอารมณ สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในกลุ่มรวมและกลุ่มเพศชาย เพศหญิง โรงเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

3. นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมากและมีปรีชาเชิงอารมณ์สูง มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมากและมีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำ นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธน้อย และมีปรีชาเชิงอารมณ์สูง และนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธน้อย และมีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำ

4. นักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูมาก และมีเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูง มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากกว่านักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูมาก และมีเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ต่ำ นักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูน้อย และมีเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูง และนักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูน้อย และมีเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ต่ำ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีขอบเขตของการศึกษา ดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ทั้งชายและหญิงที่นับถือศาสนาพุทธ โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้งอยู่ในโครงการวิถีพุทธและไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธจำนวนทั้งหมด 323 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยพิจารณาจากโรงเรียนทั้ง 2 ประเภท คือ อยู่ในโครงการวิถีพุทธและไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธ โดยสุ่มเขตดังกล่าวจำนวน 4 เขต และคัดเลือกโรงเรียนทั้ง 2 ประเภทที่มีขนาดใกล้เคียงกันประเภทละ 1 โรงเรียนในแต่ละเขต รวมเป็นโรงเรียนทั้งสิ้น 8 โรงเรียน และสุ่มห้องเรียนจากโรงเรียนดังกล่าวโรงเรียนละ 1 ห้อง ห้องละ 50 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

1. พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 แบ่งเป็น 4 ด้านคือ 1) ทาน 2) ปิยวาจา 3) อุตถจริยา และ 4) สมานัตตา

2. ตัวแปรลักษณะทางจิต คือ เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และปรีชาเชิงอารมณ์

3. ตัวแปรปัจจัยทางสังคม คือ สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน การเป็นตัวแทนของครู ด้านสังคมวัตถุ 4 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคมวัตถุ 4 ของครู การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบ รักสนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาตามแนวพุทธ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

4. ตัวแปรลักษณะทางชีวสังคม ได้แก่ เพศ และประเภทของโรงเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นตามทฤษฎีทางจิตวิทยา และสังคมวิทยา โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม มีจำนวนทั้งสิ้น 10 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลลักษณะชีวสังคม ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ เพศ และโรงเรียน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคมวัตถุ 4 ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตา จำนวน 16 ข้อคำถาม มีค่าความเชื่อมั่น .84

ตอนที่ 3 แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน จำนวน 17 ข้อคำถาม มีค่าความเชื่อมั่น .74

ตอนที่ 4 แบบสอบถาม การเป็นตัวแทนของครูด้านสังคมวัตถุ 4 จำนวน 19 ข้อคำถาม มีค่าความเชื่อมั่น .92

ตอนที่ 5 แบบสอบถามการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคมวัตถุ 4 ของครู จำนวน 21 ข้อคำถาม มีค่าความเชื่อมั่น .95

ตอนที่ 6 แบบสอบถาม การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน จำนวน 14 ข้อคำถาม มีค่าความเชื่อมั่น .74

ตอนที่ 7 แบบสอบถาม การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ จำนวน 14 ข้อคำถาม มีค่าความเชื่อมั่น .88

ตอนที่ 8 แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน จำนวน 22 ข้อคำถาม มีค่าความเชื่อมั่น .68

ตอนที่ 9 แบบสอบถามเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคมวัตถุ 4 จำนวน 18 ข้อคำถาม มีค่าความเชื่อมั่น .87

ตอนที่ 10 แบบสอบถามปรีชาเชิงอารมณ์ จำนวน 17 ข้อคำถาม มีค่าความเชื่อมั่น .71

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ โดยมีการวิเคราะห์ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. หาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในการศึกษาคุณสมบัติพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง
2. หาความสัมพันธ์

2.1 หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) ของคะแนน สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน การเป็นตัวแทนของครูด้านสังคหวัตถุ 4 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสลับสนุน การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาตามแนวพุทธ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และปรีชาเชิงอารมณ์ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1

2.2 วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเป็นขั้น (Stepwise Multiple Regression) โดยมีตัวแปรเกณฑ์ คือ พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ตัวพยากรณ์ คือ สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน การเป็นตัวแทนของครูด้านสังคหวัตถุ 4 การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสลับสนุน การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาตามแนวพุทธ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และปรีชาเชิงอารมณ์ เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2

3. การหาปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคกับลักษณะทางจิตที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two-Way Analysis of variance) หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจะทำการทดสอบค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยการเขียนคำสั่ง MANOVA เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 และ 4

การสรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถสรุปผลที่ได้ ดังต่อไปนี้

1. การเป็นตัวแทนของครูด้านสังคหวัตถุ 4 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ ปรีชาเชิงอารมณ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสลับสนุน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ปรีชาเชิงอารมณ์ เป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในกลุ่มรวมได้สูงที่สุด รองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ โดยร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 13.4 และในกลุ่มเพศชาย การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสามารถทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้สูงสุด รองลงมาคือ ปรีชาเชิงอารมณ์ สามารถร่วมกันทำนายได้ร้อยละ 20 ส่วนในกลุ่มเพศหญิง และกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาอยู่โรงเรียนในโครงการวิถีพุทธ ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 คือ ปรีชาเชิงอารมณ์ และการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมดังกล่าวได้ร้อยละ 11.1 และร้อยละ 17.1 ตามลำดับ สำหรับในกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาอยู่โรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถีพุทธ ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้เด่นชัดที่สุดเพียงตัวแปรเดียวคือ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ สามารถทำนายพฤติกรรมดังกล่าวได้ ร้อยละ 9.5

3.การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมีปฏิสัมพันธ์กับปรีชาเชิงอารมณ์ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย และกลุ่มนักเรียนที่ไม่ได้เรียนอยู่ในโครงการวิถีพุทธ ซึ่งผลของปฏิสัมพันธ์ที่พบ คือ 1) ในกลุ่มนักเรียนที่มีปรีชาเชิงอารมณ์สูง นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง จะเป็นผู้มีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูงกว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ในกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง นักเรียนที่มีปรีชาเชิงอารมณ์สูง จะเป็นผู้มีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูงกว่านักเรียนที่มีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู และเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย

อภิปรายผลการวิจัย

จากการประมวลแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้ข้อสรุปที่สามารถนำมาใช้ในการอภิปรายผลตามสมมติฐานทั้ง 4 ข้อ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การสรุปผลและการอภิปรายผลตามสมมติฐานข้อที่ 1

ในการตอบสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ว่า “สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน การเป็นตัวแทนของครูด้านสังคหวัตถุ 4 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาตามแนวพุทธ สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และปรีชาเชิงอารมณ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4” พบว่า ผลการวิจัยที่ค้นพบสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้บางส่วน กล่าวคือ การเป็นตัวแทนของครูด้านสังคหวัตถุ 4 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ ปรีชาเชิงอารมณ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การที่ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1 เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูงที่สุด โดยพบว่ามีค่าความสัมพันธ์ เท่ากับ .27 ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูบุตรนั้นเป็นการถ่ายทอดทางสังคมอย่างหนึ่งที่ทำให้เด็กได้เรียนรู้พฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคม ทศนา ทองภักดี(2539) ได้กล่าวว่าการอบรมเลี้ยงดูนั้นเป็นการแสดงออกของบิดามารดา ที่ทำให้เห็นถึงการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร ด้วยการแสดงความสนใจ เอาใจใส่ ควบคู่ไปกับการฝึกพฤติกรรมต่างๆ ให้แสดงออกในปัจจุบันและสะสมเป็นพฤติกรรมที่จะแสดงออกในอนาคต เด็กจะมีพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่ เพียงใด ขึ้นอยู่กับการอบรมเลี้ยงดูที่ได้รับจากบิดามารดาเป็นสำคัญ จากการศึกษาของ งามตา วรินทร์านนท์ (2536) พบว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่สังคมพึงปรารถนา คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนและการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูทั้ง 2 รูปแบบมีลักษณะพื้นฐานเหมือนกันคือ เป็นการแสดงออกด้วยความรัก ความเอาใจใส่ จากบิดา มารดา ด้วยความจริงใจ โดยเด็กสามารถรับรู้ถึงความรัก ความเอาใจใส่ของบิดามารดาได้จากพฤติกรรมที่บิดามารดาแสดงออก การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธนั้นเป็นการปฏิบัติของบิดามารดาต่อบุตรในการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เพื่อฝึกอบรมให้บุตรเกิดความรู้ ความเชื่อ

และยอมรับการปฏิบัติตามแนวพุทธศาสนา เช่น การบริจาคทาน การรักษาศีล 5 ซึ่งจะทำให้เด็กมีพฤติกรรมจริยธรรมที่จะทำให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การที่เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากบิดามารดาตามแนวพุทธศาสนามาก ก็จะมีส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมทางจริยธรรมมากตามมา พฤติกรรมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เป็นพฤติกรรมจริยธรรมพฤติกรรมหนึ่ง ดังนั้นการที่บิดามารดาให้การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธกับเด็กมาก ส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้ เข้าใจ หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และอธิบายให้เห็นถึงการแสดงออกตามหลักธรรมดังกล่าว ก็จะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้เช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สรรวย วรตะชะคงคา (2524) ที่พบว่า ผู้ที่เข้าร่วมการฝึกซึ่งได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาจากครอบครัวมาก มีการเปลี่ยนแปลงการรับรู้ต่อการละเมิดศีล 5 สูงกว่าผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการฝึกอบรมและได้รับการถ่ายทอดทางศาสนาจากครอบครัวน้อย

ปรีชาเชิงอารมณ์ เป็นตัวแปรลักษณะทางจิตตัวแปรหนึ่งที่พบว่ามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นกัน โดยพบว่ามีความสัมพันธ์เท่ากับ .26 ทั้งนี้การที่ปรีชาเชิงอารมณ์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เนื่องจากปรีชาเชิงอารมณ์เป็นลักษณะทางจิตอย่างหนึ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคลให้ ดังเช่นที่ Bar-on ได้กล่าวถึงปรีชาเชิงอารมณ์ว่าเป็นชุดของความสามารถส่วนตัวด้านอารมณ์และด้านสังคมของบุคคล ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จของเขาในการต่อรองกับข้อเรียกร้องและแรงกดดันจากสภาพแวดล้อมทั้งหลาย เป็นการใช้อารมณ์อย่างฉลาดโดยมีความตั้งใจทำให้อารมณ์ของตนทำประโยชน์ให้กับตน (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย 2542 : 29; อ้างอิงจาก Bar-on .1992) ปรีชาเชิงอารมณ์จึงเป็นลักษณะทางจิตที่แสดงถึงการที่บุคคลสามารถรู้จักและเข้าใจอารมณ์ของตนเอง เมื่อบุคคลเข้าใจในอารมณ์ของตนเอง ก็จะสามารถควบคุม การแสดงออกของพฤติกรรมของตนเองให้เป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมและพึงปรารถนาตามมา ดังนั้นบุคคลที่มีปรีชาเชิงอารมณ์สูงจะสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข ปรีชาเชิงอารมณ์จึงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ บาคแมน และสทิน (อรอุมา กสิผล .2546 ; อ้างอิงจาก Bachman and Stein. 2000) พบว่า ระดับเขาวนัปัญญาทางอารมณ์จะส่งผลต่อคุณภาพของการปฏิบัติงานของพนักงาน และอรอุมา กสิผล (2546) พบว่า เขาวนัปัญญาทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กับความสามารถด้านเหตุผลเชิงวิเคราะห์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 เป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นกัน โดยพบว่ามีความสัมพันธ์เท่ากับ .21 ทั้งนี้การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4 มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 เนื่องจาก การเป็นตัวแบบของครูนั้นเป็นการถ่ายทอดทางสังคมอย่างหนึ่งที่ทำให้เด็ก

ได้เรียนรู้พฤติกรรมที่ดิ่งมาจากตัวแบบที่เด็กสังเกตเห็น และเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมดิ่งมานั้น จากทฤษฎีปัญญาทางสังคมของ แบนดูรา (Bandura) ที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงความคิดหรือการเรียนรู้ของบุคคลส่วนใหญ่เกิดมาจากการสังเกตตัวแบบ การที่เด็กได้สังเกตเห็นการเป็นตัวแบบในพฤติกรรมที่ดิ่งมาของครูจะส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมที่ดิ่งมาของเด็ก ผลการศึกษาที่ค้นพบครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ บุญกอบ วิสมิตะนันท์ (2526) ที่พบว่า ครูที่มีธรรมจริยาสูงมักมีศิษย์ที่มีธรรมจริยาสูง และสุริยะ พันธดี (2536) พบว่านักเรียนที่มีการปฏิบัติทางพุทธมาก เป็นนักเรียนที่มีครูเป็นแบบอย่างที่ดีทางพุทธศาสนา

การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู เป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยพบว่ามีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .15 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุกานดา นุ่มทองคำ (2535) พบว่าการถ่ายทอดพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และพบว่าตัวแปรด้านการถ่ายทอดพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมสามารถทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมได้ถึงร้อยละ 25.56 ทั้งนี้เนื่องมาจากสังคมไทยเป็นสังคมที่เน้นการแสดงความช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อันเป็นการแสดงพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม เป็นการเน้นให้เห็นถึงการปฏิบัติ เมื่อเด็กได้รับการถ่ายทอดพฤติกรรมดังกล่าวนี้ จึงมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมทั้งโดยทางตรงและทางอ้อมเกิดขึ้น

การสรุปผลและการอภิปรายผลตามสมมติฐานข้อที่ 2

ในการตอบสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ว่า “ สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน การเป็นตัวแบบของครู ด้านสังคหวัตถุ 4 การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาแบบรักสันทน การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาตามแนวพุทธ สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 และปรีชาเชิงอารมณ์ สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ” พบว่า ผลการวิจัยที่ค้นพบสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ ปรีชาเชิงอารมณ์ เป็นตัวแปรที่สำคัญที่สามารถทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ในกลุ่มรวมได้สูงที่สุด รองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ และในกลุ่มเพศชาย การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสามารถทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้สูงสุด รองลงมาคือ ปรีชาเชิงอารมณ์ ส่วนในกลุ่มเพศหญิง และกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาอยู่โรงเรียนในโครงการวิถีพุทธ ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้สูงสุดคือ ปรีชาเชิงอารมณ์ รองลงมาคือ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ สำหรับในกลุ่มนักเรียนที่ศึกษาอยู่

โรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการวิถิพุทธ ตัวแปรอิสระที่สามารถทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้เด่นชัดที่สุดเพียงตัวแปรเดียวคือ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ

จากผลการค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ปรีชาเชิงอารมณ และ การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธเป็นตัวแปรที่สำคัญที่เข้าสู่สมการในการทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ทั้งในกลุ่มรวมและทุกกลุ่มย่อย โดยปรีชาเชิงอารมณเป็นตัวแปรสำคัญที่มีอำนาจในการทำนายสูงสุดในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อย ซึ่งผลดังกล่าวสามารถอธิบายและสนับสนุนผลการวิจัยได้ว่า ปรีชาเชิงอารมณมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาของสังคมพฤติกรรมหนึ่ง ปรีชาเชิงอารมณเป็นลักษณะทางจิตที่แสดงถึงการที่บุคคลสามารถรู้จักและเข้าใจอารมณของตนเอง เมื่อบุคคลเข้าใจในอารมณของตนเอง ก็จะสามารถควบคุมการแสดงพฤติกรรมของตนเองให้เป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมและพึงปรารถนา นอกจากนี้ปรีชาเชิงอารมณยังรวมไปถึงความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกของผู้อื่น ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการทำประโยชน์ต่อผู้อื่น การช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งจะนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมต่อไป ปรีชาเชิงอารมณจึงเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคม ทั้งนี้จากการศึกษาตัวแปรปรีชาเชิงอารมณกับพฤติกรรมอื่นๆ พบว่าปรีชาเชิงอารมณมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ต่างๆ เช่น การศึกษาของ สุภารัตน์ แซ่ตั้ง (2547) ผลการวิจัย พบว่า ลักษณะทางพุทธ (แบบความเชื่อทางพุทธศาสนา แบบการปฏิบัติทางพุทธศาสนา และแบบวิถีชีวิตทางพุทธศาสนา) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับปรีชาเชิงอารมณ กล่าวคือ ลักษณะทางพุทธ จัดว่าเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาในทุกสังคม ที่ยึดถือและปฏิบัติอยู่ภายในกรอบของการยอมรับคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนทางศาสนา อาทิ การให้ทาน การรักษาศีล 5 และการฝึกปฏิบัติสมาธิ เป็นต้น และการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันในเรื่องต่างๆ ตั้งแต่ การคบเพื่อน การใช้เวลาว่าง และวิธีการพักผ่อนหย่อนใจ ดังนั้นคนที่มีปรีชาเชิงอารมณในระดับที่สูงย่อมที่จะแสดงออกทางด้านพฤติกรรมดังกล่าวข้างต้นนี้สูงด้วยเช่นกัน จากการศึกษาวิจัยดังที่กล่าวไปแล้วนั้น จึงเป็นการสนับสนุนข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยนี้เป็นอย่างดีถึงความสัมพันธ์กันระหว่างปรีชาเชิงอารมณกับพฤติกรรมที่พึงปรารถนาต่างๆ รวมไปถึงพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธเป็นตัวแปรหนึ่งที่สามารถทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่พึงปรารถนา เช่น พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 การศึกษาที่สอดคล้องกับพบการค้นพบดังกล่าว เช่น วรรณะ บรรจง (2537) และหรรษา เลหาเสรีกุล (2537) พบว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะมากเป็นผู้ที่มีการปฏิบัติ

ทางพุทธมากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบส่งเสริมความเป็นพุทธมามกะน้อย และดุขฎิ โยเลหา (2532) พบว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบใดแบบหนึ่งใน 3 แบบ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย โดยใช้เหตุผล และแบบรักษนัสนุน เป็นเด็กที่มีลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่พึงปรารถนา ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธเป็นวิธีการการอบรมเลี้ยงดูที่มีพื้นฐานมาจากการอบรมเลี้ยงดูแบบรักษนัสนุน การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธจึงมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พึงปรารถนาเช่นกัน การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธจึงสามารถทำนายพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้

การสรุปผลและการอภิปรายผลตามสมมติฐานข้อที่ 3

ในการตอบสมมติฐานข้อที่ 3 ที่ว่า “นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ สูงและมีปรีชาเชิงอารมณ์สูง มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธมาก และมีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำ นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธน้อย และมีปรีชาเชิงอารมณ์สูง และนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธน้อย และมีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำ” พบว่า ผลการวิจัยที่ค้นพบสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 แปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระทั้งสองตัว อย่างเชื่อมั่นได้ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย และกลุ่มนักเรียนที่ไม่ได้เรียนอยู่ในโครงการวิถีพุทธ เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มาทำการเปรียบเทียบรายคู่ พบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง และมีปรีชาเชิงอารมณ์สูง จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธต่ำแต่มีปรีชาเชิงอารมณ์สูง 2) นักเรียนที่มีปรีชาเชิงอารมณ์สูงและได้รับการ อบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูงกว่า นักเรียนที่มีปรีชาเชิงอารมณ์ต่ำแต่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธสูง สำหรับกลุ่มเพศหญิง กลุ่มนักเรียนที่เรียนในโรงเรียนโครงการวิถีพุทธ ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธและปรีชาเชิงอารมณ์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

จากผลการวิจัยที่พบปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการได้รับการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธและปรีชาเชิงอารมณ์ ทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยอีก 2 กลุ่มนั้น อาจเนื่องมาจากกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมที่บุคคลได้รับจากตัวแทนการถ่ายทอดทางสังคม ที่หล่อหลอมให้บุคคลมีคุณสมบัติตามที่สังคมต้องการ กลุ่มทางสังคมที่มีส่วนในการขัดเกลาบุคคล เช่น พ่อแม่ ครู เพื่อน เป็นต้น ตัวแทนการถ่ายทอดแต่ละกลุ่มมีบทบาทหน้าที่เฉพาะของตนในกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม (Berns.1997: 51)

ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่บุคคลได้เรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ ผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม ซึ่งมีอยู่หลายวิธี เช่น จากการเป็นตัวอย่างของพ่อแม่ การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ซึ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่สังคมพึงปรารถนา คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน สำหรับการอบรมเลี้ยงดูแบบพุทธนั้นเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่มีพื้นฐานมาจากการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธเป็นการปฏิบัติของบิดามารดา ที่ฝึกอบรมให้บุตรเกิดความรู้ ความเชื่อและยอมรับการปฏิบัติตามแนวพุทธศาสนา ซึ่งหลักคำสอนทางพุทธศาสนาล้วนแต่สอนให้บุคคลมีพฤติกรรมที่ดี ไม่ขัดต่อกฎระเบียบของสังคม สอนในเรื่องการดำเนินชีวิตอย่างมีสติ หลักคำสอนทางศาสนายังได้สอนในเรื่องของการจัดการกับอารมณ์ของตนเองด้วยการมีสติ คือสอนให้บุคคลควบคุมอารมณ์ของตนเองโดยใช้สติพิจารณาก่อนที่จะแสดงพฤติกรรมต่างๆ บุคคลที่สามารถจัดการและควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ถือว่าเป็นบุคคลที่มีปรีชาเชิงอารมณ์สูง และถือเป็นบุคคลที่ได้ปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพุทธศาสนาด้วย ดังนั้น การที่บิดามารดาสอนให้บุตรได้ควบคุมอารมณ์ของตนเองด้วยการใช้สติก็เป็นการสอนให้เด็กได้เข้าใจในหลักคำสอนทางพุทธศาสนาในเรื่องของการใช้สติ ซึ่งเป็นการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธอย่างหนึ่ง ซึ่งจากหลักคำสอนของพระธรรมปิฎก (2542) ได้กล่าวว่าปรีชาเชิงอารมณ์ในแนวคิดทางพระพุทธศาสนา แบ่งปรีชาเชิงอารมณ์เป็น 3 ด้าน คือ 1) มีความสุขในตนเอง เป็นลักษณะส่วนบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 สภาพจิตดังกล่าวจะทำให้บุคคลมีจิตใจที่มั่นคง ควบคุมตนเองได้ 2) ความสามารถในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดีด้วยการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 3) ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ตามหลักพรหมวิหาร 4 การที่บิดามารดาได้มีโอกาสอบรมสั่งสอนบุตรโดยใช้แนวคิดปรีชาเชิงอารมณ์แนวพุทธดังกล่าวนี้ ถือว่าบิดามารดาได้ใช้การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ เนื่องจากมีการนำหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธกับปรีชาเชิงอารมณ์จึงมีความสัมพันธ์กัน และส่งผลให้เกิดพฤติกรรมจริยธรรมที่สอดคล้องกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนา เช่นพฤติกรรมเอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

การสรุปผลและการอภิปรายผลตามสมมติฐานข้อที่ 4

ในการตอบสมมติฐานข้อที่ 4 ที่ว่า “นักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูมาก และมีเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูง มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากกว่านักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูมาก และมีเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ต่ำ และนักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูน้อย และมีเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 สูง และ

นักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูน้อย และมีเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ต่ำ” พบว่า ผลการวิจัยที่ค้นพบไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ กล่าวคือ พฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ไม่แปรปรวนไปตามตัวแปรอิสระทั้งสองตัว อย่างเชื่อมั่นได้ทั้งในกลุ่มรวมและทุกกลุ่มย่อย และเมื่อพิจารณาตัวแปรอิสระที่ละตัวแปร พบว่า พฤติกรรมเอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 แปรปรวนไปตามการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู คือ นักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูสูง มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากกว่านักเรียนที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูต่ำ แต่ไม่แปรปรวนไปตามเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

ผลการวิจัยดังกล่าวไม่สนับสนุนอิทธิพลร่วมของตัวแปรอิสระสองตัวแปร อาจเนื่องมาจากเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ของเด็กนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 ยังไม่ได้รับการพัฒนามากเท่าที่ควร กล่าวคือ ในองค์ประกอบของเจตคตินั้นประกอบด้วย องค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1. องค์ประกอบด้านความรู้เชิงประเมินค่า 2. องค์ประกอบทางความรู้สึกและ 3. องค์ประกอบด้านความพร้อมที่จะกระทำ เด็กในวัยนี้อาจมีพัฒนาการทางด้านความคิด ด้านความไตร่ตรอง ด้านความรู้สึก และมีแนวโน้มที่จะกระทำพฤติกรรมที่ดีต่างๆ ต่อบุคคลอื่นยังไม่สูงพอ ทำให้เมื่อศึกษาผลร่วมกันระหว่างการถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครูและเจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ที่มีผลต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 นั้นพบว่าไม่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้

จากการวิจัยทำให้ทราบว่า การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธและปรีชาเชิงอารมณ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ดังนั้นจึงสามารถเสนอแนะต่อผู้ที่เกี่ยวข้องได้ดังนี้

1.พ่อแม่ ผู้ปกครอง ควรอบรมเลี้ยงดูบุตรตามแนวพุทธ โดยการสอนให้เด็กได้เข้าใจในหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่นการพูดคุยในเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อ คำสอนทางพุทธศาสนาและเปิดโอกาสให้เด็กได้ซักถาม พ่อแม่ควรพาเด็กเข้าไปใกล้ชิดกับศาสนาโดยการพาไปวัดเพื่อทำบุญหรือฟังธรรมร่วมกับพ่อแม่ รวมทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร การที่พ่อแม่ปฏิบัติตามที่ได้กล่าวมานั้นจะเป็นการส่งเสริมให้เด็กได้เข้าใจและซึมซับในหลักคำสอนทางพุทธศาสนา และสามารถนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้พ่อแม่ ผู้ปกครองควรส่งเสริมให้เด็กได้มีการพัฒนาปรีชาเชิงอารมณมากขึ้น โดยการฝึกให้เด็กมีความสุขกับสิ่งแวดล้อมของตนเอง สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ดีซึ่งอาจประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ คือมีเมตตากรุณากับผู้อื่น ได้แก่ ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ดูถูกผู้อื่น สามัคคี กตัญญู จริใจ มีน้ำใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา และรู้จักให้อภัย อีกทั้งในด้านการทำงานได้ประสบความสำเร็จ ซื่อสัตย์ อดทน เห็นแก่ส่วนรวม ร่วมมือในการทำงาน และกล้าคิดกล้าแสดงออก เป็นต้น

2.สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนที่ไม่ได้อยู่ในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ถึงแม้โรงเรียนจะไม่ได้เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธแต่หลักสูตรการเรียนการสอนที่ครูได้อบรมแก่นักเรียนนั้น มีเนื้อหาในส่วนที่เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอยู่มาก ดังนั้นสถาบันการศึกษาควรส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ด้วยการอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ ซึ่งครูสามารถทำได้โดยประพฤติตนเป็นแบบอย่างทางพุทธให้แก่เด็ก เช่น การที่ครูแสดงพฤติกรรมการเสียสละ การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม การพูดจาไพเราะในการสอนที่ดีสอนสิ่งที่ดีให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กได้สังเกตเห็นและแสดงพฤติกรรมตามแบบอย่างได้อย่างถูกต้อง รวมไปถึงครูควรที่จะให้ความสำคัญกับการทำกิจกรรมทางพุทธศาสนาของเด็กเพิ่มมากขึ้น เช่น การจัดนิทรรศการที่เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมา และกิจกรรมที่ชาวพุทธปฏิบัติในวันสำคัญนั้นๆ มีพิธีการถวายตัวเป็นพุทธมามกะ และการเวียนเทียนในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่เหมาะสม นอกจากนี้โรงเรียนควรส่งเสริมให้เด็กมีปรีชาเชิงอารมณ โดยใช้กิจกรรมส่งเสริมให้เกิดปรีชาเชิงอารมณ ประกอบในการเรียนการสอน อาทิ กิจกรรมการควบคุมอารมณ์ของตนเอง และกิจกรรมที่สอนให้เข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรที่จะศึกษาวิจัยในกลุ่มของนักเรียนระดับชั้นอื่นๆ และกลุ่มโรงเรียนในสังกัดต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย
2. ควรที่จะศึกษาตัวแปรอิสระทางด้านปัจจัยทางสังคม ลักษณะทางจิตและลักษณะทางชีวสังคมอื่นที่อาจส่งผลให้เด็กมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 มากขึ้น เช่น ลักษณะมุ่งอนาคต ควบคุมตน ความเชื่ออำนาจในตน สภาพครอบครัวของเด็ก เป็นต้น
3. ควรมีการทำการวิจัยเชิงทดลองเกี่ยวกับการสร้างหลักสูตรการพัฒนารอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธในพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู และหลักสูตรการพัฒนาปรีชาเชิงอารมณ์แก่เด็ก เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กันยา สุวรรณแสง .(2533).การพัฒนาบุคลิกภาพและการปรับตัว 2 .กรุงเทพฯ :สำนักพิมพ์บำรุงสาส์น.
- กัมปนาท ศรีเชื้อ . (2534) . การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและพฤติกรรมการเรียน
คณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เปรียบเทียบระหว่างนักเรียนที่มี
สัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและต่ำ . ปรินญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาสารคาม :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- กรมการวัฒนธรรม , .(2426). วัฒนธรรมฉบับที่ 2. กรุงเทพฯ : ภัคดีประดิษฐ์.
- กรมสุขภาพจิต. กระทรวงสาธารณสุข. (2543). **อิทธิพลของความฉลาดทางอารมณ์**. กรุงเทพฯ :
สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต.
- กึ่งกาญจน์ ปานทอง. (2545). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาตามโครงการ
จัดการศึกษาสำหรับบุคลากรประจำการ (กศ.ปป.) คณะวิทยาการจัดการโปรแกรม
วิทยาศาสตร์ สถาบันราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร**. สารนิพนธ์ การศึกษา
มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เกศสุดา อินทรไธสง. (2546). **ผลของการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมที่มีต่อสัมพันธภาพ
ระหว่างเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านคลอง 3 (ตรุดศึกษา)
จังหวัดนครนายก**. ปรินญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คมเพชร ชัตรศุภกุล; และ ผ่องพรรณเกิดพิทักษ์. (2542). **การสร้างมาตรฐานประเมินและปกติวิสัยของ
ความฉลาดทางอารมณ์สำหรับวัยรุ่นไทย**. รายงานการวิจัย กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- งามตา วนินทานนท์. (2535). **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- งามตา วนินทานนท์. (2536). **ลักษณะทางพุทธศาสนาและพฤติกรรมศาสตร์ของบิดามารดา
ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร**. รายงานการวิจัย ฉบับที่ 50. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิตรฐิกานต์ สบายจิตร. (2542). **สัมพันธภาพระหว่างครูประจำชั้นกับนักเรียน การรับรู้คุณค่า
ในตนเอง และพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**. วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต. มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- จิราภรณ์ สุทธิรักษ์.(2545).การศึกษาเปรียบเทียบตัวแปรด้านพฤติกรรมจริยธรรมของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในสังกัดองค์กรสังคมมณฑลกรุงเทพฯ ที่มีปัจจัยทาง
ชีวสังคมและลักษณะทางจิตต่างกัน.วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาสารคาม :
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชนนุช บุญสิทธิ์. (2541). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียนชั้นมัธยมปลาย
โรงเรียนกุนนทีรุทธารามวิทยาคม กรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท การศึกษา
มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณัฐสุดา สุจินันท์กุล. (2541). ปัจจัยด้านครอบครัว การทำงาน ลักษณะส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับ
พฤติกรรมการพยาบาลของพยาบาลวิชาชีพ. ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต.
กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อุดลำนาค .
- ดวงเดือน พันธ์มนาวิน; และ เพ็ญแข ประจันปัจฉิม. (2520). **จริยธรรมของเยาวชนไทย**. กรุงเทพฯ
: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ดวงเดือน พันธ์มนาวิน. (2524).**คุณธรรมที่พึงประสงค์ของเยาวชนไทย**.กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ดวงเดือน พันธ์มนาวิน. (2528). **ปัจจัยทางจิตวิทยาในเวทีที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
ของมารดาไทย**. รายงานการวิจัยฉบับที่ 82 . กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีรวัฒน์ นิเจนตร. (2526). **สุขภาพเชิงจิตสังคมในโรงเรียนสุขภาพจิตของนักเรียนวัยรุ่นในเขต
กรุงเทพมหานคร**. ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นารี โนภิระ. (2536) . **ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพของครูประจำชั้นกับนักเรียน และ
สุขภาพจิตของนักเรียนชาวเขาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์
เชียงใหม่และโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาเชียงใหม่ .**
วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นิสรา คำมณี. (2544) . **ผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้าน
การรู้จักตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย
ศิลปากร จังหวัดนครปฐม**. ปริญญาโท การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บัญญัติ แก้วส่อง. (2522). **การเปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กวัยรุ่นในสังคมเมือง
และชนบทที่มีการอบรมเลี้ยงดูและแบบการคิดแตกต่างกัน**. ปริญญาโท การศึกษา
มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บัณฑิต พัฒน์.(2527).**การศึกษาพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**

ในจังหวัดสมุทรสาคร . ปรินิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บุญกอบ วิสมิตะนันท์. (2527). **ธรรมจริยาของครูไทยในภาคกลาง.** รายงานการวิจัย : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ประทีป จินนี่. (2540). **วิชาการวิเคราะห์พฤติกรรมและการปรับพฤติกรรม. เอกสารประกอบการสอน.** กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ผจงจิต อินทสุวรรณ ; และคนอื่นๆ. (2545). **การสร้างและพัฒนามาตรวัดปรีชาเชิงอารมณ์ตามแนวพุทธศาสนาสำหรับวัยรุ่นไทย.** สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์.(2536).**การปรับพฤติกรรมเบื้องต้น .** กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พรสวรรค์ เพชรแดง. (2528). **ความเชื่อเรื่องบุญบาปในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ .อัสสัมชัญ.

พวงสร้อย วรกุล.(2522).**การเปรียบเทียบสภาพปัญหาในด้านการปรับตัวของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานครและจังหวัดสงขลา .** ปรินิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ไพรัช แสนสุข; และ บรรเจิดพร รัตนพรรณ. (2546). “บทความพิเศษ ,” **วารสารการศึกษา**
นอกโรงเรียน : 28 ; พฤษภาคม-กันยายน .

พระธรรมปิฎก .(2542) . **ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก .** กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.

พระราชวรมุณี. (2523). **ธรรมบุญชีวิตสำหรับประชาชน.** กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา.

พระศรีปริยัติโมลี. (2543). “ศีลธรรมของเยาวชน เริ่มที่บ้าน,” **เสขิยธรรม : 38-47; เมษายน-มิถุนายน.**

พระโสภณคณาภรณ์. (2527). **ส่องสิ่งสงสัย.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศิวพร.

เพ็ญแข ประจันปัจฉินึก; และ อ้อมเดือน สดมณี. (2529). **การยึดหลักทางศาสนาในการดำเนินชีวิตของชาวนบไทยและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง.**รายงานการวิจัย ฉบับที่ 34
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร .

ภูมินทร์ ชลาชีวะ. (2544). “เยาวชนกับศีลธรรม-ทางรอดของพวกเรา,” **วารสารสวนปรุง : 81-88 ;**
มกราคม-เมษายน.

โยธิน คันสนยุทธ; และ จุมพล พูนภัทรชีวิน. (2524). **จิตวิทยาสังคม.** กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

- รัตติกง จงวิศาล. (2542). “แนะนำหนังสือ Emotional Intelligence at work.” **พฤติกรรมศาสตร์** 5(1) : 89-94.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.
- ลักษมี ลูประสงค์ .(2546) . **ปัจจัยทางจิตสังคม และลักษณะทางพุทธรที่เกี่ยวกับพฤติกรรม** **การทำงานด้านการสื่อสารตามมาตรฐานสากลของประเทศไทย ด้านการจัดการและ** **สัมฤทธิ์ผลของงานภาครัฐ (P.S.O.1102 : ระบบสื่อสาร) ของบุคลากรทางการศึกษา** **กระทรวงศึกษาธิการ .** ปรินญานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .
- วรรณะ บรรจง. (2537). **ลักษณะทางศาสนากับพฤติกรรมศาสตร์ของเยาวชนไทยจากชุมชน** **แผ่นดินธรรมแผ่นดินทองในภาคใต้.** ปรินญานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .
- วันดี ละอองทิพรส. (2540). **ความสัมพันธ์ของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่เอื้อต่อสังคม** **ของเด็กประถมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร.** ปรินญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วิเชียร ธรรมธร .(2547) . **ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการทำงานอย่างมีจริยธรรมด้านอุทิศ** **ตนของข้าราชการกรมกำลังพลทหารอากาศ ,”** **วารสารจิตพฤติกรรมศาสตร์ระบบ** **พฤติกรรมไทย : 97-114 ; ตุลาคม .**
- วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. (2542). **เชาวน์อารมณ์ (EQ).** กรุงเทพฯ : เอ็กเปอร์เน็ทจำกัด.
- เศรษฐกร มงคลจาตุรงค์. (2546). **ผลของการฝึกการแสดงออกที่เหมาะสมเพื่อพัฒนา** **ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้วยความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นของนักเรียน** **ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสตรีวิทยา 2 กรุงเทพมหานคร.** ปรินญานิพนธ์ **การศึกษามหาบัณฑิต.** กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมศักดิ์ ชุมสาย , ม.ล. (2518). **ทัศนคติและความสนใจต่อวิชาพระพุทธศาสนา.** วิทยานิพนธ์ **สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต.** กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ .อัสสัมชัญ.
- สวนา พรพัฒน์กุล .(2525) . **อิทธิพลของตัวแบบที่มีต่อการพัฒนาการ .** กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา **คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.**

- สุกานดา นิ่มทองคำ. (2535). **ตัวแปรเชิงจิตสังคม และชีวพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุชีรา บุญทัน .(2541) . **ปัจจัยบางประการของครอบครัวที่สัมพันธ์กับจริยธรรมด้านความกตัญญูกตเวทีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในจังหวัดขอนแก่น .** วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. มหาสารคาม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุภิญญา เลี้ยววานิชย์. (2545). **การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเชาวน์ปัญญาทางอารมณ์กับลักษณะความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.** วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุมาลี วงศ์ปลุกแก้ว. (2526). **ความสัมพันธ์ระหว่างปฏิสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนในชั้นเรียนกับความเชื่อมั่นในตนเองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุรางค์ ไคว่ตระกูล. (2529). “พฤติกรรมสร้างสรรค์สังคม,” **ครุศาสตร์**. 14(3) : 6-16 ; มกราคม-มีนาคม.
- สุริยะ พันธุ์ดี. (2536). **ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดพุทธศาสนาในโรงเรียนกับจิตลักษณะและพฤติกรรมก้าวร้าวในนักเรียนระดับมัธยมศึกษา.** วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวิมล สุรงค์กาญจน์ชัย .(2527) . **พฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรมทางสังคมตามคำรายงานของนักเรียน ครู ผู้ปกครอง .** วิทยานิพนธ์ ครุศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพงษ์ ชูเดช. (2534). **ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยกับจิตลักษณะที่สำคัญของนิสิต.** วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เสริมเกียรติ พรหมผุย. (2523). **อิทธิพลของการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อคุณธรรมแห่งพลเมืองดีของนักเรียนชั้นประถมปีที่ 5 ในจังหวัดร้อยเอ็ด.** วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- โสภภาพร แก่นเพชร. (2530) . **ความสัมพันธ์ระหว่างครูประจำชั้น-นักเรียน และความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร .** วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ลำรวัย วรเทศะคงคา. (2534) . **ผลของการฝึกอบรมทางศาสนาที่มีต่อการพัฒนาจิตลักษณะของนักเรียนที่เข้าโครงการบรรพชาสามเณรอุดรธานี ที่วัดม่วง เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร.** ปริญญาานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- หรรษา เลานเสรีกุล. (2536). **ลักษณะทางพุทธศาสนาและลักษณะทางพฤติกรรมศาสตร์ของนักเรียนวัยรุ่นในโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์.** ปริญญาานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อรอุมา กลีผล. (2546). **การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเชาวน์ปัญญาทางอารมณ์กับความสามารถด้านเหตุผลเชิงวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 .** ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อารีย์ ลีลา. (2535). **ผลของการฝึกพฤติกรรมแสดงออกที่มีต่อการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านน้ำรอบ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี.** ปริญญาานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย.
- อิศรวิฐ รัตนโสภณ; สุพจน์ พันธนีละ; และ วินัย คำสุวรรณ. (2539). **การสร้างและพัฒนาแบบวัดความเอื้ออาทร.** รายงานการวิจัย ฉบับที่ 7. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อุไรวรรณ พันธุ์สุจริต. (2546) . **การเปรียบเทียบผลของการฝึกการวิเคราะห์การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กับการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบางพลัด กรุงเทพมหานคร.** ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อ้อมเดือน สดมณี. (2539). **ลักษณะทางพุทธศาสนาและจิตสังคมของครูมัธยมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดทางศาสนา.** รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เอี่ยมพร พลอยประดิษฐ์. (2544) . **พฤติกรรมสุขภาพเกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาเสพติดของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตจันทบุรีมณฑล สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร .** ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ .

- Astin ,Alexander W.(1993).**Assessment for excellence**. New York : The Oryx Press.
- Bern, R.M. (1997). *Child, family, school, community : Socialization and support*. 4th ed. Fort Worth : Harcourt Brace College.
- Chickering ,A and Reisser ,L . (1993) . *Education and Identity*. 2nd ed.,San Francisco : Jossey-Bass .
- Feldman. (1970).**Becoming human through art** . New Jersey : prentice-Hall,inc.,.
- Goleman,D.(1995).*Emotional Intelligence*.New York:Bartamm Books.
- Goleman,D.(1998).*Working with emotional intelligence*.New York:Bartamm Books.
- Kreb , D.L. (1970) . "Altruism-An Examination of the Concept and A Review of the Literature," *Psychological Bullitin*.3 (1970) : 258-302 .
- Mayer , J.D.&Salovey , P.(1997). "What is emotional intelligence?" in P. Salovey & D.J.Sluyter (eds.), *Emotional development and emotional intelligence*. Pp.3-31. New York:Basic Books.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

คำอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม

ตาราง 1 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของแบบสอบถามพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

ข้อที่	ค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation)
1	.48
2	.47
3	.44
4	.32
5	.61
6	.27
7	.27
8	.63
9	.55
10	.55
11	.27
12	.62
13	.57
14	.36
15	.64
16	.41

ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .84

ตาราง 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของแบบสอบถามสัมพันธภาพ
ระหว่างครูกับนักเรียน

ข้อที่	ค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation)
1	.20
2	.25
3	.38
4	.33
5	.21
6	.38
7	.27
8	.29
9	.20
10	.32
11	.58
12	.49
13	.49
14	.27
15	.41
16	.49
17	.13

ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .74

ตาราง 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของแบบสอบถามการเป็นตัวแบบ
ของครูด้านสังคมวัตถุ 4

ข้อที่	ค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation)
1	.48
2	.54
3	.55
4	.41
5	.58
6	.53
7	.47
8	.60
9	.26
10	.77
11	.69
12	.67
13	.74
14	.56
15	.50
16	.64
17	.69
18	.69
19	.65

ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .92

ตาราง 4 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของแบบสอบถามการถ่ายทอด
ความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู

ข้อที่	ค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation)
1	.45
2	.74
3	.76
4	.70
5	.74
6	.64
7	.63
8	.76
9	.71
10	.48
11	.76
12	.78
13	.73
14	.62
15	.78
16	.45
17	.73
18	.67
19	.65
20	.65
21	.63

ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .95

ตาราง 5 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู
แบบรักสันถุน

ข้อที่	ค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation)
1	.17
2	.54
3	.68
4	.60
5	.16
6	.55
7	.21
8	.17
9	.20
10	.27
11	.25
12	.31
13	.24
14	.58

ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .74

ตาราง 6 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของแบบสอบถามการอบรมเลี้ยงดู
ตามแนวพุทธ

ข้อที่	ค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation)
1	.46
2	.57
3	.63
4	.65
5	.51
6	.48
7	.54
8	.65
9	.58
10	.42
11	.62
12	.65
13	.46
14	.51

ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .88

ตาราง 7 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของแบบสอบถามสัมพันธภาพ
ระหว่างนักเรียนกับเพื่อน

ข้อที่	ค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation)
1	.16
2	.24
3	.21
4	.37
5	.12
6	.13
7	.42
8	.14
9	.21
10	.23
11	.19
12	.13
13	.32
14	.30
15	.34
16	.30
17	.25
18	.35
19	.21
20	.24
21	.25
22	.18

ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .68

ตาราง 8 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของแบบสอบถามเจตคติต่อพฤติกรรมที่
 เกี่ยวข้องสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4

ข้อที่	ค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation)
1	.33
2	.35
3	.40
4	.55
5	.61
6	.42
7	.59
8	.45
9	.38
10	.41
11	.55
12	.62
13	.41
14	.41
15	.51
16	.61
17	.72
18	.54

ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .87

ตาราง 9 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวมของแบบสอบถามปรีชาเชิงอารมณ์

ข้อที่	ค่าสัมประสิทธิ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item total correlation)
1	.59
2	.36
3	.24
4	.40
5	.49
6	.39
7	.52
8	.56
9	.24
10	.13
11	.58
12	.52
13	.52
14	.23
15	.50
16	.49
17	.60

ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .71

ภาคผนวก ข
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามชุดที่ 1 (ข้อมูลลักษณะชีวสังคมของนักเรียน)

คำชี้แจง ให้นักเรียนกาเครื่องหมายถูก (✓) ลงหน้าคำตอบที่ตรงกับข้อมูลของนักเรียน

เพศ

.....

.....

ชาย

หญิง

โรงเรียน

.....โรงเรียนวัดสาวอด

.....โรงเรียนวัดท่าข้าม

.....โรงเรียนคลองกลั่นต้น

.....โรงเรียนส่วสดี

.....โรงเรียนสุเหร่าสามอิน

.....โรงเรียนวัดสน

.....โรงเรียนวัดทองโน

.....โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์

แบบสอบถามชุดที่ 2 (พฤติกรรมที่เื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4)

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านคำถามให้เข้าใจ และขีดเครื่องหมาย ✓ ลงบนคำตอบที่ตรงกับพฤติกรรมของ
นักเรียน ว่าปฏิบัติบ่อยครั้งเพียงใด

ตัวอย่าง

0. นักเรียนนำผลไม้หรือขนมที่มีอยู่ในบ้านมาฝากเพื่อนที่โรงเรียน

.....		... ✓	
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

ความหมายของคำตอบที่ให้เลือก

บ่อยครั้งที่สุด	หมายถึง	การปฏิบัติในเรื่องนั้นๆ เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ
บ่อย	หมายถึง	การปฏิบัติในเรื่องนั้นๆ บ่อย
น้อย	หมายถึง	การปฏิบัติในเรื่องนั้นๆ เป็นบางครั้งโอกาส หรือ นานๆ ครั้ง
น้อยที่สุด	หมายถึง	การปฏิบัติในเรื่องนั้นๆ น้อยครั้งที่สุด หรือไม่ได้ทำเลย

1. นักเรียนให้เพื่อนขอยืมอุปกรณ์ในการเรียน เมื่อเพื่อนลืมนำมาจากบ้าน

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

2. นักเรียนให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ต่อคนอื่นๆ เช่น บอกเรื่องการเดินทางกลับบ้านโดยปลอดภัยแก่
รุ่นน้อง

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

3. นักเรียนมักซื้อของมาฝากคนในครอบครัว เมื่อกลับจากไปเที่ยวนอกบ้าน

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

4. นักเรียนให้เงินบริจาคสิ่งของช่วยเหลือผู้มีฐานะยากจน เช่น ขอทาน หรือผู้ประสบไฟไหม้ หรือคนพิการ

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

5. เมื่อเพื่อนของนักเรียนป่วย นักเรียนจะพาเพื่อนไปที่ห้องปฐมพยาบาล

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

6. นักเรียนช่วยงานบ้านโดยไม่ต้องรอให้พ่อแม่ เอ่ยปากขอร้องให้ทำ

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

7. นักเรียนมักกล่าวคำขอโทษแก่ผู้อื่น เมื่อนักเรียนเป็นฝ่ายผิด

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

8. นักเรียนพูดห้ามปรามเพื่อน เมื่อเห็นเพื่อนทำในสิ่งที่ผิด

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

9. เมื่อมีงานที่ต้องแบ่งกันทำในชั้นเรียน ถ้านักเรียนทำงานของตนเองเสร็จแล้ว จะอาสาทำงานที่เหลือเอง

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

10. เมื่อเห็นเพื่อนทะเลาะกัน นักเรียนมักจะเข้าไปห้ามปรามหรือไกล่เกลี่ยให้เพื่อนคืนดีกัน

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

11. นักเรียนมักจะพูดโน้มน้าวเพื่อนให้ทำงานเพื่อส่วนรวม

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

12. นักเรียนมักปลอบใจเพื่อน หรือให้กำลังใจเพื่อน เมื่อเพื่อนมีปัญหาเกิดขึ้น เช่น สอบได้คะแนนต่ำมาก หรือเจ็บป่วยไม่สบาย

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

13. เมื่อนักเรียนและเพื่อนทำความผิดร่วมกัน แต่คุณครูรู้ว่าเพื่อนของนักเรียนทำความผิดคนเดียวและจะลงโทษ นักเรียนจะไม่นิ่งเฉย บอกคุณครู และยอมรับผิดในสิ่งที่ได้ทำกับเพื่อน

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

14. เมื่อมีกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้น เช่น วันกีฬาสี วันเด็ก วันปีใหม่ วันสำคัญทางศาสนา วันพ่อ วันแม่ วันเอดส์โลก เป็นต้น นักเรียนมักจะช่วยกันจัดกิจกรรมตามที่ครูมอบหมายกันอย่างพร้อมเพรียง

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

15. นักเรียนอาสาสมัครงานให้เพื่อนที่ทำงานช้ากว่าจดบทเรียนที่ไม่ทัน

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

16. นักเรียนบริจาคเงินทำบุญเมื่อมีผู้มาเรียไร

.....			
บ่อยครั้งที่สุด	บ่อย	น้อย	น้อยครั้งที่สุด

แบบสอบถามชุดที่ 3 (เจตคติต่อพฤติกรรมที่เอื้อต่อสังคมตามหลักธรรมสังคหวัตถุ 4)

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านคำถามให้เข้าใจ และขีดเครื่องหมาย ✓ ลงบนคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็น
ของนักเรียน มากที่สุดเพียงคำตอบเดียว

ตัวอย่าง

0. สมพรนำเสื้อผ้าที่ไม่ใส่แล้ว แต่มีสภาพดีมาให้เพื่อนซึ่งมีฐานะยากจนไว้ใช้

.....	✓....		
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ความหมายของคำตอบที่ให้เลือก

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความที่กล่าวมามากที่สุดหรือทั้งหมด
เห็นด้วย	หมายถึง	เห็นด้วยกับข้อความที่กล่าวมามากหรือเกือบทั้งหมด
ไม่เห็นด้วย	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยกับข้อความที่กล่าวมา
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยกับข้อความที่กล่าวมามากที่สุดหรือทั้งหมด

นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำเหล่านี้หรือไม่

1. แม่ของเกียรติกดีเป็นคนเชียงใหม่ ซึ่งชอบทำอาหารทางเหนือแจกเพื่อนบ้านเป็นประจำนักเรียน
เห็นด้วยกับการกระทำนี้หรือไม่

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2. ไมตรีนำมะม่วงน้ำดอกไม้จากต้นที่ปลูกในเขตบ้านมาแบ่งให้เพื่อน เมื่อถึงฤดูที่มะม่วงออกผล
นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของไมตรีหรือไม่

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

3. สมศรีเรียนวิชาคณิตศาสตร์ได้คะแนนดี จึงช่วยติวให้เพื่อนในชั้นเรียนก่อนสอบ นักเรียนเห็นด้วยกับ
การกระทำของสมศรีหรือไม่

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

4. ดวงใจช่วยแม่ขายปลาที่ตลาดในตอนเย็น ซึ่งเหลือปลาที่ไม่สดนักดวงใจจึงบอกกับผู้ซื้อตามความเป็นจริง นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของดวงใจหรือไม่

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

5. วิโรจน์เห็นเพื่อน 2 คน ทะเลาะกัน จึงเข้าไปพูดไกล่เกลี่ยให้หยุดทะเลาะกัน นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของวิโรจน์หรือไม่

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

6. สมชายขี่จักรยานชนภาสกรที่วิ่งเล่นกับสุนัขอยู่หน้าบ้าน โดยภาสกรไม่ทันเห็น สมชายจึงหลบไม่ทัน แต่สมชายไม่ขอโทษภาสกร เพราะเห็นว่าภาสกรเป็นคนผิด นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของสมชายหรือไม่

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

7. สมพรนำเสื้อผ้าที่ไม่ใส่แล้ว แต่ยังมีสภาพดีมาให้เพื่อนซึ่งมีฐานะยากจนไว้ใช้ นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของสมพรหรือไม่

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

8. ภูษงค์เป็นคนเรียนเก่ง ก่อนสอบเพื่อนขอให้ภูษงค์ติววิชาคณิตศาสตร์ที่ภูษงค์ได้คะแนนสูงสุดให้กับวิเชียรที่เคยสอบตก ภูษงค์กลับพูดว่า “ฉันสอบได้ดีก็เพราะขยันดูหนังสือ ทำการบ้าน วิเชียร ขี้เกียจก็ควรได้คะแนนน้อย” นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของภูษงค์หรือไม่

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

9. กุสุมาอยู่บ้านใกล้กับสมทรง และอยู่โรงเรียนเดียวกัน สมทรงขาดเรียน 2 วัน โดยไม่ส่งใบลามาให้ครู ในเย็นวันหนึ่งกุสุมาจึงไปเยี่ยมที่บ้าน นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของกุสุมาหรือไม่

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

10. วิเชียรมักพูดแสดงความคิดเห็นของตนเองขณะทำงานกลุ่มเสมอ โดยไม่สนใจผู้อื่นว่าจะฟังหรือไม่ นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของวิเชียรหรือไม่

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

11. ต้นไม้สาธารณะที่อยู่ใกล้บ้านเรือน ไม่จำเป็นต้องช่วยดูแลรดน้ำ เพราะมีเจ้าหน้าที่กรุงเทพมหานครมารดน้ำให้แล้ว นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

12. อุมพรไม่ยอมทำงานบ้าน เพราะเรียนหนังสือก็หนักมากพออยู่แล้ว นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของอุมพรหรือไม่

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

13. การที่พระภิกษุจำรูญ ปานจันทร์ ช่วยเหลือผู้ติดยาเสพติด เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และนำยกย่องสรรเสริญ นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของพระภิกษุจำรูญ ปานจันทร์ หรือไม่

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

14. ครูมณฑามีนงานสอนหนังสือมากพออยู่แล้ว แต่ยังใช้เวลาในวันหยุดไปเป็นวิทยากรให้กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของครูมณฑาหรือไม่

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

15. ครูบอกให้นักเรียนทั้งชั้นไปช่วยพัฒนาสนามกีฬาของโรงเรียนหลังน้ำท่วม แต่สนใจไม่ยอมทำจึงบอกครูว่าไม่สบาย นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของครูหรือไม่

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

16. สุรพลสอบได้เกรด 4 ทุกวิชา แต่ก็ยังทำกิจกรรมกลุ่มกับเพื่อนๆ เสมอ และแบ่งเวลาช่วยติววิชาให้เพื่อนๆ ด้วย นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของสุรพลหรือไม่

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

17. วิมลออกค่าใช้จ่ายในการทำกิจกรรมกลุ่มมากกว่าเพื่อนคนอื่นๆ จึงปล่อยให้เพื่อนลงมือทำโดยไม่ช่วยเหลือ นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของวิมลหรือไม่

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

18. วิภาไม่คบเพื่อนที่มีฐานะต่ำกว่า เพราะเพื่อนที่มีฐานะต่ำกว่ามีรสนิยมไม่เหมือนกัน เช่น เรื่องการแต่งตัว นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของวิภาหรือไม่

.....			
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

แบบสอบถามชุดที่ 4 (ปรีชาเชิงอารมณ์)

คำชี้แจง ต่อไปนี้คือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันของคนทั่วไป ให้นักเรียนอ่านคำบรรยายเหตุการณ์ต่างๆ ที่ละข้อ แล้วสำรวจตนเองว่า ถ้านักเรียนอยู่ในเหตุการณ์นั้น นักเรียนจะมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร คิดอย่างไร และจะอย่างไร ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ✓
ตอบตามความเป็นจริง คำถามละ 1 แห่ง

1. นักเรียนเห็นเพื่อนได้รับรางวัลลูกกตัญญูในวันแม่

นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไร

☐ ยินดีด้วยมาก

☐ ไม่พอใจ

☐ ยินดีด้วย

☐ อิจฉา

☐ เฉยๆ

นักเรียนคิดอย่างไร

☐ ต้องแสดงความยินดีด้วย

นักเรียนจะทำอย่างไร

☐ พุดแสดงความยินดี

☐ ควรแสดงความยินดี

☐ จะพุดแสดงความยินดี

☐ ไม่แสดงอาการแต่อย่างใด

☐ ไม่พุดด้วย

☐ น่าจะเป็นคนอื่นที่ได้

☐ พุดกับเพื่อนว่าไม่น่าเชื่อจะเป็นเธอได้

☐ คิดหาอุบายแกล้งเพื่อน

☐ พุดกระแทกกระแทกให้เพื่อนไม่สบายใจ

2. นักเรียนยืนรอเข้าแถวซื้อขนมเป็นเวลานาน 10 นาที

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

☐ เข้าใจ

☐ น่าเบื่อ

☐ ยอมรับ

☐ ไม่พอใจ

☐ เฉยๆ

นักเรียนคิดอย่างไร

☐ เป็นการสร้างนิสัยที่ดี

นักเรียนจะทำอย่างไร

☐ ยืนเข้าแถวต่อไป

☐ นักเรียนคนอื่นก็เข้าแถวเหมือนเรา

☐ บ่นกับตนเองว่านานจัง

☐ อยากทานก็ต้องรอ

☐ ฝากเพื่อนซื้อ และยืนรอรับอยู่ด้านนอก

☐ ซื้อทานวันหลัง

☐ มองหาเพื่อนที่รู้จักและขอเข้าในตำแหน่งที่เพื่อนอยู่

☐ หาโอกาสแซงแถว

☐ แกล้งทำเป็นไม่รู้ไม่ชี้ แล้วแซงแถว

3. นักเรียนเห็นเพื่อนสนิทถูกคุณครูทำโทษเพราะไม่ส่งการบ้านเป็นประจำ

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

- ☐ เข้าใจ
☐ เฉยๆ
☐ เห็นใจเพื่อน
☐ ไม่พอใจครู
☐ โกรธครู

นักเรียนคิดอย่างไร

- ☐ เขาน่าจะปรับตัวใหม่
☐ เขาได้รับผลจากการกระทำของเขาเอง
☐ เขาไม่น่าถูกทำโทษ
☐ ครูทำเกินไป
☐ ครูใจร้าย

นักเรียนจะทำอย่างไร

- ☐ เข้าไปแนะนำให้เขาทำตัวใหม่และช่วยสอนการบ้านให้
☐ ถามเขาว่าต้องการให้ช่วยเรื่องการบ้านไหม
☐ ให้ลอกการบ้าน
☐ รอดูสถานการณ์
☐ ต่อกว่าครูให้เขาฟัง

4. นักเรียนเห็นสุนัขเดินโซเซ และล้มลงด้วยอาการขาดอาหาร

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

- ☐ สงสาร
☐ เห็นใจ
☐ เฉยๆ
☐ ไม่สนใจ
☐ รังเกียจ

นักเรียนคิดอย่างไร

- ☐ ต้องช่วยเหลือ
☐ ควรจะช่วยเหลือ
☐ ไม่ต้องไปสนใจมาก
☐ เสียเวลาของเรา
☐ ไม่เกี่ยวกับเรา

นักเรียนจะทำอย่างไร

- ☐ พาไปหาหมอ
☐ ซื้ออาหารให้กิน
☐ เดินและหยุดพักทายเล็กน้อย
☐ ยืนดูเฉยๆ
☐ เดินผ่านไปเหมือนไม่เห็น

5. ในวันกีฬา เมื่อถึงเวลาประกวดกองเชียร์ นักเรียนทุกคนต้องร่วมมือกัน

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

- ☐ ยินดีมาก
☐ ยุ่งยาก
☐ น่ายินดี
☐ เบื่อหน่าย
☐ เฉยๆ

นักเรียนคิดอย่างไร

- ☐ ทุกคนต้องพร้อมเพรียงและสามัคคี
- ☐ น่าจะตั้งใจทำให้ดี
- ☐ ลองให้ความร่วมมือ
- ☐ ทำไปก็เท่านั้น
- ☐ แพ้อยู่แล้วตั้งแต่ยังไม่แข่ง

นักเรียนจะทำอย่างไร

- ☐ ร่วมร้องเพลงและทำจังหวะให้พร้อมเพรียงกัน
- ☐ ทำตามเมื่อรุ่นพี่บอก
- ☐ ทำตามคนอื่นไป
- ☐ ร้องเพลงและตบมือตามความพอใจของตนเอง
- ☐ แอบหนีไปหลบไม่ขึ้นสแตนด์เชียร์

6. เพื่อนลืมนำดินสอสีมา ซึ่งคุณครูให้ส่งงานวันนี้ ถ้าไม่เช่นนั้นจะโดนหักคะแนน จึงมายืมดินสอสีจาก

นักเรียน

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

- ☐ เห็นใจ
- ☐ เข้าใจ
- ☐ เฉยๆ
- ☐ เบื่อหน่าย
- ☐ หงุดหงิด

นักเรียนคิดอย่างไร

- ☐ คงจะลืมจริงๆ
- ☐ ไม่น่าลืมเลย
- ☐ ไม่เคยคิดใส่ใจอะไรเลย
- ☐ รุนวาย
- ☐ น่าโดนหักคะแนน

นักเรียนจะทำอย่างไร

- ☐ ต้องให้ยืม
- ☐ ให้ยืมบางสี
- ☐ ให้ไปยืมเพื่อนคนอื่น
- ☐ ทำเป็นไม่ได้ยิน
- ☐ บอกว่าไม่ให้ยืม

7. เพื่อนทำงานช้าวก หก ขณะที่รีบไปเข้าห้องน้ำ

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

- ☐ ให้อภัย
- ☐ เข้าใจ
- ☐ เฉยๆ
- ☐ ไม่พอใจ
- ☐ โมโห

นักเรียนคิดอย่างไร

- ☐ คงไม่เจตนา
- ☐ น่าจะไม่ตั้งใจ
- ☐ จะรีบร้อนไปไหน
- ☐ ชุ่มช้ำ
- ☐ เย่มาก

นักเรียนจะทำอย่างไร

- ☐ เดินไปเอามาใหม่
- ☐ บอกให้เพื่อนไปหยิบมาใหม่
- ☐ ต่อว่า
- ☐ โวยวาย
- ☐ แก่แค้นวันหลัง

8. นักเรียนและเพื่อนๆ สลับกันตีวิชาที่แต่ละคนถนัด แต่ก็มีนักเรียนบางคนที่ไม่เก่งวิชาใดเลย จึงนั่งฟังอย่างเดียว พอถึงคราวที่นักเรียนเป็นผู้ตีบ้าง

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

- ☐ ยินดี
- ☐ ภูมิใจ
- ☐ เฉยๆ
- ☐ ไม่พอใจ
- ☐ เจ็บใจ

นักเรียนคิดอย่างไร

- ☐ จะตีให้เต็มที่
- ☐ จะตีให้เฉพาะเพื่อนที่ออกมาสลับกันตี
- ☐ จะให้ความรู้เท่าที่เขาให้
- ☐ จะเก็บอะไรดีๆ ไว้บ้าง
- ☐ จะไม่ตี

นักเรียนจะทำอย่างไร

- ☐ ตีให้เต็มที่
- ☐ ตีตามที่รู้
- ☐ ตีเฉพาะเพื่อนที่ถาม
- ☐ ตีพอเป็นพิธี
- ☐ ไม่ตี

9. คุณครูให้นักเรียนออกมารายงานข่าวประจำวัน พร้อมทั้งสรุปความคิดเห็น

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

- ☐ ยินดี
- ☐ พอใจ
- ☐ เฉยๆ
- ☐ ไม่ชอบ
- ☐ เบื่อหน่าย

นักเรียนคิดอย่างไร

- ☐ ดีเป็นการฝึกการกล้าแสดงออก
- ☐ ทำให้กระตือรือร้น
- ☐ มองไม่เห็นความสำคัญ
- ☐ ไม่มีความจำเป็น
- ☐ ครูชี้แจงสอนเลยให้นักเรียนออกมาพูด

นักเรียนจะทำอย่างไร

- ☐ ออกไปพูดด้วยความพร้อมและมั่นใจ
- ☐ ออกไปอ่านข่าวตามที่เตรียมมา
- ☐ ไปขอข่าวเพื่อนแล้วพูดเดี๋ยวนั้น
- ☐ ให้ครูเลือกข่าวให้จะได้ออกไปพูด
- ☐ บอกว่าลืมเอามาจะได้ไม่ต้องพูด

10. คุณครูให้การบ้านคณิตศาสตร์ 5 ข้อ นักเรียนตั้งใจว่าจะทำให้เสร็จก่อน จึงจะไปเล่น แต่เพื่อนมาชวนเสียก่อน

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

- ☐ ไม่สบายใจ
- ☐ เฉยๆ
- ☐ ลังเลใจ
- ☐ พอใจ
- ☐ ดีใจ

นักเรียนคิดอย่างไร

- ☐ การบ้านสำคัญกว่า
- ☐ อย่าไปสนใจคำเพื่อนชวน
- ☐ น่าจะไปเล่น
- ☐ เดียวกลับมาทำก็ได้
- ☐ เล่นสนุกกว่าทำการบ้าน

นักเรียนจะอย่างไร

- ☐ ทำให้เสร็จก่อน
- ☐ ทำให้เสร็จบางส่วน
- ☐ บอกว่ารอก่อน
- ☐ เดินตามไปที่หลัง
- ☐ ไปทันที

11. นักเรียนแบ่งงานในกลุ่มให้เพื่อนทำ แต่มีเพื่อนคนหนึ่งเสนอว่า ควรให้ทุกคนร่วมตัดสินใจเสนอข้อคิดเห็นก่อน

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

- ☐ ยินดี
- ☐ น่าจะดี
- ☐ เฉยๆ
- ☐ ไม่พอใจ
- ☐ น่าเบื่อ

นักเรียนคิดอย่างไร

- ☐ ยอมรับฟังความคิดเห็น
- ☐ น่าจะเห็นด้วย
- ☐ รอดูสถานการณ์
- ☐ ไม่พอใจ
- ☐ แย่มาก

นักเรียนจะอย่างไร

- ☐ จดและทำตามข้อเสนอแนะ
- ☐ น่าจะยึดหลักเสียงส่วนใหญ่
- ☐ ทำเป็นเฉยๆ ไม่สนใจ
- ☐ ไม่เข้าร่วมประชุมกลุ่ม
- ☐ เดินออกไปจากกลุ่ม

12. เพื่อนจะรีบไปธุระวันนี้ แต่เป็นเวอร์ จึงมาขอแลกเวอร์กับนักเรียน

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

- ☐ เห็นใจ
- ☐ เข้าใจ
- ☐ ไม่เป็นไร
- ☐ แย่จัง
- ☐ วุ่นวาย

นักเรียนคิดอย่างไร

- ☐ ต้องช่วยเหลือ
- ☐ น่าจะช่วยเหลือได้
- ☐ น่าจะไปแลกเวอร์กับเพื่อนคนอื่น
- ☐ จะไม่เปลี่ยนให้
- ☐ ไม่สนใจ

นักเรียนจะอย่างไร

- ☐ ทำแทนให้ไม่ต้องแลก
- ☐ แลกเวอร์ให้
- ☐ ให้ไปแลกเวอร์กับเพื่อนคนอื่น
- ☐ บอกว่าไม่เปลี่ยนให้
- ☐ แกล้งทำเป็นไม่ได้ยิน

13. ครูให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของวัยรุ่นไทยในปัจจุบัน

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

- ☐ เต็มใจ
- ☐ ชอบ
- ☐ เฉยๆ
- ☐ เบื่อหน่าย
- ☐ รำคาญ

นักเรียนคิดจะทำอย่างไร

- ☐ เป็นสิ่งที่ดีที่คุณครูกระตุ้นให้นักเรียนได้คิด
- ☐ เป็นเรื่องที่น่าสนใจ
- ☐ รอให้เพื่อนคิดก่อน
- ☐ เสียเวลาที่จะคิด
- ☐ ไม่อยากคิดอะไรทั้งสิ้น

นักเรียนจะอย่างไร

- ☐ ตอบอย่างมั่นใจ
- ☐ ตอบตามที่เข้าใจ
- ☐ รอให้เพื่อนตอบก่อน
- ☐ ให้ครูเรียกจึงตอบ
- ☐ ไม่ตอบ

14. วันนี้คุณครูให้นักเรียนออกมารายงานหน้าชั้นเรียน บังเอิญนักเรียนปวดศีรษะ แต่ก็ยังมาโรงเรียน

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

- ☐ ดีใจที่มาโรงเรียน
- ☐ สบายใจ
- ☐ เฉยๆ
- ☐ ไม่ชอบ
- ☐ ไม่พอใจ

นักเรียนคิดอย่างไร

- ☐ ต้องรับผิดชอบ
- ☐ เป็นหน้าที่
- ☐ คงทำได้ไม่ดี
- ☐ คิดว่าทำได้ไม่ดีแน่
- ☐ เบื่อหน่าย

นักเรียนจะทำอย่างไร

- ☐ ทำให้ดีที่สุด
- ☐ ลองพยายามดู
- ☐ พุดเท่าที่จะทำได้
- ☐ พุดให้เสร็จๆ ไป
- ☐ ไม่นำมาเลย

15. นักเรียนมีเพื่อนคนหนึ่งที่ชอบพุดจากระทบกระแทก

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

- ☐ เข้าใจ
- ☐ เห็นใจ
- ☐ เฉยๆ
- ☐ ไม่พอใจ
- ☐ เบื่อหน่าย

นักเรียนคิดอย่างไร

- ☐ เขาน่าจะปรับปรุงตัวเองได้
- ☐ เขาเป็นคนแบบนี้เอง
- ☐ เขาไม่ระวังคำพุด
- ☐ เขานิสงส์ไม่ดี
- ☐ เขาคงแก้นิสัยนี้ไม่ได้

นักเรียนจะทำอย่างไร

- ☐ คบต่อไปและบอกให้เขารู้ตัว
- ☐ มองหาสิ่งดีในตัวเขาแทน
- ☐ คบเท่าที่จำเป็น
- ☐ ไม่พยายามสนิทกับเขา
- ☐ ไม่คบกับเขา

16. ในห้องเรียนของนักเรียน มีเพื่อนคนหนึ่งแสดงตนเป็นผู้มีอำนาจอิทธิพลในชั้นเรียน ชอบแกล้งเพื่อน แต่มาวนหนึ่งเขานั่งร้องไห้ เพราะมีปัญหาทางบ้าน พ่อแม่ทะเลาะกัน

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

- ☐ เห็นใจ
- ☐ เข้าใจ
- ☐ เฉยๆ
- ☐ ไม่สนใจ
- ☐ สมน้ำหน้า

นักเรียนคิดอย่างไร

- ☐ ช่วยเหลือเขา
- ☐ น่าจะเข้าไปถาม
- ☐ ดูเหตุการณ์ก่อน
- ☐ ไม่ใช่เรื่องของเรา
- ☐ เสียใจชะบังก็ดี

นักเรียนจะทำอย่างไร

- ☐ เข้าไปปลอบและคุยด้วย
- ☐ ถามว่ามีอะไรให้ฉันช่วยไหม
- ☐ ไม่รับรู้กับเรื่องราวที่เกิดขึ้น
- ☐ เดินผ่านแล้วมองด้วยสายตาที่สะใจ
- ☐ หัวเราะเยาะ

17. นักเรียนได้ที่นั่งก่อนอยู่แล้ว ในขณะที่เห็นน้องอนุบาลขึ้นรถประจำทางสายเดียวกันกับนักเรียน แต่น้องอนุบาลต้องยืนบนรถประจำทาง

นักเรียนมีอารมณ์ความรู้สึกอย่างไร

- ☐ สงสาร
- ☐ เห็นใจ
- ☐ เฉยๆ
- ☐ รำคาญ
- ☐ เบื่อหน่าย

นักเรียนคิดจะทำอย่างไร

- ☐ ต้องลุกให้นั่ง
- ☐ จะให้มานั่งด้วยกัน
- ☐ รอดูสถานการณ์
- ☐ จะมองออกไปนอกหน้าต่าง
- ☐ จะนั่งหลับ

นักเรียนจะทำอย่างไร

- ☐ ลุกให้นั่ง
- ☐ เาน้องอนุบาลนั่งข้างๆ ด้วย
- ☐ รอให้คนอื่นลุกก่อน
- ☐ แกล้งทำเป็นมองไม่เห็น
- ☐ นั่งหลับตา

แบบสอบถามชุดที่ 5 (สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียน)

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านคำถามให้เข้าใจ และขีดเครื่องหมาย ✓ ลงบนคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริง

ตัวอย่าง

0. คุณครูเป็นที่ปรึกษาให้กับนักเรียนได้ เมื่อนักเรียนไม่สบายใจที่เรียนหนังสือไม่รู้เรื่อง

.....	... ✓		
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

ความหมายของคำตอบที่ให้เลือก

จริงที่สุด หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นจริงเป็นประจำ อย่างสม่ำเสมอ

จริง หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นจริง

ไม่จริง หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นบางโอกาส หรือนานๆ ครั้ง

ไม่จริงที่สุด หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นจริงหรือไม่ได้เกิดขึ้นเลย

1. ครูสามารถอธิบายบทเรียนที่นักเรียนไม่เข้าใจได้ เมื่อนักเรียนไปถามและขอให้ครูอธิบายให้ฟังใหม่

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

2. เมื่อนักเรียนสงสัยงานที่ครูมอบหมาย ครูปล่อยให้ให้นักเรียนคิดเองโดยที่ไม่อธิบายรายละเอียดให้นักเรียนเข้าใจ

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

3. ครูมักจะให้นักเรียนทำงานที่ได้รับมอบหมายเอง โดยปล่อยให้ให้นักเรียนและเพื่อนนั่งทำงานอยู่ที่ห้องเรียน

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

4. ครูไม่เคยอธิบายการบ้านที่มอบหมายให้นักเรียนทำ

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

5. ครูบอกเหตุผลก่อนลงโทษนักเรียน เพื่อให้นักเรียนปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้อง

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

6. เมื่อนักเรียนทำความผิด ครูก็จะต่อว่า และไม่ฟังคำอธิบายใดๆ จากนักเรียน

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

7. เมื่อนักเรียนกังวลใจ ครูเป็นบุคคลหนึ่งที่ปลอบโยนให้นักเรียนรู้สึกดีขึ้นได้

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

8. นักเรียนสามารถพูดคุยเรื่องสนุกและขบขันกับครูได้

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

9. นักเรียนสามารถพูดคุยกับครูได้ทุกเรื่อง เช่นเดียวกับการพูดคุยกับเพื่อนๆ

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

10. ครูสามารถให้คำปรึกษาแก่นักเรียนได้ เมื่อนักเรียนมีความทุกข์ใจ

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

11. ครูมักโกรธและโมโหนักเรียน โดยที่นักเรียนไม่ได้ทำความผิดอะไรเลย

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

12. เมื่อนักเรียนทะเลาะกัน ครูสามารถจัดการให้สถานการณ์คลี่คลายไปได้ด้วยดี

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

13. ครูไม่เคยพูดเล่นอย่างเป็นกันเองกับนักเรียนเลย

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

14. นักเรียนไม่กล้าเข้าไปพบครูเพื่อพูดคุยทั้งในเรื่องการเรียนและในเรื่องตัว

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

15. นักเรียนมักถูกครูลงโทษ โดยที่นักเรียนไม่ได้ทำความผิด

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

16. ครูจะดุและต่อว่า เมื่อนักเรียนมาขอให้ครูอธิบายสิ่งที่นักเรียนสงสัย ในขณะที่ครูไม่ว่าง

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

17. ครูมีความเป็นกันเองกับนักเรียนทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

แบบสอบถามชุดที่ 6 (การเป็นตัวแบบของครูด้านสังคหวัตถุ 4)

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านคำถามให้เข้าใจ และขีดเครื่องหมาย ✓ ลงบนคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริง
ตัวอย่าง

0. นักเรียนเห็นคุณครูกล่าวคำพูดแสดงความยินดีกับเพื่อนของนักเรียนที่สอบได้คะแนนดีอย่างชื่นชม

.....	... ✓		
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

ความหมายของคำตอบที่ให้เลือก

จริงที่สุด หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นจริงเป็นประจำ อย่างสม่ำเสมอ

จริง หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นจริง

ไม่จริง หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นบางโอกาส หรือ นานๆ ครั้ง

ไม่จริงที่สุด หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นไม่จริงหรือไม่ได้เกิดขึ้นเลย

1. นักเรียนเคยเห็นคุณครูนำขนมหรือสิ่งของมาแบ่งปันให้แก่เพื่อนครูหรือนักเรียน

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

2. นักเรียนเคยเห็นครูบริจาคเงินทำบุญ เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า และให้เงินกับขอทาน เป็นต้น

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

3. คุณครูให้อภัยเมื่อนักเรียนทำผิดพลาด เช่น นักเรียนทำของของคุณครูแตกหัก ชำรุด เสียหาย เป็นต้น

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

4. ครูนำสิ่งของ เครื่องใช้ที่จำเป็นมาบริจาคให้กับผู้ที่เดือดร้อน เช่น ผู้ที่ประสบปัญหาการเดินทางยากลำบาก ผู้ที่ประสบอัคคีภัย อุทกภัย เป็นต้น

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

5. ครูเสียสละเวลาหลังเลิกงาน เพื่ออธิบายการบ้านให้นักเรียนที่ยังไม่เข้าใจ

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

6. เวลาที่ครูพูดคุยกับนักเรียนหรือบุคคลอื่นๆ ครูมักพูดจาลงท้ายด้วย ครับ/ค่ะ

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

7. ครูมักจะพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพ ไม่พูดคำหยาบกับนักเรียนและบุคคลรอบข้าง

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

8. ครูมักจะนำสำนวน หรือสุภาษิตมาพูดให้แง่คิดที่เป็นประโยชน์แก่นักเรียน

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

9. นักเรียนเห็นว่าครูพูดจาอย่างเป็นกันเองกับนักเรียนและบุคคลรอบข้าง

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

10. ครูเป็นคนที่พูดจาไพเราะ อ่อนหวาน เป็นที่น่าฟังแก่ผู้ที่ได้ยิน

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

11. ครูมักจะช่วยเหลืองานต่างๆ ของโรงเรียนอยู่เสมอ เช่น จัดบอร์ดความรู้ จัดนิทรรศการในวันสำคัญ

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

12. ครูช่วยนักเรียนในการฝึกซ้อม เสริมสร้างความรู้ ทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน เช่น กีฬา ดนตรี นาฏศิลป์ อธิบายการบ้าน ทบทวนเนื้อหาวิชาเรียน เป็นต้น

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

13. ครูเป็นตัวอย่างที่ดีแก่นักเรียนในด้านการปฏิบัติตนในวันสำคัญทางศาสนา เช่น การเวียนเทียน การฟังเทศน์ การสวดมนต์ การทำสมาธิ เป็นต้น

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

14. ครูบำเพ็ญตนที่เป็นประโยชน์แก่โรงเรียนและส่วนรวม เช่น การรักษาความสะอาด การรักษาสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวให้น่าอยู่ เป็นต้น

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

15. ครูนำเรื่องราวที่เป็นข่าวมาแล้วและชี้แนะแก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้รับทราบและรู้เท่าทัน

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

16. ครูเป็นแบบอย่างที่ดี ในด้านความสามัคคีในหมู่คณะ ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกับผู้ใด

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

17. ครูเป็นตัวอย่างในด้านการช่วยเหลือนักเรียนและเพื่อนๆ เมื่อพบว่ามีปัญหาไม่สบายใจ ครูก็จะไม่ทอดทิ้ง

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

18. ตั้งแต่นักเรียนได้รู้จักครู จนกระทั่งถึงทุกวันนี้ นักเรียนเห็นได้ว่าครูเป็นคนดีในหลายๆ ด้าน ไม่เคยเปลี่ยนแปลง

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

19. ครูมักจะคอยช่วยเหลือนักเรียนและเพื่อนๆ ทั้งในด้านการเรียนและด้านอื่นๆ โดยไม่ปล่อยให้
 นักเรียนเผชิญปัญหาเพียงลำพัง

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

แบบสอบถามชุดที่ 7 (การถ่ายทอดความรู้ด้านสังคหวัตถุ 4 ของครู)

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านคำถามให้เข้าใจ และขีดเครื่องหมาย ✓ ลงบนคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริง

ตัวอย่าง

0. คุณครูสอนนักเรียนว่า ควรจะบริจาคเงินให้กับผู้ประสบภัยพิบัติ หรือผู้ที่ด้อยโอกาส เนื่องจากเป็น
การทำความดีและเป็นการช่วยเหลือผู้อื่น

.....	... ✓		
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

ความหมายของคำตอบที่ให้เลือก

จริงที่สุด หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นจริงเป็นประจำ อย่างสม่ำเสมอ

จริง หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นจริง

ไม่จริง หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นบางครั้งโอกาส หรือ นานๆ ครั้ง

ไม่จริงที่สุด หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นไม่จริงหรือไม่ได้เกิดขึ้นเลย

1. ครูสอนให้นักเรียนเห็นใจผู้ที่ด้อยโอกาส ที่เขาขาดโอกาสทางสังคม

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

2. ครูสอนให้นักเรียนเสียสละแก่ผู้ที่ด้อยกว่า

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

3. ครูสอนว่าการให้อภัย ไม่อาฆาตพยาบาทต่อกัน เป็นทานที่ยิ่งใหญ่

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

4. ครูจัดกิจกรรมการเข้าค่ายทำให้นักเรียนได้เรียนรู้การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่กัน

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

5. กิจกรรมในวันสำคัญทางพุทธศาสนาที่โรงเรียนจัดขึ้น ทำให้นักเรียนมีโอกาสได้ทำบุญและบริจาค

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

6. ครูฝึกให้นักเรียนได้แบ่งปันสิ่งของที่นักเรียนไม่ใช่แล้ว แต่ยังมีประโยชน์ โดยการนำมารวบรวมไป
 บริจาคแก่เพื่อนนักเรียนต่างจังหวัดที่ขาดแคลน

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

7. ครูอบรมไม่ให้พูดจาเสียดสี ประชดประชัน ต่อว่า เพราะไม่เกิดประโยชน์แก่ผู้ใด มีแต่จะเกิดผลเสียและ
 ผิดใจกัน

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

8. การพูดที่ก่อให้เกิดประโยชน์เป็นสิ่งที่ครูสอนให้นักเรียนยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

9. ครูสอนให้นักเรียนพูดคำลงท้ายด้วยคำว่า ครับ/ค่ะ เพื่อให้เกิดความพอใจแก่ผู้ได้ยินได้ฟัง

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

10. ครูจัดกิจกรรมได้วาทิให้นักเรียนได้ฝึกการใช้ถ้อยคำที่เป็นเหตุเป็นผล

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

11. ครูสอนว่าการพูดให้กำลังใจผู้อื่นทำได้หลายโอกาส ได้แก่ เมื่อผู้อื่นเสียใจ เศร้าใจ ทุกข์ใจ ไม่สบาย
 ประสบอุบัติเหตุ เป็นต้น

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

12. ครูสอนว่าให้พูดจากับผู้ใหญ่ ด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนหวาน

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

13. ครูสอนให้นักเรียนช่วยผู้อื่นถือของ หรือลูกให้ผู้ที่อ่อนแอกว่าได้นั่งบนรถประจำทาง

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

14. ครูสอนให้นักเรียนบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ด้วยการช่วยกันเก็บขยะที่พื้นภายในโรงเรียน

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

15. ครูสนับสนุนให้นักเรียนช่วยพ่อ-แม่ ทำงานบ้าน

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

16. ครูปลูกฝังให้นักเรียนทำเวรอย่างสม่ำเสมอเพื่อรักษาสะอาดความร่วมกัน ทำให้ห้องน่าอยู่

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

17. ครูสอนให้นักเรียนปฏิบัติตนให้เป็นคนดีอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

18. ครูจัดกิจกรรมกีฬาเพื่อปลูกฝัง และเสริมสร้างให้นักเรียนเกิดความรักสามัคคีในหมู่คณะ

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

19. ครูสอนไม่ให้นักเรียนเอาเปรียบหรือเบียดเบียนผู้อื่นเพราะจะทำให้เขาได้รับความทุกข์

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

20. ครูสอนให้นักเรียนช่วยเหลือและไม่ทอดทิ้งเพื่อน เมื่อเพื่อนมีปัญหา

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

21. ครูสอนให้นักเรียนทำงานร่วมกัน จนงานสำเร็จไปได้ด้วยดี

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

แบบสอบถามชุดที่ 8 (สัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อน)

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านคำถามให้เข้าใจ และขีดเครื่องหมาย ✓ ลงบนคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริง

ตัวอย่าง

0. เพื่อนเป็นที่ปรึกษาให้กับนักเรียนได้ เมื่อนักเรียนไม่สบายใจที่เรียนหนังสือไม่รู้เรื่อง

.....	... ✓ ...		
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

ความหมายของคำตอบที่ให้เลือก

จริงที่สุด หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นจริงเป็นประจำ อย่างสม่ำเสมอ

จริง หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นจริง

ไม่จริง หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นบางโอกาส หรือ นานๆ ครั้ง

ไม่จริงที่สุด หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นไม่จริงหรือไม่ได้เกิดขึ้นเลย

1. เพื่อนช่วยอธิบายบทเรียนบางบทที่ไม่เข้าใจ ให้นักเรียนได้เข้าใจมากขึ้น

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

2. เพื่อนมักจะตักเตือนนักเรียน เมื่อนักเรียนทำสิ่งที่ไม่ดี หรือทำสิ่งที่ผิดพลาด

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

3. เมื่อนักเรียนสงสัยงานที่ครูมอบหมายให้ทำ เพื่อนสามารถเล่ารายละเอียดให้ฟังได้

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

4. เมื่อทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อนมักจะปล่อยให้ทำงานเป็นส่วนใหญ่ โดยไม่แบ่งงานกันทำตามหน้าที่ของแต่ละคน

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

5. เมื่อนักเรียนกังวลใจเกี่ยวกับการเรียน เพื่อนเป็นบุคคลหนึ่งที่ปลอบโยนให้นักเรียนรู้สึกดีขึ้นได้

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

6. นักเรียนสามารถปรึกษาหารือกับเพื่อนได้ เมื่อนักเรียนมีความทุกข์ใจ

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

7. นักเรียนพูดคุยเรื่องตลก เรื่องสนุกสนานกับเพื่อนได้อย่างสบายใจ

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

8. นักเรียนมีเพื่อนที่ สนับสนุน เป็นกันเอง ทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

9. เพื่อนชอบอารมณ์เสียใส่ นักเรียน จนเป็นเหตุให้ผิดใจ และทะเลาะเบาะแว้งกัน

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

10. เพื่อนชอบนินทาและให้ร้ายนักเรียนลับหลัง

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

11. เพื่อนชอบนำขนม หรือสิ่งของมาแบ่งปันให้กับนักเรียน

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

12. เพื่อนบางคนมักอิจฉาและหาทางกลั่นแกล้งเมื่อนักเรียนทำความดี หรือได้รับคำชมเชย

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

13. นักเรียนมีเพื่อนที่คอยปกป้อง เมื่อมีใครมาพูดไม่ดีหรือรังแกนักเรียน

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

14. เมื่อเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน นักเรียนกับเพื่อนสามารถปรับความเข้าใจ และจัดการให้
 สถานการณ์คลี่คลายไปได้ด้วยดี

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

15. เพื่อนมักจะโกรธ และไม่พูดกับนักเรียนโดยที่ไม่มีเหตุผล

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

16. เพื่อนชอบทิ้งให้นักเรียนอยู่คนเดียว โดยที่ไม่เรียกให้นักเรียนไปเล่นด้วย

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

17. นักเรียนเห็นว่าเพื่อนของนักเรียนเป็นคนเห็นแก่ตัว ไม่เคยช่วยเหลืออะไรแก่นักเรียนเลย

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

18. เพื่อนชอบต่อว่านักเรียน เมื่อนักเรียนออกความคิดเห็นที่ไม่ตรงกับเสียงส่วนใหญ่

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

19. เพื่อนชอบแกล้งนักเรียนเกินกว่าเหตุ เช่น ชกต่อย หยิก ตี เป็นต้น

.....
 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

20. เพื่อนไม่เคยชวนให้นักเรียนทำผิดกฎระเบียบของโรงเรียน

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

21. เพื่อนมักทำให้นักเรียนรู้สึกอับอาย เพื่อนคนอื่น

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

22. เพื่อนชอบพูดตำหนิความบกพร่องของนักเรียน

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

แบบสอบถามชุดที่ 9 (การอบรมเลี้ยงดูตามแนวพุทธ)

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านคำถามให้เข้าใจ และขีดเครื่องหมาย ✓ ลงบนคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริง

ตัวอย่าง

0. พ่อ-แม่ไม่มีเวลาพาฉันไปทำบุญที่วัด

.....		... ✓ ...	
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

ความหมายของคำตอบที่ให้เลือก

จริงที่สุด หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นจริงเป็นประจำ อย่างสม่ำเสมอ

จริง หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นจริง

ไม่จริง หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นบางโอกาส หรือ นานๆ ครั้ง

ไม่จริงที่สุด หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นจริงหรือไม่ได้เกิดขึ้นเลย

1. พ่อ-แม่ให้ฉันสังเกตสีหน้าที่สบายใจและปลื้มปิติของบุคคลหลังจากการทำบุญทำทาน

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

2. พ่อ-แม่พูดให้ฉันเข้าใจว่าสิ่งของที่ใส่บาตรอาจถูกนำไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ของผู้ทำบุญ

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

3. พ่อ-แม่ชี้แจงให้ฉันคลายความโกรธและให้อภัยเพื่อนที่เผลอ

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

4. พ่อ-แม่ชี้แจงให้ฉันเข้าใจถึงบาป (ผลของการทำชั่ว) จากการทำผิดศีลข้อห้ามต่างๆ

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

5. พ่อ-แม่บอกให้ฉันเข้าใจถึงความหมายหลักของบทสวดมนต์

.....

 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

6. พ่อ-แม่พยายามหาหลักฐานจากการบรรยายธรรมของพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงบางรูปมาอธิบายให้ฉัน
 เห็นความสำคัญของการสวดมนต์ทำสมาธิ

.....

 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

7. พ่อ-แม่มักจะเรียกให้ฉันมาร่วมใส่บาตรพระสงฆ์ด้วยทุกครั้งที่มีโอกาส

.....

 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

8. พ่อ-แม่ให้ฉันช่วยเลือกซื้อและเตรียมสิ่งของใส่บาตรด้วยตนเอง

.....

 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

9. พ่อ-แม่ชมเชยฉันทุกครั้งที่ฉันแสดงความเอื้อเฟื้อ แบ่งปันสิ่งของให้พี่น้องหรือเด็กอื่นๆ

.....

 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

10. พ่อ-แม่นำฉันสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอนทุกคืน

.....

 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

11. พ่อ-แม่ชอบยกตัวอย่างบุคคลที่ปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดแล้วประสบความสำเร็จในชีวิตให้ฉันฟัง

.....

 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

12. พ่อ-แม่ชวนให้ฉันลองฝึกนั่งสมาธิและสังเกตลมหายใจเข้าออก

.....

 จริงที่สุด จริง ไม่จริง ไม่จริงที่สุด

13. พ่อ-แม่ไม่เคยทำผิดศีลเพราะกลัวว่าฉันจะเลียนแบบ

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

14. พ่อ-แม่แสดงความพอใจทุกครั้งที่ฉันฝึกนั่งสมาธิ

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

แบบสอบถามชุดที่ 10 (การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุน)

คำชี้แจง คำถามตอนนี้ เกี่ยวกับการปฏิบัติของบิดามารดาต่อตัวนักเรียน ถ้าบิดามารดาของนักเรียน มีใช้ผู้เลี้ยงดูท่านมาแต่เด็ก ให้ตอบโดยนึกถึงผู้ที่เลี้ยงดูใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุด วิธีตอบให้นักเรียนอ่านคำถามให้เข้าใจ และขีดเครื่องหมาย ✓ ลงบนคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริง กรุณาตอบทั้ง 15 ข้อ

ตัวอย่าง

0. แม่แสดงให้ฉันรู้ว่าท่านรักฉันมาก

.....	...✓...		
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

ความหมายของคำตอบที่ให้เลือก

จริงที่สุด หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นจริงเป็นประจำ อย่างสม่ำเสมอ

จริง หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นจริง

ไม่จริง หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นบางโอกาส หรือ นานๆ ครั้ง

ไม่จริงที่สุด หมายถึง ในเรื่องนั้นๆ นักเรียนมีเห็นว่าเป็นไม่จริงหรือไม่ได้เกิดขึ้นเลย

1. แม่แสดงให้ฉันรู้ว่าท่านรักฉันมาก

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

2. แม่ไม่เคยพูดหยอกล้อฉันที่เพื่อนกับฉันเลย

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

3. แม่ไม่เคยสนใจทุกข์สุขของฉันเลย

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

4. แม่ไม่ชอบที่จะให้ฉันปรึกษาหรือขอคำแนะนำจากท่านเลย

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

5. แม่แสดงให้เห็นรู้ว่าท่านภูมิใจมากที่มีลูกอย่างฉัน

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

6. แม่ไม่เคยพูดกับฉันด้วยเสียงอันไพเราะนุ่มนวลเลย

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

7. แม่สามารถช่วยให้ฉันหายกลุ้มใจและคลายทุกข์เสมอ

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

8. เป็นการยากที่จะทราบว่าแม่รักฉันมากเพียงใด

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

9. แม่เห็นว่าฉันดีกว่าลูกของคนอื่นเสมอ

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

10. พ่อแม่จะอธิบายเหตุผลเมื่อฉันทำผิดก่อนลงโทษเสมอ

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

11. พ่อแม่จะลงโทษฉันมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับอารมณ์ของท่าน

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

12. ฉันไม่แน่ใจเลยว่าการกระทำที่ไม่ดีของฉันจะทำให้พ่อแม่ลงโทษฉันหรือไม่

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

13. พ่อแม่จะอธิบายเหตุผลเมื่อสนับสนุนให้ฉันทำสิ่งต่างๆ

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

14. เมื่อพ่อแม่ฉันอารมณ์เสียท่านจะพาลลงโทษฉันด้วยเสมอ

.....			
จริงที่สุด	จริง	ไม่จริง	ไม่จริงที่สุด

ภาคผนวก ค
รายชื่อโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

รายชื่อโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร
(ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย)

ลำดับที่	รายชื่อโรงเรียน
1	โรงเรียนวัดสารอด
2	โรงเรียนวัดท่าข้าม
3	โรงเรียนคลองก้านตัน
4	โรงเรียนสวัสดิวิทยา
5	โรงเรียนสุเหร่าสามอิน
6	โรงเรียนวัดสน
7	โรงเรียนวัดทองโน
8	โรงเรียนคลองพิทยาลงกรณ์

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	ร้อยตำรวจตรีหญิงปฎิมากร ศิริเตชะ
วันเดือนปีเกิด	25 มิถุนายน 2523
สถานที่เกิด	เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	8/16 หมู่ 1 แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร 10150
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	รองสารวัตร ฝ่ายตรวจลงตรา ด่านตรวจคนเข้าเมือง ท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	กองบังคับการตรวจคนเข้าเมือง ท่าอากาศยานแห่งชาติ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2535	มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสายน้ำผึ้ง
พ.ศ. 2538	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสายน้ำผึ้ง
พ.ศ. 2544	สังคมสงเคราะห์ศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
พ.ศ. 2549	วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ประยุกต์) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ